

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

Факультет бізнес-технологій та економіки
(повне найменування інституту, факультету)

Кафедра менеджменту та адміністрування
(повне найменування кафедри)

Пояснювальна записка

до дипломного проекту (роботи)

магістр

(ступінь вищої освіти)

на тему «Оцінювання інвестиційної привабливості регіону на прикладі
Запорізької області»

Виконав: студент II курсу, групи БТЕ-0813м

Спеціальності 073 Менеджмент

(код і найменування спеціальності)

Освітня програма (спеціалізація)

Менеджмент організацій та адміністрування

БРИК Т.В.

(прізвище та ініціали)

Керівник

СОРІНА О.О.

(прізвище та ініціали)

Рецензент

КУЧЕРЕНКО М.О.

(прізвище та ініціали)

Запоріжжя

2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Запорізька політехніка»

(повне найменування закладу вищої освіти)

Факультет бізнес-технологій та економіки

Кафедра менеджменту та адміністрування

Ступінь вищої освіти магістр

Спеціальність 073 Менеджмент

Освітня програма (спеціалізація) Менеджмент організацій та адміністрування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Менеджменту та адміністрування

д.е.н, проф.

Тетяна ПУЛІНА

«25» 12 2024 року

ЗАВДАННЯ

НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТА (КИ)

БРИК Тетяни Володимирівни

(ПРИЗВИЩЕ, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) «Оцінювання інвестиційної привабливості регіону на прикладі Запорізької області»

керівник проекту (роботи) СОРІНА Оксана Олександрівна, к.е.н., доцент

(ПРИЗВИЩЕ, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від 29 жовтня 2024 №435.

2. Строк подання студентом проекту (роботи) 28. 11. 2024 року

3. Вихідні дані до проекту (роботи) є наукові праці українських та іноземних вчених з оцінки інвестиційної привабливості, матеріали конференцій, розробки, періодичні публікації науково-дослідних установ, статистичні матеріали головного управління статистики у Запорізькій області, матеріали з Департаменту економічного розвитку та торгівлі Запорізької обласної адміністрації інформації, Інтернет-ресурсів.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Теоретичні засади оцінки(оцінювання) інвестиційної привабливості регіону. 2. Діагностика інвестиційної привабливості Запорізької області(2019-2023)3. 3. Шляхи підвищення інвестиційної привабливості Запорізької області.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) 20 рис., 18 табл., 125 джерел, 4 додатки.

6. Консультанти розділів проєкту (роботи)

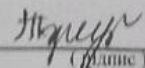
Розділ	ПРИЗВИЩЕ, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконання завдання
I	СОРІНА О.О., к.е.н., доцент кафедри менеджменту та адміністрування	30.04.2024	30.05.2024
II	СОРІНА О.О., к.е.н., доцент кафедри менеджменту та адміністрування	02.09.2024	02.10.2024
III	СОРІНА О.О., к.е.н., доцент кафедри менеджменту та адміністрування	21.09.2024	21.10.2024
Нормоконтроль	ПУЛІНА Т.В., професор кафедри «Менеджмент та адміністрування»	30.10.2024	28.11.2024

7. Дата видачі завдання « 20 » 03 2024 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проєкту (роботи)	Строк виконання етапів проєкту (роботи)	Примітка
1	Організаційне зібрання щодо термінів подання кваліфікаційної роботи та методики її виконання	04.03.2024	04.03.2024
2	Вибір теми	15.03.2024	15.03.2024
3	Затвердження керівників кваліфікаційних робіт по кафедрі	20.03.2024	20.03.2024
4	Огляд та опрацювання наукової та спеціальної літератури з теми	постійно	постійно
5	Наказ Ректора НУ «Запорізька політехніка» про затвердження тем кваліфікаційних робіт	29.10.2024	29.10.2024
6	Видача завдання до кваліфікаційної роботи	20.03.2024	20.03.2024
7	Розробка робочого плану кваліфікаційної роботи за узгодженням з науковим керівником	05.04.2024	05.04.2024
8	Написання 1 розділу та представлення його на кафедру у друкованому варіанті	30.05.2024	30.05.2024
9	Написання 2 розділу та представлення його на кафедру у друкованому варіанті	02.10.2024	02.10.2024
10	Написання 3 розділу та представлення його на кафедру у друкованому варіанті в цілому	21.10.2024	21.10.2024
11	Нормоконтроль	30.10.2024	30.10.2024
12	Попередній захист кваліфікаційної роботи	14.11.2024	14.11.2024
13	Подання роботи на кафедру в остаточному чистому оформленні	28.11.2024	28.11.2024
14	Захист кваліфікаційної роботи перед ЕК	11.12.2024- 19.12.2024	11.12.2024- 19.12.2024

Студент(ка)

(Підпис)

Тетяна БРИК

(Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

Керівник проєкту (роботи)

(Підпис)

Оксана СОРІНА

(Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота «Оцінювання інвестиційної привабливості регіону на прикладі Запорізької області»: 131 с., 16 рис., 18 табл., 125 джерел.

Об'єктом дослідження магістерської роботи є інвестиційна привабливість Запорізької області.

Предметом дослідження є методи та підходи до оцінки інвестиційної привабливості Запорізької області.

Мета написання роботи - аналіз та оцінка інвестиційної привабливості Запорізької області.

Методи та дослідження: аналіз, синтез, табличний метод, схематичний метод, семантичний метод, SWOT-аналіз, описовий метод, документальний.

Результати та їх новизна. Проведено дослідження, результатом якого є характеристика департаменту економічного розвитку і торгівлі Запорізької обласної державної адміністрації, аналіз факторів інвестиційної привабливості Запорізької області, оцінка інвестиційної привабливості Запорізької області.

Основні положення роботи. Розглянуто теоретичні засади оцінки інвестиційної привабливості регіону, проведено аналіз факторів інвестиційної привабливості Запорізької області, проведено оцінку інвестиційної привабливості області.

Значущість роботи і висновки. Ґрунтуючись на результатах дослідження потенційні інвестори зможуть побачити поточний стан області. Аналіз факторів інвестиційної привабливості області допоможе визначитися в які сфери вигідно інвестувати. Завдяки оцінці інвестиційної привабливості потенційні інвестори побачать ключові переваги регіону.

Ключові слова: ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ, ОЦІНКА, ІНВЕСТИЦІЇ, РЕГІОН, ФАКТОРИ, ІНВЕСТИЦІЙНІ РИЗИКИ, SWOT-АНАЛІЗ.

ANNOTATION

Master's thesis 'Evaluation of the investment attractiveness of the region on the example of Zaporizhzhia region': 131 p., 16 figures, 18 tables, 125 sources.

The object of research of the master's thesis is the investment attractiveness of Zaporizhzhya region.

The subject of the study is methods and approaches to assessing the investment attractiveness of the Zaporizhzhia region.

The purpose of the work is to analyse and assess the investment attractiveness of the Zaporizhzhia region.

Methods and research: analysis, synthesis, tabular method, schematic method, semantic method, SWOT-analysis, descriptive method, documentary method.

Results and novelty. The study resulted in the characterisation of the Department of Economic Development and Trade of the Zaporizhzhia Regional State Administration, analysis of the factors of investment attractiveness of Zaporizhzhia region, assessment of the investment attractiveness of Zaporizhzhia region.

The main provisions of the work. The theoretical foundations of assessment (evaluation) of the investment attractiveness of the region are considered, the factors of investment attractiveness of Zaporizhzhya region are analysed, and the investment attractiveness of the region is assessed.

Significance of the work and conclusions. Based on the results of the study, potential investors will be able to see the current state of the region. The analysis of the factors of investment attractiveness of the region will help to determine which areas are profitable to invest in. Thanks to the assessment of investment attractiveness, potential investors will see the key advantages of the region.

Keywords: INVESTMENT ATTRACTIVENESS, ASSESSMENT, INVESTMENT, REGION, FACTORS, INVESTMENT RISKS, SWOT ANALYSIS.

ЗМІСТ

Завдання на дипломний проект (роботу)	
Реферат	
Annotation	
Вступ.....	7
Розділ 1 Теоретичні засади оцінки інвестиційної привабливості регіону	11
1.1 Сутність та категорії інвестиційної привабливості регіону.....	11
1.2 Фактори інвестиційної привабливості регіону: класифікація та характеристика.....	21
1.3 Методи оцінки інвестиційної привабливості регіону	30
Висновки до розділу 1.....	42
Розділ 2 Діагностика інвестиційної привабливості Запорізької області (2019-2023).....	44
2.1 Характеристика департаменту економічного розвитку і торгівлі Запорізької обласної державної адміністрації.....	44
2.2 Аналіз факторів інвестиційної привабливості Запорізького області.....	57
2.3 Оцінка інвестиційної привабливості Запорізької області.....	68
Висновки до розділу 2.....	77
Розділ 3 Шляхи підвищення інвестиційної привабливості Запорізької області.....	79
3.1 Сучасні тенденції на інвестиційних ринках.....	79
3.2 Обґрунтування плану підвищення інвестиційної привабливості Запорізької області	94
Висновки до розділу 3.....	104
Висновки.....	106
Список використаних джерел.....	111
Додатки.....	124

ВСТУП

Актуальність теми. На сьогоднішній день інвестиційна привабливість регіону, як категорія є складним і багатогранним поняттям, що визначає функціонування кожного окремого регіону в Україні. У зв'язку зі сформованою зовнішньоекономічною ситуацією, зокрема, з загостренням відносин між країнами, це у свою чергу обмежує розвиток та розширення підприємницької діяльності, так як підвищує конкурентну боротьбу регіонів України за залучення суб'єктів різного бізнесу. Ця ситуація ставить владу регіонів перед необхідністю пошуку способів залучення інвесторів та розвитку бізнесу в регіоні, що дозволяє забезпечувати соціально-економічну стабільність у країні та зростання прибутковості до бюджету регіону. Крім податкових відрахувань у бюджети всіх рівнів, підприємства, створюють робочі місця та є для найманих працівників джерелом доходу, тим самим допомагають державі, здійснюють збір податків безпосередньо з фізичних осіб. Бізнес розвиває економічний сектор та сприяє розвитку конкуренції. Він виконує важливу функцію у розвитку інноваційної економіки держави, оскільки інвестує кошти в високотехнологічні напрямки виробництва.

В даний час не всі регіони країни мають високу інвестиційну привабливість, і інвестори віддають перевагу вкладати гроші в мегаполіси та регіони, в яких велика кількість природних ресурсів.

У ситуації, що склалася, виникає нерівномірний розподіл інвестицій у низці регіонів, спостерігається їхній дефіцит. Також непоодинокі випадки, коли відбувається витік інвестицій в інші, найбільш привабливі країни.

Для того, щоб не допустити витік інвестицій, владі необхідно:

- створювати сприятливий інвестиційний клімат у регіоні;
- підтримувати розробку та функціонування проектів що знаходяться на території регіону, які можуть бути привабливими для інвесторів.

Основною метою для інвесторів є отримання максимального доходу та

мінімізація ризиків. Відповідно, інвестори воліють вкладати матеріальні ресурси в ті проекти, які допоможуть їм забезпечити це більшою мірою. Звідси випливає, що завданням регіональної влади є створення таких умов. Залучення довгострокових іноземних інвестицій та активізація заходів з їхнього залучення були одним із пріоритетів економічної політики України в перші роки незалежності, як це було визначено в низці офіційних документів. На жаль, дійсні результати виявилися невтішними, і основні західні інвестори зайняли обережну позицію по відношенню до України.

При дослідженні даної теми магістерської роботи використовувалася наукова література, різні монографії та статті. Дану тематику досліджували такі вчені – З. Котляр, М. Акімов, І.Ю. Бережна, Н.М. Гапак, С.С. Слава, Г. Грін К. Тітов, С. Гуткевич, А. Гура, Є. А. Казакевич, У. П. Нечитайло, А.Ф. Мельник, А.Ю. Васіна, Т.Л. Желюк, Т.М. Попович, В.М. Глібчук, Н.Й. Реверчук, Мартиненко, І.Т. Балабанов, В.С. Васильченко, Т.В. Гринько, А.І. Даниленко, Ю.І. Палеха, І. В. Кравченко, Я. Б. Базиліук, С. А. Романюк, Л. Г. Мельник, Н. І. Чухрай, В. М. Геєць, О.А. Кириченко, С.Ф. Покропивний, І.О. Бланк, Ю.М. Коваленко, П. Коренюк, Ю.М. Коротка, М. Кукош, А. Єпіфанов, А. Мінченко, С.В. Захарова, В.В. Золотарчук, С.В. Іванов, А. Данилів, Ю. Іванова, Є. Гелеверя, Ю. Сергієнко, В. М. Глібчук, В.В. Гомельська, К. Гурова, Г. Івашина, Ю. Константинова, Майкл Портер, Джон Даннінг, Пол Кругман, Річард Флорида, Едвард Глізер, Роберт Барро, Алан Скотт, Бенджамін Хігінс.

Мета та завдання дослідження. Мета даної роботи полягає у аналізі та оцінці інвестиційної привабливості Запорізької області.

Об'єктом дослідження магістерської роботи є інвестиційна привабливість Запорізької області.

Предметом дослідження є методи та підходи до оцінки інвестиційної привабливості Запорізької області.

Відповідно до мети роботи поставлені наступні завдання:

- визначити сутність категорії «інвестиційна привабливість регіону» та взаємопов'язані з нею категорії;

- охарактеризувати фактори інвестиційної привабливості регіону: класифікацію та характеристику;
- розглянути методи оцінки інвестиційної привабливості регіону;
- охарактеризувати департамент економічного розвитку і торгівлі Запорізької державної адміністрації;
- проаналізувати фактори інвестиційної привабливості Запорізької області;
- оцінити інвестиційну привабливість Запорізької області;
- висвітлити сучасні тенденції на інвестиційних ринках;
- обґрунтувати план підвищення інвестиційної привабливості Запорізької області.

Методи дослідження. Основні наукові результати магістерської роботи було отримано на основі використання таких методів, як: аналіз (аналіз факторів інвестиційної привабливості), синтез (об'єднання аналізу різних факторів які впливають на інвестиційну привабливість), табличний метод (для наочності результатів досліджень), схематичний метод (для порівняння показників за різні роки), семантичний метод (для аналізу взаємозв'язків понять), описовий метод (для опису методів оцінки інвестиційної привабливості), документальний аналіз (для вивчення письмових або електронних документів (звіти, статті,)), з метою збору інформації та отримання уявлення про минулі події чи процеси).

Наукова новизна одержаних результатів пов'язана з:

- узагальненням поглядів на визначення категорії «інвестиційна привабливість регіону» та уточнення цього визначення;
- узагальненням підходів до класифікації факторів інвестиційної привабливості регіону;
- узагальненням підходів до оцінювання інвестиційної привабливості регіону.

Інформаційною базою дослідження є наукові праці українських та іноземних вчених з оцінки інвестиційної привабливості, матеріали

конференцій, розробки та публікації наукових досягнень українських та іноземних вчених, періодичні публікації науково-дослідних установ, статистичні матеріали Державного комітету статистики України, Головне управління статистики у Запорізькій області, матеріали з Департаменту економічного розвитку та торгівлі Запорізької обласної адміністрації інформації, Інтернет-ресурсів, а також інформація звіт про стратегічну екологічну оцінку Програми економічного і соціального розвитку Запорізької області на 2024 рік, 2025 рік, програма економічного і соціального розвитку запорізької міської територіальної громади на 2024 рік, 2025 рік, додаток 1 до програми економічного і соціального розвитку запорізької області на 2025 рік, основні прогностичні показники економічного і соціального розвитку запорізької області на 2024-2025 роки.

Практична цінність результатів дослідження полягає у аналізі факторів інвестиційної привабливості Запорізької області, проведенні SWOT-аналізу сильних та слабких сторін, оцінці інвестиційної привабливості Запорізької області. Виділення сучасних тенденцій на інвестиційних ринках, обґрунтування плану підвищення інвестиційної привабливості Запорізької області.

Апробація результатів дослідження. Публікація двох тез доповідей Соріна О.О., Брик Т.В. Особливості формування проектних команд. *Сучасні тренди соціально-економічних перетворень та інтелектуалізації суспільства в умовах сталого розвитку*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, Запоріжжя, 10 листопада 2023 р. С. 344-345., Кутідзе Л.С., Брик Т.В. Зміни мотивації персоналу під час воєнного стану. *Сучасні тренди соціально-економічних перетворень та інтелектуалізації суспільства в умовах сталого розвитку*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. Запоріжжя. 2023. С. 234.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота містить вступ, три розділи, висновки, список використаної літератури. Повний обсяг роботи 131 сторінка, включаючи 18 таблиць, 16 рисунків. Список використаних джерел (125 найменування) – 14 сторінок, 4 додатки – 8 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕГІОНУ

1.1 Сутність та категорії інвестиційної привабливості регіону

Інвестиційна привабливість є важливим елементом ефективного розвитку регіону, так як створює основу для зростання обсягу інвестиційних ресурсів, що залучаються, які можуть використовуватися для розвитку виробничих технологій, створення нових та модернізації діючих підприємств, зростання обсягів виробництва та підвищення якості виробленої продукції.

У сучасних умовах української економіки, що характеризуються сильним тиском факторів, падінням економічної активності, зниженням рівня зайнятості та різкого скорочення реальних доходів населення, пріоритетним питанням забезпечення економіки загалом та окремих її регіонів є залучення інвестиційних ресурсів із метою підтримки господарської діяльності економічних суб'єктів. Ключова проблема залучення інвестиційних ресурсів полягає в тому, що інвестори схильні до ще більшої ретельної оцінки потенційних загроз у зв'язку зі зростанням рівня ризику. Для залучення інвестицій в економіку регіону регіональним органам влади необхідно виробити комплексний підхід до формування інвестиційної привабливості регіону, передбачити механізми виявлення та обліку сукупності факторів та умов, що сприяють мінімізації різноманітних макроекономічних ризиків, особливо тих, які пов'язані з політичними витратами. Поняття «інвестиційна привабливість регіону» в даний час досить часто зустрічається в науковій літературі і використовується як інтегральний критерій оцінки якості інвестиційної діяльності, відбиває можливості формування інвестиційних ресурсів.

Інвестиційну привабливість визначають як сукупність умов, за яких може

бути реалізована інвестиційна діяльність, визначальні прийняття рішення інвестором, виходячи з його переваг та можливості досягнення очікуваного ефекту [89]. З метою зростання інвестиційної привабливості для регіону важлива не тільки активізація діяльності з залучення нових інвесторів, а й підтримка вже чинних підприємців, які розвивають свій бізнес у цьому регіоні. Важливою є діяльність з популяризації підприємництва, відкриття власного бізнесу для населення, сприяння залученню інвесторів, вже здійснюють господарську діяльність біля інших регіонів [16, с. 105].

У більшості характеристик інвестиційної привабливості регіонів об'єктом для інвестування є сам регіон, а в ролі інвестора виступає суб'єкт бізнесу.

Далі розглянемо різні варіанти трактування поняття «інвестиційна привабливість регіону». На даний момент існує велика кількість визначень цієї категорії, які на думку [30] можна віднести до трьох основних груп (рис. 1.1).

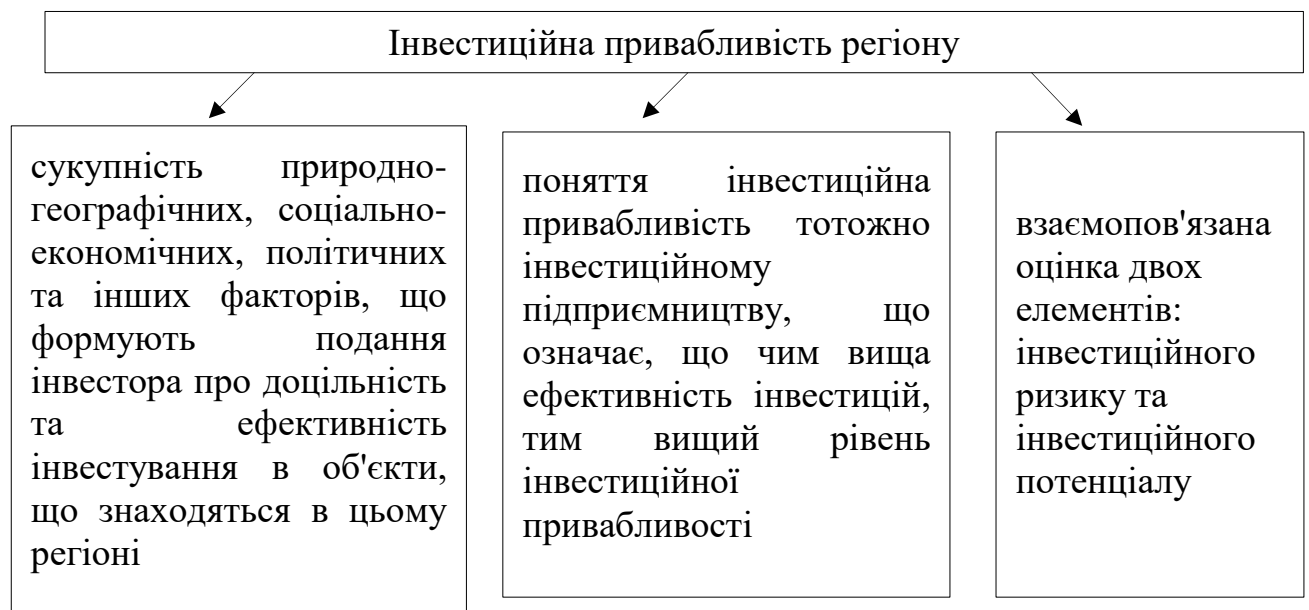

Рис. 1.1 Інвестиційна привабливість регіону*

*Примітка. Складено автором на основі [89]

Так, З. Котляр та М. Акімов вважають, що інвестиційна привабливість – це розподіл фактичних обсягів залучених інвестицій у регіон [64].

Вчений К. Тітов - інвестиційна привабливість – це встановлення стійкого сукупного економічного ефекту від виробничо-господарської діяльності [64].

Інвестиційна привабливість – це відносне поняття, яке відображає думку певної групи інвесторів відносно співвідношення рівня ризику, рівня прибутковості і вартості фінансових ресурсів в тій або іншій державі, регіоні або галузі; з іншого боку, інвестиційна привабливість – це сукупність деяких об'єктивних особливостей, властивостей, засобів, можливостей економічної системи, яка визначає потенційний платіжний попит на інвестиції [16, с. 105].

О.І. Маслак зазначав, що інвестиційна привабливість країни чи регіону визначається чинниками як об'єктивного характеру (ті, що визначають їхні територіальні особливості), так і суб'єктивного характеру (безпосередньо інвестиційна політика, яка є діями державних і місцевих органів влади з управління розвитком інвестиційного процесу на даній території [64].

Висловлювання І. А. Бланка щодо інвестиційної привабливості – це узагальнювальна характеристика переваг та недоліків інвестування окремих напрямів та об'єктів із позиції конкретного інвестора [6].

П.І. Коренюк - інвестиційна привабливість визначається як досягнення компромісу інвестора й реципієнта інвестицій [52].

Спільної думки дійшли автори Г.І. Купалова та Н.О. Коренєв, що інвестиційна привабливість – це сукупність об'єктивних можливостей і обмежень, що зумовлюють привабливість середовища та впливають на інтенсивність інвестування з використанням наявних передумов [56].

Ще група авторів узагальнило свої думки, це О. Д. Даніло, Г. М. Івашина, О. Г. Чумаченко, що інвестиційна привабливість відображає такий економічний і фінансовий стан, за якого потенційний інвестор може прийняти рішення про вкладання вільних коштів без великого ступеня ризику втратити їх або не отримати відповідного доходу на вкладений капітал [25].

С. Гуткевич - інвестиційна привабливість – це інтегральна сукупність критеріїв дійсності умов та факторів, які забезпечують зацікавленість інвесторів у вкладенні капіталу [24].

На нашу думку, це досить повне визначення, яке дозволяє враховувати різні фактори та відображає сутність інвестиційної привабливості регіону.

Узагальнюючи погляди на визначення категорії «інвестиційна привабливість» надалі під нею будемо розуміти наступне: інвестиційна привабливість – це комплексне поняття, яке охоплює сукупність економічних, соціальних, політичних та інституційних умов, які створюють сприятливе середовище для залучення інвестицій та забезпечують їх ефективне використання. Це не просто кількість залучених інвестицій, а скоріше потенціал регіону чи країни для залучення капіталу та отримання стійкого економічного ефекту від інвестиційної діяльності.

Інвестиційна привабливість регіону часто являє собою суб'єктивну оцінку інвестором регіону з приводу ухвалення рішення про вкладення своїх коштів у регіон [16, с. 105]. Навіть у самому визначенні говориться, що це суб'єктивна оцінка, але на наш погляд, суб'єктивна оцінка - це не універсальний показник, на який можна спиратися при ухваленні рішення, оскільки думки експерта та інвестора можуть не збігатися.

Підвищення інвестиційної привабливості є важливим напрямом формування успішної території, оскільки стратегічні засади розвитку будь-якого регіону України орієнтовані на перехід від дотаційної до розвиненої економіки, яка має бути побудована на ефективному виробництві, диверсифікації та поділі праці, використанні інноваційних технологій, що є передумовами для зростання продуктивності праці та, відповідно, стимулює соціально-економічний розвиток регіону.

Актуальним є не лише розвиток інвестиційної діяльності господарюючих суб'єктів, а також механізми державної інвестиційної діяльності політики, державного регулювання, модифікація взаємодії держави та бізнесу у цій сфері.

Інвестиційна привабливість є багатогранним поняттям, яке складається з декількох взаємопов'язаних компонентів:

- інвестиційний клімат;
- інвестиційна активність;

- інвестиційний потенціал;
- інвестиційний ризик (рис 1.2).

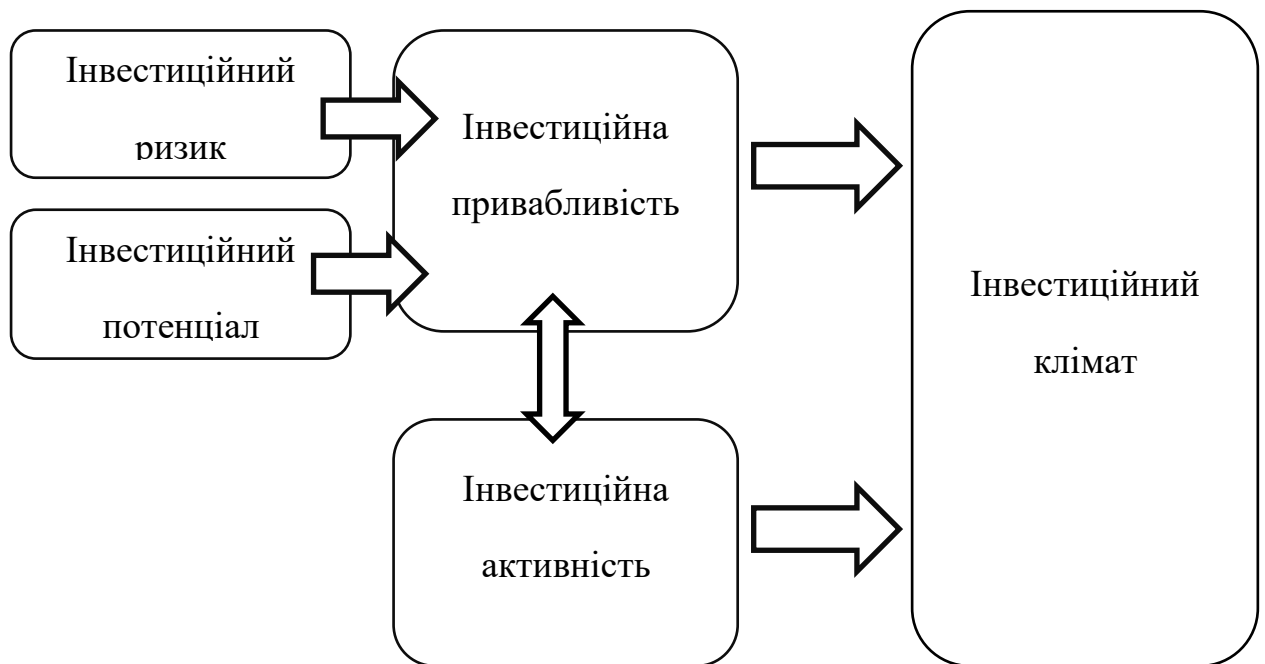

Рис.1.2 Взаємозв'язок між інвестиційною привабливістю та інвестиційним кліматом*

*Примітка. Складено на основі [113]

Розглянемо ці складові компоненти більш детально:

а) по-перше, інвестиційна привабливість – це складовий елемент більш укрупненого поняття – інвестиційного клімату, який є найважливішим макроекономічним індикатором, що визначає перспективи розвитку економіки регіону та формується під впливом соціально-економічних, структурноциклічних, історичних, законодавчих факторів. Сприятливий інвестиційний клімат сприяє залученню великого обсягу інвестицій із різних джерел, що у свою чергу, залежить від рівня інвестиційної привабливості регіону.

На думку А. Гура, інвестиційний клімат є узагальненою характеристикою сукупності соціальних, економічних, організаційних, правових, політичних,

соціокультурних передумов, що зумовлює привабливість і доцільність інвестування в ту або іншу господарську систему [22].

Інвестиційний клімат є комплексною категорією, що формується під впливом величезної кількості факторів як ендогенного, так і екзогенного характеру по відношенню до об'єкта інвестування. Ключовими групами факторів тут є політичні, соціально-економічні, техніко-технологічні та ін. Їх багаторівнева дія виявляється у диференціації інвестиційного клімату за територіальним чи галузевим принципом [3].

Таким чином інвестиційний клімат можна розуміти як систему факторів, що впливають на умови здійснення та ефективність інвестиційної діяльності (рис. 1.3).

Рис.1.3 Фактори, що формують інвестиційний клімат[59]

Також для оцінки інвестиційного клімату треба враховувати п'ять основних складових:

- політичне довкілля - воно включає в себе довіру до влади та стабільність політичної системи;

- правове середовище – складається з стабільності законодавства, законів, кодексів, ефективності судової системи;

- економічні фактори - включають динаміку грошової сфери, стабільність національної валюти, фінансову стабільність, банківську систему, стан внутрішнього ринку;

- податкове оточення – розподіл податкового тиску, наявність податкових стимулів для інвестування, рівень податкового навантаження;

- регуляторний вплив – прозорість державної політики, вплив на інвесторів з боку органів державної влади [81].

б) інвестиційна активність регіону. На думку Є. А. Казакевича інвестиційна активність - це сукупність власних фінансових можливостей залучення зовнішніх фінансових ресурсів [54].

На думку вітчизняних вчених інвестиційна активність регіону - це інтенсивність залучення інвестицій в економіку регіону [110];

Інвестиційна активність регіону – це результат процесу інвестиційної спрямованості на рівні регіону, що виражається обсягом та темпом зростання залучених інвестицій [38, с. 13-14].

С.А. Петровська зазначає, що активність інвестиційного процесу на мезорівні проявляється через рівень використання інвестиційного потенціалу регіону, який визначається обсягом та ефективністю вкладених інвестицій [79].

в) інвестиційний потенціал – це можливість вкладення капіталу з метою наступного його збільшення або інвестиційні можливості щодо ведення, підтримки чи збереження чого-небудь [3].

А.Ф. Мельник, А.Ю. Васіна, Т.Л. Желюк, Т.М. Попович надають таке визначення цього поняття: «інвестиційний потенціал є максимально можливою здатністю залучати у виробництво і ефективно використовувати інвестиційні

ресурси для здійснення реальних і фінансових інвестицій, які матеріалізуються у новостворюваних факторах суспільного виробництва та суспільній інфраструктурі» [69].

А.О. Епіфанов казав, що інвестиційний потенціал регіону - це сума об'єктивних передумов щодо інвестицій, які залежать як від наявності і різноманітності сфер та об'єктів інвестування, так і від їх основних економічних характеристик [36].

А ось, група авторів Я.І. Єлейко, О.І. Єлейко, К.С. Раєвський дійшли спільної думки про інвестиційний потенціал регіону – це сукупність об'єктивних економічних, соціальних і природно-географічних властивостей регіону, що мають високу значимість для залучення інвестицій в основний капітал [35].

Вважаємо, що найбільш змістовним є визначення У.П. Нечитайло, який вважає, що «інвестиційний потенціал - це здатність досягти бажаного результату через реалізацію та управління інвестиційними можливостями, що містяться в інвестиційних ресурсах, що, в свою чергу, створює сприятливий інвестиційний клімат, який забезпечує інвестиційну привабливість регіонів та держави зокрема» [71].

І. В. Олександренко стверджує, що «оцінка інвестиційного потенціалу регіонів України дає підстави стверджувати, що інвестор (чи то внутрішній, чи зовнішній), вкладаючи кошти у регіон, керується не лише суб'єктивними, а й об'єктивними факторами» [75].

Далі розглянемо складники інвестиційного потенціалу регіону:

- природно-ресурсний – накопичені запаси природно-сировинних ресурсів, матеріальних ресурсів і умов території, яка має можливість забезпечити інвестиційний відтворювальний процес, відпочинок і рекреацію у регіоні;

- виробничий – результат господарської діяльності в регіоні, загальний обсяг виробництва продукції промисловості, сільського господарства, лісового господарства, будівництва;

- інноваційний – рівень розвитку наукових знань і впровадження досягнень наукового прогресу;
- соціально-трудова – кількість населення здатного до праці та соціальних умов, що дають реалізувати трудові можливості;
- інфраструктурний – положення регіону, інженерно – інфраструктурне облаштування;
- фінансовий – обсяг грошового капіталу, який може бути використаний [55].

г) наступною категорією, що пов'язана з інвестиційною привабливістю, є інвестиційні ризики – ймовірність виникнення загроз у процесі здійснення інвестиційної діяльності. Ними можуть бути фінансові втрати, понесені у зв'язку із втратою вкладеного капіталу чи очікуваного доходу. Між інвестиційними ризиками та інвестиційним потенціалом є тісний взаємозв'язок чим вище потенціал, тим вище очікування інвестора і тим вищими є ризики неотримання очікуваного доходу. Проте території з низькими ризиками можуть дозволити інвестору повніше використовувати наявний потенціал. Автор О.Федорчук підкреслює, що «зниження рівня інвестиційних ризиків сприяє підвищенню інвестиційного потенціалу». Це стосується не лише реалізації вже виявленого потенціалу, а й формування нових потенційних можливостей регіонального розвитку. Таким чином, актуальним завданням для інвестора є виявлення існуючих та оцінка прогнозованих ризиків, а також дослідження можливостей нейтралізації або мінімізації їхнього впливу.

В.М. Глібчук трактував поняття інвестиційного ризику так: «невизначеність, мінливість доходів віддачі на вкладений капітал та можлива небезпека абсолютної втрати вкладених коштів» [17].

Н.Й. Реверчук вважає, що «інвестиційний ризик – це невизначеність доходів від певного виду інвестиційного проекту, пов'язаного з можливістю виникнення протягом його реалізації несприятливих ситуацій і наслідків» [72].

Узагальнюючи визначення, під інвестиційним ризиком надалі будемо розуміти загрозу або ймовірність повного або часткового недосягнення

запланованих цілей інвестування, таких як прибуток або соціальний ефект і отримання грошових збитків [2].

Основні групи ризику інвестиційної привабливості регіону наведені в табл. 1.1

Таблиця 1.1

Групи ризику інвестиційної привабливості регіону*

Групи ризику	Характеристика
Фінансово-економічні	дотаційність бюджету регіону; збирання податків; наявність стимулів для інвесторів щодо розміщення коштів на території регіону; розвиненість фінансової інфраструктури; ефективність фінансових та податкових стимулів щодо розміщення коштів інвесторів на економіку регіону.
Політичні	відображають вплив політичних змін на ухвалення інвестором рішення щодо вкладення коштів в економіку регіону.
Правові	пов'язані з недосконалістю законодавства чи наявністю протиріч у законодавчих нормах, дієвістю законодавчих гарантій для інвесторів.
Соціальні	стабільність соціально-економічного розвитку регіону; наявність стимулів для ведення підприємницької діяльності; динаміка бідності; рівень соціальної напруги; ефективність реалізації держпрограм у галузі соціального захисту населення.
Екологічні	стан довкілля, радіаційної безпеки; наявність програм із збереження навколишнього середовища.

*Примітка. Складено на основі [41].

Підсумовуючи, можна відзначити, що розвиток інвестиційної привабливості, створення для цього сприятливих умов та робота по залученню інвесторів у регіон — це завдання, які ставляться перед регіональною владою та країною загалом. Від того, наскільки добре спрацює регіональна влада і наскільки правильно складено інвестиційну політику регіону, залежить кількість залучених інвестицій, що призводить до зростання та розвитку регіональної економіки та економіки країни загалом, підвищення конкурентоспроможності та рівня життя мешканців країни. Обсяг інвестицій та

темпи розвитку регіону — основні показники привабливості регіону, на які потенційні інвестори звертають увагу насамперед.

1.2 Фактори інвестиційної привабливості регіону: класифікація та характеристика

В економічних дослідженнях класифікація факторів створюється для формалізації та вирішення конкретного завдання. Для підвищення інвестиційної привабливості необхідні виявлення та розвиток факторів інвестиційної привабливості та визначення ступеню їхнього впливу на економічні показники регіону.

Факторний підхід до оцінки інвестиційної привабливості базується на дослідженні інвестиційно значимих чинників.

До його переваг можна віднести:

- облік взаємодії багатьох факторів;
- використання статистичних даних, нівелюючих суб'єктивізм експертних оцінок;
- диференційований підхід до різних рівнів економіки регіонів щодо їх інвестиційної привабливості [41].

Не існує однозначної загальноприйнятої класифікації факторів інвестиційної привабливості. Так, один з підходів в якості факторів інвестиційної привабливості регіону пропонує розглядати складові його економічного потенціалу. Для інвестиційної привабливості важлива сукупність всіх елементів, які формують інвестиційний потенціал регіону. Останній може змінювати свої характеристики під впливом різних економічних, соціальних та політичних чинників. Усі ці фактори при оцінці інвестиційної привабливості можуть надавати як стимулюючий вплив, так і дистимулюючий вплив на можливість здійснення інвестиційної діяльності у регіоні (рис. 1.4). Таким чином, чим вищий інвестиційний потенціал регіону, тим більша його інвестиційна привабливість.

Рис. 1.4 Чинники, що впливають на інвестиційну привабливість регіону*

*Примітка. Складено на основі [75]

В табл. 1.2 наведено складові економічного потенціалу, що впливають на інвестиційний потенціал регіону.

Таблиця 1.2

Складові економічного потенціалу, що впливають на інвестиційний потенціал регіону*

Складові	Характеристика
1	2
Ресурсний потенціал	запаси мінерального палива; залізної руди; площа с/г угідь; гідроенергетичні ресурси; руда кольорових металів.

Продовження таблиці 1.2

1	2
Інноваційний потенціал	число організацій, що виконують наукові розробки;
Інституціональний потенціал	число комерційних банків; число малих підприємств; число страхових компаній.
Виробничий потенціал	ВВП; число підприємств; число зайнятих в економіці.
Інфраструктурний потенціал	частота залізничних доріг; частота автодоріг; якість покриття мобільного зв'язку.
Фінансовий потенціал	сума надходжень по податкам та іншим доходам; прибуток підприємств.
Потенціал споживача	сума вкладів населення в банківські установи; співвідношення доходів населення та вартості корзини споживачів.
Потенціал зайнятості	число працівників з вищою та середньою професійною освітою; кількість людей з освітою сільсько-господарського напрямку.

*Примітка. Складено на основі [16]

Другий підхід до класифікації факторів пропонує Мартиненко [63, с. 51]. На його думку, чинники, що впливають на інвестиційну привабливість, можна розділити на три групи з позиції оцінки зміни внаслідок цілеспрямованих управлінських дій:

а) чинники, що піддаються зміні в достатньо короткі терміни - наприклад, регіональна складова законодавчого чинника;

б) чинники, що піддаються зміні у довгостроковому періоді - інноваційний фактор, технологічна, соціальна, виробнича складові інфраструктурного фактора, інтелектуальна складова трудового чинника;

в) чинники, які не піддаються зміні – фактор природних ресурсів, природно-кліматичний (географічний) фактор [63, с. 52].

Цікавим, другим по рахунку підходом до оцінки інвестиційної привабливості та інвестиційного потенціалу видається орієнтація на ресурси, запропонована С.В. Івановим [41]. Інвестиційна привабливість ресурсів

відображає вимоги інвесторів до умов, в яких знаходиться підприємство (інвестиційний клімат), і можливостям об'єкта інвестування задовольнити їх потребу [41].

У табл. 1.3 представлені ключові фактори інвестиційної привабливості регіону: економічні, фінансові, природно-ресурсні, виробничі, інфраструктурні, інноваційні, законодавчі, трудові, соціальні, інституційні, політичні, екологічні.

Таблиця 1.3

Класифікація факторів інвестиційної привабливості*

Тип ключових факторів	Складові елементи факторів
1	2
Економічні	<p>Напрями реструктуризації економіки регіону. Перспективність економічного розвитку регіону. Сформований рівень інвестиційної активності. Сукупна споживча спроможність населення. Рівень інфляції у споживчому та промисловому секторах. Тенденції розвитку відносин власності. Рівень відкритості економіки (експортний потенціал). Тенденція розвитку підприємництва. Наявність високоефективних інвестиційних об'єктів.</p>
Фінансові	<p>Сукупний результат виробничо-господарської діяльності. Збалансованість доходної та видаткової частин бюджету. Співвідношення простроченої кредиторської заборгованості та загальної кредиторської заборгованості. Система оподаткування. Можливість отримання коротко та довгострокових кредитів на внутрішніх та світових ринках банківського позичкового капіталу.</p>
Природно-ресурсні	<p>Обмеження, які накладаються кліматичними умовами на види економічної діяльності. Географічне положення регіону (в аспекті близькості до зовнішніх кордонів, до регіонів-постачальників та регіонів-споживачів). Середньозважена забезпеченість балансовими запасами основних видів природних ресурсів. Ступінь забезпеченості регіону ресурсами: сировинними, трудовими, фінансовими, інформаційними.</p>
Виробничі	<p>Стан основних фондів. Об'ємні та динамічні характеристики валового регіонального продукту. Особливості галузевої спеціалізації. Рівень продуктивності праці</p>
Інфраструктурні	<p>Розвиток соціальної інфраструктури. Розвиток виробничої інфраструктури. Ступінь розвитку інфраструктури ринкової економіки.</p>

Продовження таблиці 1.3

1	2
Інноваційні	Організації наукових досліджень. Технологічні інновації (трансформація результатів наукових досліджень чи науково-технічних досягнень у технологічний процес). Рівень використання інформаційних технологій. Економічний результат від оновлення основних фондів (введення нових або ліквідація застарілих та малоефективних цехів, виробництв, агрегатів). Інвестиції у нове обладнання.
Законодавчі	Стан регіональної законодавчої бази у сфері інвестування. Наявність механізмів гарантій та захисту прав інвесторів.
Кадрові	Рівень економічно активного населення. Кількісний та якісний склад трудових ресурсів. Рівень кваліфікації. Освітній рівень.
Соціальні	Рівень соціальної безпеки. Рівень задоволеності працівників умовами праці.
Інституційні	Ступінь розвитку інститутів ринкової економіки. Наявність інвестиційної інфраструктури.
Політичні	Допустима частка іноземної участі у капіталі підприємства. Розподіл політичних симпатій населення за результатами останніх парламентських виборів. Розподіл влади між різними політичними групами та партіями, вплив опозиції регіональних політичних сил. Рівень корупції.
Екологічні	Рівень екологічної безпеки. Рівень витрат за охорону навколишнього середовища. Лісовідновлення в лісовому секторі.

*Примітка. Складено на основі [63]

Розглянемо кожну групу факторів більш детально.

Економічні фактори – пов’язані з розвитком регіону та інвестиційною активністю. Потенційні можливості для зростання регіону, ступінь залучення інвестицій, процеси зміни структури економіки для підвищення її ефективності, стабільність цін та фінансів, можливості регіону для зовнішньої торгівлі, активність бізнесу, привабливість об’єктів для інвестування.

Фінансові фактори – фактори котрі стосуються фінансових можливостей регіону, бюджету, кредитної системи. Фінансова стабільність регіону, загальна ефективність економічної діяльності, оцінка фінансової дисципліни підприємств, доступність фінансових ресурсів на внутрішньому і

міжнародному ринках, регуляторні чи інші обмеження для ведення бізнесу. Фінансові ресурси необхідні для реалізації інвестиційних проектів, які достатньо свідчать також про можливість технічного переозброєння виробництва.

Природно-ресурсні фактори – пов'язані з природними умовами та ресурсами регіону, що впливають на інвестиційну привабливість. Це близькість до ринків постачальників і споживачів, що знижує витрати на логістику, доступність і обсяги природних ресурсів, що використовуються для виробництва.

Виробничі фактори визначають можливість розробки та виробництва конкурентоспроможної продукції, що відповідає встановленим вимогам.

В їх основі лежать продуктивність праці, рівень розвитку виробництва, використовуваних технологій тощо. При цьому оцінка виробничих факторів має орієнтуватися на національні та міжнародні стандарти, що регламентують комплекс всебічних вимог до організації забезпечення якості у процесі розробки та виробництва продукції [48]. З чинників цієї групи істотно впливає на інвестиційну привабливість стан основних фондів (ступінь зношеності) і рівень використовуваних технологій.

Інфраструктурні фактори – характеризують стан інфраструктури регіону. Наявність закладів охорони здоров'я, освіти, тощо, забезпеченість підприємств інфраструктурою (енергія, транспорт), наявність логістичних, фінансових та інших ринкових структур.

До складу інфраструктурних факторів можна включати економіко-географічне положення регіону та його територіальне розміщення (близькість до регіонів-постачальників та регіонів-споживачів, а також до зовнішніх кордонів).

Інноваційні фактори – вони пов'язані з технологічним розвитком та впровадженням інновацій в регіоні. Проведення досліджень для технологічного прогресу, ступінь цифровізації процесів, інвестиції у сучасні технологічні ресурси, перетворення наукових досягнень у виробництво.

Законодавчі фактори – пов’язані з законодачою базою та правовим середовищем. Правова підтримка інвесторів, стабільність і зрозумілість законів.

Кадрові фактори – визначають забезпеченість регіону трудовими ресурсами. Чисельність населення залученого до праці, освітня підготовка працівників, досвід працівників, професійні навички робочої сили. Вплив ресурсних факторів на інвестиційну привабливість потребує визначення наявності комплексу ресурсів, необхідних для забезпечення функціонування виробництва, та оцінки ступеня ефективності їх використання.

Соціальні фактори – вони стосуються рівня життя в регіоні та соціального середовища. Якість і комфорт робочих місць, соціальні гарантії та захист населення.

Інституційні фактори – стосуються розвитку інститутів, що забезпечують функціонування економіки та інвестиційної інфраструктури. Наскільки ефективно діють інститути, що підтримують економічні відносини, правила та регулювання, рівень забезпеченості інвесторів ресурсами, платформами та умовами для вкладення капіталу.

Політичні фактори – вони відображають політичний клімат, стабільність влади та рівень корупції, що можуть вплинути на рішення інвесторів. Прозорість та чесність ведення бізнесу, вплив правлячих партій, політична орієнтація населення, що може вплинути на економічну політику, обмеження або можливості для іноземних інвесторів вкладати кошти у підприємства.

Екологічні фактори – визначають екологічний стан, та заходи щодо охорони довкілля, що можуть впливати на інвестиційну привабливість. Обсяг коштів, що виділяються для підтримки екологічної безпеки та захисту природи, загальний стан навколишнього середовища та впроваджені заходи для його захисту.

З точки зору проведення факторного аналізу можна визначити наступне:

- для управління інвестиційною привабливістю необхідно відбирати фактори, зміна яких під впливом інвестиційної політики дозволить досягти прогнозованої зміни цільового індикатора інвестиційної привабливості;

- критеріями відбору факторів інвестиційної привабливості повинні бути ступінь впливу фактора на цільовий індикатор та ступінь схильності фактора до управлінських впливів;

- завдання регіональних органів влади при формуванні інвестиційної привабливості регіону полягає в тому, щоб оцінити регіональні інвестиційні ризики та мінімізувати їх вплив шляхом прийняття відповідних управлінських рішень;

- регулювання рівня інвестиційних ризиків регіону має передбачати функціонування організаційної структури, здатної на основі аналізу, оцінки та прогнозування розвитку території формувати сприятливе середовище інвестування, однак тут треба враховувати, що не всі види ризиків схильні до регіонального впливу [48];

- можна керувати інвестиційною привабливістю, впливаючи на фактори. Але достатньо складно точно оцінити вплив окремого фактора на інвестиційну привабливість, тому що при одночасному впливі окремих факторів, можуть взаємно посилюватись або, навпаки, послаблювати одне одного [68];

- є фактори, які не піддаються кількісній зміні або виходять за рамки показників. Інший ряд факторів можна оцінити лише за допомогою якісних характеристик, що ускладнює визначення ступеня їхнього впливу.

Методологічною основою виявлення факторів інвестиційної привабливості регіону є системний підхід, методи експертних оцінок, методи фінансового та факторного аналізу, облік інтересів усіх учасників інвестиційного процесу.

Ключові фактори - це ті рушійні сили, яким необхідно приділяти особливу увагу, оскільки вони визначають рівень інвестиційної привабливості регіону та можливості її підвищення.

Визначення ключових факторів інвестиційної привабливості регіону з урахуванням справжніх та прогнозованих умов його розвитку є найважливішим аналітичним завданням.

Ключові фактори інвестиційної привабливості можуть залежати від

специфіки регіону, а для конкретного регіону можуть змінюватися в часі. Проте можна виділити основні (базові) типи ключових факторів інвестиційної привабливості.

Показники, за якими можна аналізувати рівень інвестиційної привабливості регіонів країни, авторами Є.М. Гелеверя та Ю.І. Сергієнко об'єднано у три великі групи факторів, які з боку інвесторів є визначальними для інвестиційної привабливості територій (рис. 1.5) [16, с. 105].

У разі багатофакторного (множинного) зв'язку необхідно враховувати, що всі фактори діють комплексно (одночасно та у взаємозв'язку).

Залежно від напрямку дії зв'язку можуть бути прямими та зворотними: при прямому зв'язку напрям зміни результативної ознаки збігається з напрямом зміни фактор-ознака.

Рис.1.5 Фактори інвестиційної привабливості територій [16]

В іншому випадку між аналізованими величинами існують зворотні

зв'язки (зі збільшенням факторної ознаки результативний зменшується, і навпаки).

Чинники, що впливають на рівень інвестиційної привабливості, визначаються виходячи з їх множинності та можливості їхньої ідентифікації для кількісної оцінки.

Але слід зазначити, що математичне моделювання впливу низки факторів (наприклад, кількісних) на інвестиційну привабливість важко проявити чи неможливо, через складність виявлення закономірностей розвитку процесу. Таким чином факторний аналіз потребує серйозного підходу.

1.3 Методи оцінки інвестиційної привабливості регіону

Для оцінки інвестиційної привабливості регіону існують різні підходи та методи. Всі сучасні методика можна розділити за двома класифікаційними ознаками, такими як:

- а) методи обробки даних;
- б) система показників.

За методами обробки даних можна виділити два підходи – описовий та рейтинговий.

Описовий підхід полягає в описі абсолютних показників, структури та динаміки показників розвитку регіону. Експерт самостійно обирає найбільш значущі показники та формує на їх основі висновки щодо інвестиційного клімату в регіоні.

Переважно такий аналіз базується на дослідженні соціально-економічного розвитку регіону [79, с. 293]. Описові методи можуть давати змістовні результати, але це залежить від кваліфікації аналітика, який проводить аналіз.

Цей підхід, однак, вимагає збору великої кількості даних про різні аспекти розвитку регіону та їх ранжування відповідно до їхнього впливу на інвестиційну привабливість.

Також результати, отримані за допомогою описового підходу, можуть бути трудомісткими (з точки зору оцінювання) та складними для аналізу.

Такі аналізи проводили Н. М. Гапак, І. М. Школа, М. І. Маниліч, С. С. Слава, Г. Грін, С. Максименко [14, 61, 62, 96, 109].

Рейтинговий підхід на основі опитувань, як впливає з назви, ґрунтується на опитуваннях економічних суб'єктів регіону, які визначають ступінь та напрямок впливу певних факторів. Результати опитування групуються, і на основі інтегрованих показників формується загальний рейтинг регіону.

Цей підхід широко використовується провідними світовими консалтинговими та аналітичними компаніями завдяки простоті використання та задоволенню інформаційних потреб різних учасників інвестиційних та соціально-економічних процесів.

Рейтинговий підхід дає більш візуалізовані результати, а процес оцінювання не такий трудомісткий, як при використанні описового підходу.

Поряд з тим, оскільки результат представлений як інтегрований показник інвестиційної привабливості регіону показує лише позицію регіону серед інших регіонів і не вказує на інвестиційні напрямки в регіоні, тобто пріоритетні напрямки для фінансування.

На рейтинговому підході базуються методики, запропоновані І.О. Бланком, К.Д. Гуровою, Д.М. Стеченком, С.П. Сонько, В.В. Кулішовим та В.І. Мустафіним, Інститутом Реформ, «SOCIS Gallup International», а також зарубіжні методики, які застосовуються для аналізу інвестиційної привабливості країн та територій - World Bank, Institutional Investor, Euromoney, Business Environment Risk Index (BERI), Індекс сприйняття корупції інституції Transparency International, Moody's Investor Service, світові західні методики загалом, тощо [5, 23, 97, 100, 114, 119, 120, 121].

В табл. 1.4 наведено упорядковані підходи та методи оцінки інвестиційної привабливості регіону: - описово – творчий;

-рейтинговий;

-рейтингово-порівняльний.

Таблиця 1.4

Підходи та методи оцінки інвестиційної привабливості регіону*

Автор	Підхід до методів обробки даних	Короткий зміст	Групи показників
1	2	3	4
С.С. Слава, Г.Грін	описово-творчий	Автор пропонує аналізувати групи показників, їх динаміку та формувати на цій основі висновки. Групи показників є такими ж, як і в методиці Інституту Реформ із додаванням ще двох груп.	1) Інтеграція у світову економіку. 2) Наука і технологія.
І.О. Бланк	рейтинговий	Основоположна методика. ІІІ регіонів розраховується на основі груп синтетичних показників як інтегральний показник. Тоді регіони ранжуються і поділяються на чотири групи: пріоритетної інвестиційної привабливості, достатньо високої інвестиційної привабливості, середньої інвестиційної привабливості, низької інвестиційної привабливості.	1) Рівень загальноекономічного розвитку регіону (потенційна потреба в обсягах інвестування, можливість формування інвестиційних ресурсів за рахунок власних джерел, соціальна місткість регіонального ринку). 2) Рівень розвитку інвестиційної інфраструктури регіону (можливості швидкої реалізації інвестиційних проектів). 3) Демографічна характеристика регіону (потенційний обсяг попиту населення на споживчі товари і послуги, можливості залучення кваліфікованої робочої сили у виробництва, що інвестуються). 4) Рівень розвитку ринкових відносин і комерційної інфраструктури регіону (позиція місцевих органів самоврядування щодо розвитку ринкових реформ і створення відповідного підприємницького клімату). 5) Рівень криміногенних, екологічних та інших ризиків (ступінь безпеки діяльності в регіоні).
Д.М.Стеченко	рейтинговий	Наслідуює методику І. О. Бланка, але звертає увагу на (%) синтетичні коефіцієнти на основі експертної думки.	1) Рівень загальноекономічного розвитку (35%). 2) Рівень розвитку інвестиційної інфраструктури (15%). 3) Демографічна характеристика (15%). 4) Рівень розвитку ринкових відносин і комерційної інфраструктури (25%). 5) Рівень криміногенних, екологічних та інших ризиків (10%).
Інститут Реформ	рейтинговий	Основне рейтингове агентство в Україні. Методика полягає у формуванні рейтингів регіонів України на основі інтегрального показника інвестиційної привабливості. Групи показників ті ж самі, що й у методиці І. О. Бланка, але додано ще дві групи (праворуч). У кожній групі сформовано свої аналітичні показники. Не враховується група ризиків. Запропоновано й ступінь важливості (%) кожної групи показників.	1) Економічний розвиток регіону (25%). 2) Ринкова інфраструктура (22%). 3) Людські ресурси (13%). 4) Фінансовий сектор (25%). 5) Розвиток підприємництва та дії місцевої влади (13%).
С.П. Сонько, В.В. Кулішов та В.І. Мустафін	рейтинговий	Виокремлена методика, яка для формування інтегрального показника використовує конкретний набір із 10 показників, що, на думку авторів, є репрезентативними з точки зору найбільш значущого впливу на ІІІ регіону. Для консолідації різновимірні показники стандартизуються відносно властивості їх сукупності – середньоквадратичного відхилення. Регіони поділяються на зони великої, середньої та низької інвестиційної привабливості за значенням зведеного показника.	1) Кількість приватизованих підприємств. 2) Кредиторська заборгованість. 3) Доходи місцевих бюджетів. 4) Валові інвестиції у підприємствах усіх форм власності. 5) Обсяг промислової продукції. 6) Заборгованість по заробітній платі. 7) Номінальна зарплата. 8) Кількість безробітних. 9) Чисельність населення. 10) Статутний капітал комерційних банків.
Світові (західні) методики загалом	рейтингово-порівняльні	Здебільшого ці оцінки проводяться на макrorівні (оцінка держав), але їх можна застосовувати і до мезорівня. Основний інструмент — опитування суб'єктів економічної діяльності щодо перепон та умов діяльності на даній території.	1) Політико-правове середовище. 2) Економічне середовище. 3) Ресурси й інфраструктура, соціально-культурне середовище, екологія.

Продовження таблиці 1.4

1	2	3	4
World Bank (Світовий Банк)	рейтингово - порівняльні	Метод — опитування топ-менеджменту деяких підприємств у країні. Більшість питань спрямовано на визначення того, які фактори і наскільки є перепонами для ведення бізнесу в даній країні. Результати можна обирати та розглядати в різних комбінаціях за розміром підприємств (малі, середні, великі), за секторами (дуже широкий список бізнесів, галузей та секторів), за формою власності (приватні підприємства, державні підприємства), за експортною діяльністю (експортують чи не експортують).	1) Загальні показники. 2) Інфраструктура. 3) Фінанси. 4) Державна політика та послуги. 5) Вирішення спорів та злочинність. 6) Потенціал та інновації. 7) Трудові відносини.
К.Д.Гурова	не зазначено	Методика базується на критеріях ефективності на ризику. Замість загальних показників аналізується окремі характеристики регіону, що дозволяють отримати більш точну оцінку.	-стан виробничих фондів; -рентабельність виробництва і продукції; -оборотність капіталу; -ринкова активність регіону; -фінансова стійкість регіону; -ліквідність.
В.В.Гомольська	не зазначено	Розглядає інвестиційний клімат регіону як комплексну характеристику, що складається з трьох ключових підсистем: інвестиційного потенціалу, інвестиційного ризику, законодавчих умов. Показниками є певні критерії, для яких визначається певний ступінь досягнення.	1) Податкова система є прийнятною і стабільною. 2) Виробничі витрати – низькі, господарське законодавство і регулювання не обмежують розвиток. 3) Системи інфраструктури працюють швидко і надійно. 4) Рівень освіти високий, працівники мають необхідну кваліфікацію, є можливості отримання консультацій з методів управління. 5) Університети та дослідницькі організації забезпечують надходження свіжих ідей для розробки нових продуктів і послуг. 6) Є доступ до інвестиційного капіталу та кредитних ресурсів. 7) Здійснюється сприяння зовнішньоекономічній діяльності. 8) Органи влади доступні для контакту з підприємцями.

*Примітка. Складено на основі [5, 6, 20, 23, 96, 97, 100, 120]

Розглянемо наведені вище методи більш детально.

Описово-творчий підхід полягає в описі абсолютних показників, структури та динаміки показників розвитку регіону. Експерт з власних міркувань обирає найбільш значущі показники та формує на їхній основі висновки щодо бізнесового клімату в регіоні. Здебільшого такий аналіз базується на дослідженні соціально-економічного розвитку регіону. До такого аналізу вдавалися С. С. Слава та Г. Грін [96].

У цій сфері фундаментальною є методика, запропонована І.О. Бланком. За нею інвестиційна привабливість регіону розраховується як інтегральний показник на основі п'яти загальних індикаторів:

а) загальний рівень економічного розвитку регіону (частка регіону у ВВП та ВНП, обсяг промислового виробництва на душу населення,

самозабезпеченість основними продуктами харчування, рівень середньої заробітної плати, капітальні інвестиції на душу населення та їх динаміка, кількість підприємств усіх форм власності, частка збиткових підприємств у загальній кількості підприємств);

б) рівень розвитку інвестиційної інфраструктури регіону (кількість будівельних підрядників усіх форм власності, місцеве виробництво основних будівельних матеріалів, виробництво енергії на душу населення, щільність залізничних ліній та асфальтованих доріг на 100 км території);

в) демографічні характеристики регіону (чисельність населення регіону у відсотках до загальної чисельності населення країни, співвідношення міського та сільського населення, частка населення, зайнятого у суспільному виробництві на підприємствах усіх форм власності, рівень кваліфікації працівників, зайнятих у суспільному виробництві);

г) рівень розвитку ринкових відносин та комерційної інфраструктури в регіоні (частка приватизованих підприємств у загальній кількості комунальних підприємств; частка підприємств недержавної форми власності у загальній кількості виробничих підприємств регіону; кількість спільних підприємств з іноземними компаніями; кількість банків (включаючи філії); кількість страхових компаній (та їх представництв); кількість товарних бірж в регіоні);

д) рівень злочинності, екологічних та інших ризиків (рівень економічної злочинності на 100 000 жителів, відсоток підприємств зі шкідливими викидами, що перевищують гранично допустимі норми, середній радіаційний фон у місті, відсоток будівельних проектів, не завершених за останні три роки) [6].

Д.М. Стеченко дотримується методики І.О. Бланка, проте вносить до неї певні корективи: інвестиційна привабливість регіону розраховується на основі тих же п'яти груп загальних показників, але з урахуванням важливості кожної групи (у відсотках). Вони виглядають наступним чином:

- загальний економічний розвиток - 35%;
- розвиток інвестиційної інфраструктури - 15%;
- демографічні характеристики - 15%;

- ринкові відносини та розвиток комерційної інфраструктури - 25%;
- рівень злочинності, екологічних та інших ризиків - 10% [96].

Використовуючи математичну модель «Інституту реформ» та методологію обробки статистичних даних, в якості найважливіших факторів оцінки інвестиційної привабливості регіону використовуються наступні фактори:

- економічний розвиток регіону;
- показники ринкової та фінансової інфраструктури;
- стан людських ресурсів;
- діяльність місцевої влади в секторі приватного бізнесу.

На відміну від методики І.О. Бланка, тут не враховуються групи ризику. Розрахунок загальної оцінки інвестиційної привабливості регіонів України включав обчислення стандартизованих значень (балів) кожного з показників за регіонами. На основі формули середнього арифметичного стандартизованих значень визначається загальний рейтинг регіону як середньозважена частка рейтингів по групам [93].

Оцінки інвестиційної привабливості за міжнародними методиками, розробленими такими інститутами, як Institutional Investor [119], Euromoney [114], Business Environment Risk Index (BERI), Transparency International, Moody's Investor Service [121], здебільшого проводяться на макрорівні, але їх можна застосовувати і до мезорівня. Їх основний інструмент – опитування суб'єктів економічної діяльності щодо перепон та умов діяльності на даній території. У даних оцінках використовуються такі групи показників:

- а) політико-правове середовище;
- б) економічне середовище;
- в) ресурси та інфраструктура, соціально-культурне середовище, екологія [119, 114, 121].

Зокрема, рейтинг журналу «Institutional Investor» оцінює перш за все кредитоспроможність країни. Він складається кожні півроку експертами ста провідних міжнародних банків на основі комплексного показника, що враховує

платоспроможність та інвестиційну привабливість. Рейтинг Euromoney враховує ринкові (40%), кредитні (20%) та політико-економічні (40%) показники. Рейтинг BERI складається на основі таких показників:

- рівень політичної стабільності в країні;
- відношення до закордонних інвесторів;
- девальвація;
- платіжний баланс;
- рівень націоналізації та бюрократизації;
- можливості реалізації контрактів;
- рівень заробітної плати;
- продуктивність та умови праці;
- ступінь розвиненості інфраструктури [47].

Методика World Bank (Світового Банку) передбачає оцінку інвестиційної привабливості регіону за допомогою опитування топ-менеджменту провідних підприємств в країні. Запитання направлені на визначення факторів, які є перепонами для ведення бізнесу в даному регіоні та наскільки вони впливові. Методики Світового Банку, долають попередні недоліки. Вони базуються не на макроекономічній статистиці, а на опитуванні суб'єктів економічної діяльності даного регіону, які визначають ступінь та напрям впливу тих чи інших факторів на їх функціонування. Результати таких опитувань наочні й можуть бути згруповані за видами діяльності. Проте такі опитування вимагають значних ресурсів. Крім того, постає питання репрезентативності такого опитування у зв'язку з вибором підприємств і неврахуванням збанкрутілих та вибулих підприємств, а також з надто довгими анкетами [5].

К.Д. Гурова запропонувала доопрацювати процедуру ранжування регіонів з урахуванням використання регіонального потенціалу через критерії ефективності та ризику. Методологія використовує один з найбільш загальних і важливих аналітичних показників і відводить роль груповим характеристикам замість синтетичних показників. Для оцінки стану виробничих фондів використовувався коефіцієнт оновлення основних виробничих фондів; для

рентабельності виробництва і продукції, що випускається – коефіцієнт прибутковості реалізованої продукції, для оборотності капіталу – показник кількості оборотів вартості всіх активів, для оцінки ринкової активності регіонів – обсяг ринкового товарообігу, що приходить на душу населення, фінансової стійкості регіонів – співвідношення позикових і власних засобів, ліквідності – показник ліквідності балансу [23].

В. В. Гомельська розглядає інвестиційний клімат регіону як комплексну характеристику, що складається із 3 ключових підсистем: інвестиційного потенціалу, інвестиційного ризику, законодавчих умов. Показниками є критерії, для яких визначається певний ступінь досягнення [20]. Також Гомельська розподіляє приватного інвестора на три категорії: кредитори, фінансові інвестори та стратегічні інвестори. Для кожної з них при виборі об'єкту інвестування є свої визначальні фактори, однак важливим «пороговим» фактором для всіх трьох категорій є «інвестиційний клімат» - базові умови здійснення інвестиційної діяльності [20, с. 66].

Важливим питанням, яке надалі потрібно розглянути, є вибір методики оцінювання даних. Наразі існують методики, що використовують кількісні методи оцінки, методики, що оперують експертними оцінками, а також методики, що комбінують ці підходи.

Дуже поширеним у дослідженнях інвестиційної привабливості є метод експертних оцінок. Цей метод засновано на організації роботи з фахівцями-експертами та на статистичній обробці їх думок, виражених як у формалізованій, так і в описових формах [48].

Обґрунтуванням необхідності використання методу експертних оцінок в аналізі інвестиційної привабливості служить вибір знайденої характеристики інвестиційної привабливості як випадкової величини, закон розподілу якої виражається в оцінках експертів про рівень (значення) та ймовірності настання події.

При цьому передбачається, що діапазон отриманих експертних оцінок включає справжнє значення досліджуваної випадкової величини, а узагальнена

думка експертів, заснована на знаннях та досвіді, є достатньою мірою достовірною.

Основним перевагами методу експертних оцінок є:

- простота та оперативність отримання інформації;
- можливість обліку неформалізованих факторів, які неможливо оцінити за допомогою кількісних методів;
- можливість використання додаткових показників при проведенні оцінки;
- відносно низькі витрати на експертизу.

При цьому висока суб'єктивність результатів оцінки, її залежність від кваліфікації експертів, необхідність дотримання незалежності експертів та їх незацікавленості у результатах є серйозним обмеженням застосування даного методу.

Використання методу експертних оцінок при дослідженні інвестиційної привабливості доцільно у таких випадках:

- а) якщо завдання оцінки впливу фактора на інвестиційну привабливість не піддається формалізації;
- б) якщо є неповна вихідна інформація щодо впливу окремого фактора на інвестиційну привабливість;
- в) якщо є необхідність оперативного отримання інформації на основі усереднених оцінок висококваліфікованих експертів;

Під час вибору методики оцінки інвестиційної привабливості важливим аспектом є визначення способу подання підсумкового результату та його смислового значення.

Найбільш інформативним є знаходження у результаті аналізу інтегрального показника, що характеризує інвестиційну привабливість об'єкта інвестування. При цьому методика оцінки інвестиційної привабливості має бути однаковою для всіх аналогічних об'єктів капіталовкладень та забезпечувати можливість у вигляді зіставлення інтегральних показників порівнювати різні об'єкти за рівнем інвестиційної привабливості.

Також великого поширення набули методики, засновані на двовимірному інтегральному показнику, що характеризує потенціал та ризик об'єкта інвестування [41]. Область визначення показника може бути дискретною або безперервною, відкритою або закритою множиною. Типовим прикладом інтегрального показника, визначеного на закритій дискретній множині, є показник, що характеризує відношення аналізованого об'єкта до певної категорії (типу, класу) за рівнем інвестиційної привабливості.

Не менш розповсюджені методики, інтегральний показник який відображає ранг-місце аналізованого об'єкта інвестування в деякій кількості аналогічних об'єктів за рівнем інвестиційної привабливості. Недоліком даного способу (так само, як і розподілу за категоріями), є неможливість визначити, на скільки (у скільки разів) той чи інший об'єкт привабливіший за інший. Способи подання підсумкового результату у вигляді рангу та категорії найбільш характерні для експертних методик.

На етапі розвитку найчастіше використовується метод рейтингових (експертних) оцінок, оскільки вона використовує кількісну і якісну характеристики інвестиційного потенціалу регіону.

В умовах розвитку постіндустріальної економіки інституційні фактори починають відігравати важливу роль, у зв'язку з чим у поєднанні з експертними оцінками починають використовуватися й агреговані показники. Агреговані показники – це узагальнені показники, які об'єднують в одному загальному показнику багато часткових або укрупнення показників шляхом об'єднання їх в єдину групу [60].

Даний метод має як переваги, так і недоліки.

До їх переваг відносять:

- залучення досвідчених експертів до аналізу, завдяки чому результати стають достовірними;
- факторний метод, що дозволяє за допомогою статистичних даних регіону, ранжувати суб'єкти;
- взаємозв'язок багатьох факторів у факторному методі, що враховуються

при здійсненні диференційованого підходу до різних рівнів економічних систем.

Недоліками перерахованих вище методик є такі:

- проблеми визначення реальної дистанції між учасниками рейтингу;
- суб'єктивізм експертних оцінок під час виборів вагових коефіцієнтів [96];
- неможливість отримання комплексного уявлення про систему статистичних показників, що формують підсумкові оцінки;
- низький ступінь верифікованості рейтингів, пов'язаний із затримками у зборі, аналізі результатів органами державної статистики;
- пріоритет в аналізі макроекономічним аспектам, на шкоду мікроекономічним показникам.

Таким чином, для отримання комплексної оцінки інвестиційної привабливості регіонів України без значної втрати окремих характеристик, які на практиці виявляються прихованими або складно вимірюваними, доцільно використовувати багатовимірні статистичні методи [3, с. 253]. Загалом індекс інвестиційної привабливості регіонів необхідно розглядати як відносну оцінку якості характеристик регіону, необхідних інвестору для прийняття рішення щодо вкладання коштів [90, с. 154]. Необхідно також відмітити, що в сучасних наукових працях суть категорії «інвестиційна привабливість регіону» ґрунтується на певних концептуальних положеннях, зокрема:

- сукупність характеристик соціально-економічного розвитку регіону, які сприяють залученню інвестицій;
- інтегральний показник, що характеризує інвестиційний клімат та інвестиційну інфраструктуру регіону [63, с. 50];
- комплекс різноманітних факторів, перелік і вага яких може змінюватися залежно від: цілей інвесторів; виробничо-технічних особливостей об'єкта інвестування; його економічного розвитку в минулому, на теперішній час, а також очікуваного в майбутньому [6, с. 52];
- якісна та кількісна характеристика об'єкта можливого інвестування в

певний момент часу, що складається із сукупності як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів, впливає на рішення інвестора щодо доцільності інвестування в даний об'єкт і можливості здійснення інвестиційної діяльності [7, с. 187].

Дослідження інвестиційної привабливості регіонів доцільно проводити в декілька етапів:

а) визначення факторів інвестиційної привабливості та відбір статистичних індикаторів, які описують ці фактори;

б) оцінка інвестиційної привабливості та побудова індексу інвестиційної привабливості;

в) інтерпретація оцінки, тобто індексу інвестиційної привабливості, як основи для рекомендацій у сфері економічної політики на регіональному та національному рівнях [7, с. 91].

При відборі чинників інвестиційної привабливості регіону слід враховувати високий взаємозв'язок всіх сторін у суспільному розвитку (економіки, політики, науки, культури, освіти, охорони здоров'я, соціальної сфери). Це є необхідним, оскільки, як було зазначено вище, користувачами методики (та результатів оцінювання) є не лише інвестори а й регіональні органи влади та інші суб'єкти, зацікавлені в управлінні інвестиційною привабливістю регіону. Отже методика має не тільки надати інтегральний показник інвестиційної привабливості регіону, а й дозволити простежити, за рахунок яких факторів сформувався даний рівень інвестиційної привабливості, виявити ступінь впливу конкретних факторів на інвестиційну привабливість і взаємозв'язок їх між собою, щоб на підставі цього запропонувати найбільш ефективні заходи щодо підвищення інвестиційної привабливості.

Визначення складу показників та їх відносних переваг при оцінці факторів інвестиційної привабливості ґрунтується на аналізі статистичних взаємозв'язків між показниками, що характеризують фактори інвестиційної привабливості, та показником фактичного рівня інвестиційної привабливості [7, 48, 63, 68]. У цьому необхідно враховувати складний характер взаємозв'язків

між найважливішими характеристиками соціально-економічної системи регіону, як-от інвестиційна привабливість, рівень соціально-економічного розвитку [5], виробничий потенціал, рівень життя населення, соціальна стабільність, тощо.

Висновки до розділу 1

Інвестиційна привабливість є багатограним поняттям і не має одного загальноприйнятого значення. Тому ми запропонували своє узагальнене визначення: «Інвестиційна привабливість – це комплексне поняття, яке охоплює сукупність економічних, соціальних, політичних та інституційних умов, які створюють сприятливе середовище для залучення інвестицій та забезпечують їх ефективне використання.».

Інвестиційна привабливість часто являє собою суб'єктивну оцінку інвестором, але на наш погляд суб'єктивна оцінка не є універсальним показником, на який спираються перед ухваленням рішення, тому, що думки експертів та інвесторів можуть бути різними.

Інвестиційна привабливість регіону тісно пов'язана з такими поняттями:

- інвестиційний клімат;
- інвестиційна активність;
- інвестиційний потенціал;
- інвестиційні ризики.

Для того, щоб підвищити інвестиційну привабливість, необхідно визначити та розвинути фактори інвестиційної привабливості, також важливі сукупність елементів, що формують інвестиційний потенціал регіону. Тому, за високою інвестиційною привабливістю регіону стоїть високий показник інвестиційного потенціалу регіону. При оцінці інвестиційної привабливості фактори можуть давати як стимулюючий так і, дестимулюючий вплив на інвестиційну діяльність.

Класифікація факторів інвестиційної привабливості:

- економічні;
- фінансові;
- природно-ресурсні;
- виробничі;
- інфраструктурні;
- інноваційні;
- законодавчі;
- кадрові;
- соціальні;
- інституційні;
- політичні;
- екологічні.

Розглянуті ключові фактори, які впливають на інвестиційну привабливість і виходячи з цього висновком є те, що впливаючи на фактори можна керувати інвестиційною привабливістю регіону. Ключові фактори залежать від специфіки регіону, і можуть змінюватися в часі.

Існують багато методів обробки даних, але виділено два підходи – це описовий та рейтинговий. Описовий підхід полягає в описі структури, динаміки показників та описі абсолютних даних показників регіону. Рейтинговий формується на основі опитувань, результати яких групуються і на основі показників складається загальний рейтинг. Методики оцінювання даних – метод експертних оцінок, його використовують в окремих випадках, наприклад якщо необхідно швидко отримати інформацію на основі оцінок; інтегральний показник – характеризує потенціал та ризик об'єкта інвестування; інтегральний показник ранг-місце – його недоліком є неможливість визначення наскільки об'єкти привабливіші один за одного; агреговані показники – це коли в одному загальному показнику багато часткових. Дослідження інвестиційної привабливості регіону проводять в декілька етапів: а) визначення факторів; б) оцінка та побудова індексів інвестиційної привабливості; в) створення рекомендацій в сфері економічної політики.

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ (2019-2023)

2.1 Характеристика департаменту економічного розвитку і торгівлі Запорізької обласної державної адміністрації

Департамент економічного розвитку та торгівлі Запорізької обласної державної адміністрації утворений для здійснення організаційно-функціональних повноважень у соціально-економічній сфері з метою забезпечення збалансованого економічного та соціального розвитку міста, ефективного використання його природних, трудових і фінансових ресурсів.

Департамент підпорядкований голові Запорізької обласної державної адміністрації, а також підзвітний і підконтрольний Міністерству економічного розвитку і торгівлі України та Міністерству регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. Департамент економічного розвитку та торгівлі входить до Запорізької обласної адміністрації. Департамент у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, інших центральних органів виконавчої влади, розпорядженнями голови Запорізької обласної державної адміністрації, а також Положенням.

Департамент має право:

- одержувати в установленому законодавством порядку від інших структурних підрозділів облдержадміністрації, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності та їх посадових осіб інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на нього завдань;

- залучати до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань спеціалістів, фахівців інших структурних підрозділів облдержадміністрації, підприємств, установ та організацій, представників громадських об'єднань;

- вносити в установленому порядку пропозиції щодо удосконалення роботи у відповідній галузі;

- користуватися в установленому порядку інформаційними базами органів виконавчої влади, системами зв'язку і комунікацій, мережами спеціального зв'язку та іншими технічними засобами;

- скликати в установленому порядку наради з питань, що належать до компетенції Департаменту.

Департамент виконує такі завдання :

а) забезпечення реалізації та участь у формуванні на території області:

- державної політики економічного і соціального розвитку;

- державної політики, спрямованої на розвиток підприємництва, надання адміністративних послуг;

- державної політики у сфері торгівлі та побутових послуг;

- державної цінової політики на споживчому ринку;

б) участь у реалізації державної політики з питань:

- регіонального розвитку та стимулювання розвитку регіонів;

- капітального будівництва;

- охорони довкілля;

- управління об'єктами державної власності, що належать до сфери управління обласної державної адміністрації;

- ефективного використання бюджетних коштів під час здійснення публічних закупівель;

- регуляторної діяльності та дозвільної системи у сфері господарської діяльності.

Департамент під час виконання покладених на нього завдань взаємодіє з іншими структурними підрозділами облдержадміністрації, апаратом облдержадміністрації, райдержадміністраціями, органами місцевого

самоврядування, територіальними органами міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, а також підприємствами, установами та організаціями з метою створення умов для провадження послідовної та узгодженої діяльності щодо строків, періодичності одержання і передачі інформації, необхідної для належного виконання покладених на нього завдань та здійснення запланованих заходів.

Функції Департаменту відповідно до покладених на нього завдань розглянуто в табл. 2.1:

Таблиця 2.1

Функції Департаменту*

Вид функції	Функції
1	2
Виконання нормативних актів та законів:	- організовує виконання Конституції і законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, наказів Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Міністерства розвитку громад та територій України; -забезпечує здійснення заходів щодо запобігання і протидії корупції; -опрацьовує запити і звернення народних депутатів України та депутатів відповідних місцевих рад;-контролює виконання органами місцевого самоврядування наданих їм законом повноважень органів виконавчої влади та надає відповідну методичну допомогу в межах компетенції Департаменту; -бере участь у погодженні проєктів нормативно-правових актів, розроблених іншими органами виконавчої влади; -бере участь у вирішенні відповідно до законодавства колективних трудових спорів (конфліктів);
Планування та аналіз:	-проводить аналіз стану та тенденцій економічного і соціального розвитку регіону; -розробляє прогнози економічного і соціального розвитку на середньостроковий період та програми економічного і соціального розвитку області на короткостроковий період; -бере участь у розробці проєктів Державної стратегії регіонального розвитку України; -здійснює оцінку внутрішньорегіональної диференціації економічного і соціального розвитку територій регіону, готує аналітичні матеріали та пропозиції щодо запобігання поглибленню диференціації; проведення моніторингу соціально-економічних та інших показників розвитку регіону в порівнянні з іншими регіонами; проведення моніторингу виконання Державної стратегії регіонального розвитку України; -розробляє проєкти регіональних програм будівництва, реконструкції об'єктів інфраструктури, соціально-культурного та екологічного призначення, здійснює моніторинг виконання таких програм;
Регуляторна та інвестиційна діяльність:	-розробляє пропозиції щодо необхідних обсягів державних коштів для будівництва (реконструкції), здійснює моніторинг використання цих коштів; -забезпечує підготовку та проведення попереднього конкурсного відбору інвестиційних програм і проєктів регіонального розвитку, а також подання відібраних регіональною комісією переліків програм (проєктів) до уповноваженого центрального органу виконавчої влади; -веде моніторинг, аналізує та готує керівництву облдержадміністрації інформацію щодо стану використання замовниками області електронної системи закупівель «ProZorro»; -забезпечує супроводження закупівельної діяльності замовників області, бере участь в організації заходів з підвищення рівня їх професіоналізації; -вносить пропозиції до проєкту обласного бюджету; забезпечує ефективне і цільове використання коштів; -проводить моніторинг впливу на економіку цінової політики на споживчому ринку регіону, аналізує стан ціноутворення на продовольчі товари, його вплив на економічний та соціальний розвиток регіону; -бере участь у регулюванні цін у сфері торгівлі у межах наданих обласним державним адміністраціям повноважень;
Підтримка малого та середнього підприємництва:	-розробляє проєкти регіональних програм розвитку малого і середнього підприємництва, забезпечує виконання заходів програм, здійснює моніторинг їх виконання, бере участь у реалізації державних програм і заходів у цій сфері; -сприяє формуванню інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва; -сприяє діяльності громадських об'єднань, що представляють інтереси суб'єктів малого і середнього підприємництва; -забезпечує у межах повноважень участь підприємств та організацій регіону у виставково ярмаркових заходах;

Продовження таблиці 2.1

1	2
Адміністративна та організаційна діяльність:	<ul style="list-style-type: none"> -здійснює керівництво та координацію діяльності з підготовки стратегії регіонального розвитку і планів заходів з її реалізації; -забезпечує проведення моніторингу та оцінки результативності виконання стратегії регіонального розвитку і планів заходів з її реалізації, підготовку й подання відповідних звітів центральним органам виконавчої влади; -забезпечує взаємодію та координує діяльність підрозділів облдержадміністрації, підрозділів райдержадміністрацій та органів місцевого самоврядування з питань: надання адміністративних послуг, забезпечення діяльності центрів їх надання; реалізації державної регуляторної політики та дозвільної системи у сфері господарської діяльності; -організовує роботу з укомплектування, зберігання, обліку та використання архівних документів; -бере участь у реалізації економічного механізму природокористування;
Публічна та інформаційна діяльність:	<ul style="list-style-type: none"> -забезпечує доступ до публічної інформації, розпорядником якої є Департамент; -інформує населення про стан здійснення визначених законом повноважень; -забезпечує у межах своїх повноважень реалізацію державної політики стосовно захисту інформації з обмеженим доступом; -забезпечує захист персональних даних; -вносить в установленому порядку пропозиції щодо удосконалення законодавства України з питань, віднесених до компетенції Департаменту; -готує самостійно або разом з іншими структурними підрозділами інформаційні та аналітичні матеріали для подання голові облдержадміністрації; -готує (бере участь у підготовці) проекти угод, договорів, меморандумів, протоколів зустрічей делегацій і робочих груп у межах своїх повноважень; -розробляє проекти розпоряджень голови облдержадміністрації, у визначених законом випадках - проекти нормативно-правових актів з питань, віднесених до компетенції Департаменту; -бере участь у розробці проектів розпоряджень голови облдержадміністрації, проектів нормативно-правових актів, головними розробниками яких є інші структурні підрозділи; -бере участь у підготовці звітів голови облдержадміністрації в частині питань, що віднесені до компетенції Департаменту;
Інші повноваження:	<ul style="list-style-type: none"> -готує за участю органів місцевого самоврядування пропозиції щодо програм подолання депресивності територій області та проведення моніторингу їх виконання; -забезпечує проведення інвентаризації та ведення обліку об'єктів державної власності та юридичних осіб; -розглядає в установленому законодавством порядку звернення громадян і юридичних осіб з питань, віднесених до компетенції Департаменту; -забезпечує у межах повноважень Департаменту захист прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб; -забезпечує у межах своїх повноважень виконання завдань мобілізаційної підготовки цивільного захисту населення, дотримання вимог законодавства з охорони праці, пожежної безпеки;

*Примітка. Створено на основі [10]

Департамент економічного розвитку та торгівлі також розробляє програми [82,83] економічного і соціального розвитку Запорізької області. 26 грудня 2024 року Департамент опублікував на своєму офіційному сайті програму розвитку на 2025 рік.

Програма економічного і соціального розвитку Запорізької області на 2025 рік визначає мету, пріоритети, основні завдання та заходи, виконання яких передбачає координацію спільних дій місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, територіальних органів центральних органів виконавчої влади, обласних організацій та установ у співпраці з

представниками бізнесу, науки та громадськості задля забезпечення у 2025 році в області стабільного соціально-економічного стану, створення належних безпечних умов для життєдіяльності населення регіону, забезпечення їх нагальних потреб.

Підвищена невизначеність щодо розвитку подій, пов'язаних із повномасштабною війною, продовжує відігравати важливу роль у визначенні перспектив як країни в цілому, так і Запорізької області. Наближеність до лінії фронту кратно підвищує системні ризики економіки.

На сьогодні в умовах воєнного стану серед основних викликів (ризиків), що виникають при необхідності проведення повного, об'єктивного аналізу та оцінки поточної соціально-економічної ситуації в регіоні залишаються, зокрема 83 % території Запорізької області тимчасово окуповано або перебуває в зоні активних бойових дій (відповідно до наказу Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22.12.2022 № 309, зі змінами). Тому при аналізі інвестиційної привабливості враховуватимуться території підконтрольні Україні.

Загалом вектор Програми націлений на:

- подолання наслідків та відновлення стабільного функціонування економіки області у воєнний (післявоєнний) період (зокрема відбудову виробничої, транспортної, соціальної інфраструктури, інфраструктури енергетики та зв'язку);
- створення сприятливих умов для діяльності усіх суб'єктів господарювання;
- забезпечення гідного, безпечного рівня життя населення, у тому числі шляхом використання внутрішніх і зовнішніх можливостей регіону;
- належну взаємодію органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Одним з елементів програми економічного та соціального розвитку є розроблення зовнішньоекономічної та інвестиційної політики, яка включає наступні напрями (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Напрями зовнішньоекономічної та інвестиційної політики*

Зовнішньоекономічна та інвестиційна політика	
Напрями	1) актуалізація інформації щодо існуючих грантових програм та проєктів, залучення громад, підприємців, організації, публікація їх на офіційних сторінках в соціальних мережах;
	2) залучення коштів міжнародних організацій для заходів із відновлення соціально-економічного розвитку області;
	3) супроводження реалізації інвестиційних проєктів та програм, публічних інвестиційних проєктів, за рахунок залучення іноземних інвестицій, коштів міжнародної допомоги;
	4) поширення інформації про потенціал та експортні можливості підприємств регіону;
	5) проведення семінарів, конференцій, засідань за круглим столом та інших інформаційних заходів з питань торгівельно-економічного співробітництва із залученням представників компаній-експортерів області;
	6) сприяння суб'єктам господарювання області в участі у міжнародних та міжрегіональних виставково-ярмаркових заходах для подальших зв'язків із суб'єктами підприємницької діяльності з інших країн світу.

*Примітка. Створено автором на основі [39]

Підґрунтям для розроблення інвестиційної політики та оцінки інвестиційної привабливості Запорізької області є загальна характеристика поточного стану області.

Запорізька область розташована на південному сході України та займає, головним чином, лівобережну частину басейну нижньої течії Дніпра. Область знаходиться на півдні Східноєвропейської рівнини в степовій зоні з характерним рівнинним ландшафтом. Межує: на півночі і північному заході з Дніпропетровською областю; на заході з Херсонською областю; на сході з Донецькою областю; на півдні її побережжя омиває Азовське море. Для області характерні переважно чорноземні ґрунти. Рельєф Запорізької області складається з двох виразних геоморфологічних частин: окраїн Приазовської і Придніпровської височин, що геоструктурно відповідають південно-східній частині Українського кристалічного масиву і окраїн приморських (Приазовської та Причорноморської) рівнин, які розташовані в межах Причорноморської западини. Ці дві геоморфологічні одиниці ніби зв'язуються третьою — Запорізькою внутрішньою рівниною. Умовно область поділяється

на три природно-сільськогосподарські зони: зону степу (50,8 %), степну посушливу (34,8 %), сухостепову (14,4 %). Територія Запорізької області розділена на два водозабірні басейни: басейн р. Дніпро та басейн Азовського моря. Запорізька область розташована в степовій зоні на півдні України. Клімат області – степовий атлантико-континентальний. Характер атмосферної циркуляції визначається частою зміною циклонів та антициклонів. Циклони приходять протягом року із заходу, північного та південного заходу та з півдня. Вони приносять з собою морські повітряні маси з Атлантики і Арктики. Вторгнення континентальних повітряних мас із Азії (антициклони) обумовлює взимку різкі похолодання, а влітку – засуху [41].

Екологія.

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами по Запорізькій області у 2023 році склали 52,11 тис. т, проти 64,07 тис. т – у 2022 році (табл.2.3).

Таблиця 2.3

Викиди основних забруднюючих речовин, діоксиду вуглецю в атмосферне повітря від стаціонарних джерел викидів у 2023 році [39]

	Обсяги викидів	У % до 2022 р.
Усього, т	52106,6	81,3
У тому числі		
Метали та їх сполуки	94,2	67,6
Метан	147,1	8,8
Неметанові легкі органічні сполуки	449,4	64,4
Оксид вуглецю	40473,3	117,3
Діоксид та інші сполуки сірки	4197,6	26,0
Сполуки азоту	3600,1	50,5
Речовини у вигляді твердих суспендованих частинок	3079,7	82,7
Стійкі органічні забруднювачі	54	70,8
Крім того, діоксид вуглецю, млн. т	6,9	100,9

Зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря у 2023 році у порівнянні з 2022 роком пов'язано з військовим вторгненням російської федерації на територію України, у зв'язку з чим виробничі процеси

були майже зупинені, порушено логістичні шляхи збуту продукції, постачання сировини.

На рис. 2.8 зображено динаміку викидів.

Рис.2.8 Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря по Запорізькій області, тис.т [29]

Також важливу роль у зменшенні виробництва, а отже і викидів забруднюючих речовин, відіграють перебої з енергопостачанням. Найбільшими забруднювачами атмосферного повітря в регіоні залишаються підприємства чорної та кольорової металургії, теплоенергетики, хімії, машинобудування, харчової промисловості, на які припадає приблизно 90,0 % викидів всіх забруднюючих речовин [41].

Водні ресурси.

Водний фонд Запорізької області складають ріка Дніпро, розташовані на ній Дніпровське водосховище об'ємом води 3,3 км³, 3 середніх, 62 малих річок (довжиною більше 10 км), на яких створено 7 водосховищ та 1276 ставків. Загальна довжина річок складає 2 877,6 км, в т.ч. в межах області 2648,7 км, із них середніх річок – 459 км, малих 2189,7 км, крім того нараховується 3151,5 км притоків та яруг. Внаслідок підриву 6 червня 2023 року російськими

окупантами греблі Каховської ГЕС стався стрімкий неконтрольований витік води з водосховища та його спрацювання.

На півдні Запорізька область омивається водами Азовського моря, берегова лінія якого у межах області складає більше ніж 300 км. На території Запорізької області розташовані 4 лимани: Білозерський, Утлюкський, Тубальський та Молочний, загальна площа водного дзеркала яких становить 655,5 км² (станом на 01.01.2024 берегова лінія Азовського моря і всі лимани знаходяться на тимчасово окупованій території).

Річки, які протікають по території Запорізької області, як по густоті гідрографічної мережі, так і по водності, розподілені нерівномірно. На крайньому північно-заході протікає головна водна артерія – ріка Дніпро. Загальна її довжина в межах області складає 167,5 км. В межах двох надзаплавних терас Дніпра забезпеченість водою всіх галузей економіки достатня. Але вже у кілометрі від заплави Дніпра починається безводний степ і вся решта частина області – біля 90 % її території – дуже бідна водними ресурсами. Середня густота річної мережі тут біля 0,12 км/км².

За результатами узагальнення програмним комплексом даних водокористувачів, з природних водних об'єктів на підконтрольній Україні території області у 2023 році забрано 152,153 млн. м³ води, з них: з поверхневих джерел – 149,755 млн. м³; з підземних джерел – 2,398 млн. м³; та використано – 123,403 млн. м³ води.

Обсяг скидання зворотних вод у поверхневі водні об'єкти у 2023 році склав 98,371 млн. м³, з них 1,285 млн. м³ забруднених.

Земельні ресурси.

Земельний фонд Запорізької області становить 2718,3 тис. га. Переважну більшість з них – 2241,7 тис. га складають сільськогосподарські угіддя (82,5%), з яких рілля – 1903,6 тис. га (70 %). Площа лісів та інших лісових земель в області становить 119,3 тис. га (4,4 %), забудовані землі – 95,7 тис. га (3,5 %), інші землі – 261,6 тис. га (9,6 %). Структура земельного фонду області наведена на рис 2.9.

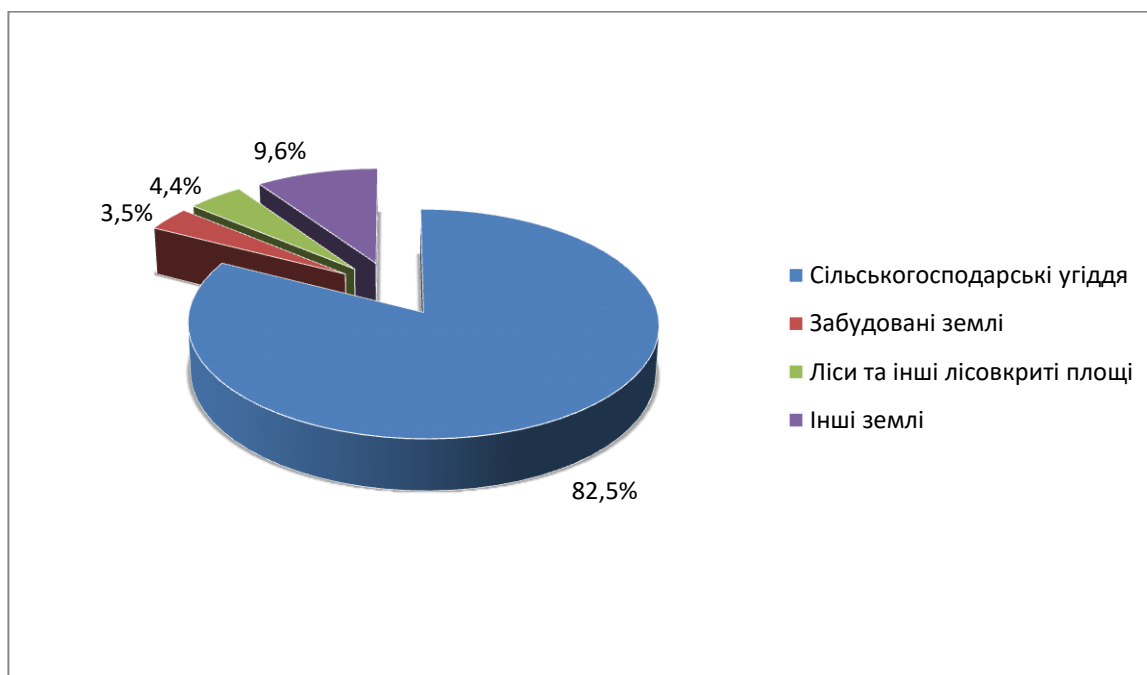

Рис.2.9 Структура земельного фонду області, % [29]

Проте, 83 % території Запорізької області тимчасово окуповано або перебуває в зоні активних бойових дій [41].

Демографічна ситуація.

Висока концентрація найбільш екологічно-небезпечних галузей промисловості на території регіону обумовлює віднесення Запорізької області до одного із найбільш техногенно навантажених регіонів України, що в свою чергу віддзеркалюється на демографічних показниках. Демографічна ситуація відображена в табл. 2.4. Аналізуючи наявну інформацію довоєнна демографічна ситуація в області, як і в цілому по Україні, мала регресивний характер. Так, чисельність наявного населення області за 2021 рік зменшилася на 28,0 тис. осіб і на 01.01.2022 склала 1638,5 тис. осіб, що пояснюється, у першу чергу, природним скороченням населення на 26,1 тис. осіб.

Зберігається тенденція щодо зменшення народжуваності та зростання смертності населення:

- впродовж 2021 року народилося 9,6 тис. осіб (у 2020 році – 10,5 тис. осіб), померло – 35,7 тис. осіб (26,1 тис. осіб).

Таблиця 2.4

Динаміка демографічних показників у 2017-2021 роках [29]

Роки	Показники	Чисельність наявного населення, тис. осіб	+/- %	Кількість живонароджених на 1000 осіб наявного населення	+/- %	Середня очікувана тривалість життя при народженні, років
1	2	3	4	5	6	7
2017	Україна	42386,4	-0,5	9,4	-8,7	71,98
	Запорізька область	1723,2	-0,9	8,2	-8,9	71,49
2018	Україна	42153,2	-0,6	8,7	-7,7	71,76
	Запорізька область	1705,8	-1,0	7,4	-9,8	71,11
2019	Україна	41902,4	-0,6	8,1	-6,9	72,01
	Запорізька область	1687,4	-1,1	6,8	-8,1	71,39
2020	Україна	41588,4	-0,7	7,8	-3,7	71,35
	Запорізька область	1666,5	-1,2	6,3	-7,4	70,83
2021	Україна	41167,3	-1,0	7,3	-6,4	68,77
	Запорізька область	1638,5	-1,7	5,8	-7,9	68,64

На рис. 2.3 зображено динаміку чисельності населення Запорізької області.

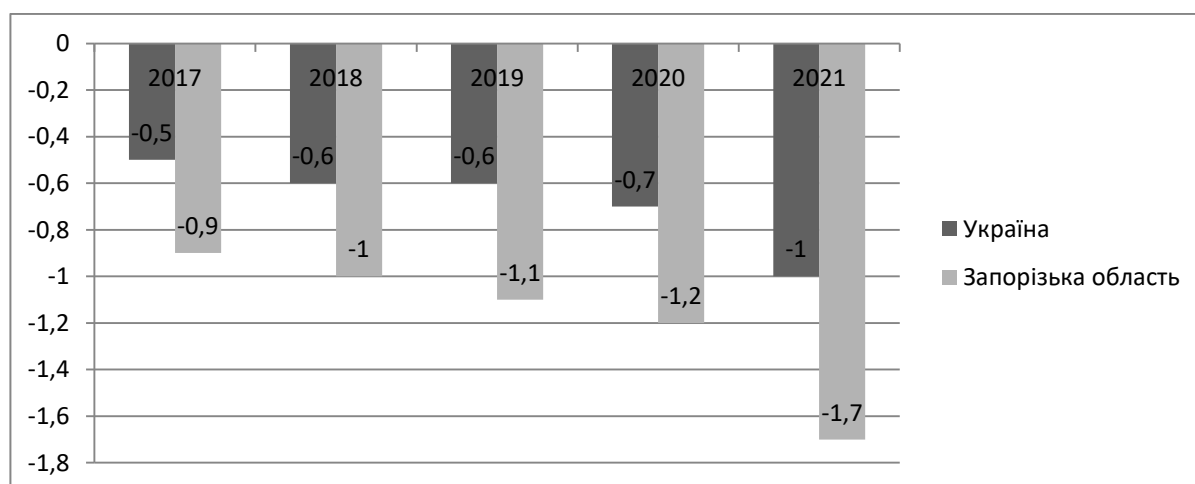

Рис.2.3 Динаміка чисельності наявного населення у 2017-2021 роках, % [29]

Проаналізувавши висновком є те, що як по Україні так і в Запорізькій області пристуні негативні показники чисельності населення, а з початком війни вони не покращилися, а тільки погіршилися.

Для ефективного планування та оцінки майбутнього соціально-економічного розвитку Запорізької області важливо враховувати ключові прогностні показники. У табл. 2.5 нижче наведено основні показники, що відображають очікувані тенденції розвитку регіону у 2024-2025 роках [41].

Таблиця 2.5

**Основні прогностні показники економічного і соціального розвитку
Запорізької області на 2024-2025 роки [28]**

Показники	2023 рік розрахунково/факт	2024 рік очікуване	2025 прогноз
1	2	3	4
Індекс промислової продукції до попереднього року, %	94,5	110	101,5
Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг), млрд грн	168,8	183,3	206,5
у % до попереднього року	90,3	108,6	112,7
Продукція сільського господарства, млн грн	8681,5	8959,3	8987,4
у % до попереднього року	62,9	101,5	100,3
Виробництво продукції рослинництва: -зернові та зернобобові культури, тис. тонн	382,8	339,1	345,3
-соняшник, тис. тонн	262,2	176,3	189,1
Виробництво продукції тваринництва: -жива маса сільськогосподарських тварин, реалізованих на забій, тис. тонн	6,0	5,9	6,0
молоко, тис. тонн	16,0	17,0	17,5
яйця від птиці свійської, млн штук	69,2	90,0	95,0
Експорт товарів – всього, млн дол. США	1456,7	1682,2	1795,9
у % до попереднього року	51,9	115,5	106,7
Імпорт товарів – всього, млн дол. США	829,9	848,3	863,6
у % до попереднього року	69,4	102,2	101,8
Прямі інвестиції (інструменти участі в капіталі) в економіці Запорізької області: залишки, млн дол. США	1140,4	1115,3	1112,7
у % до попереднього року	84,2	97,8	99,8
Середньооблікова кількість штатних працівників, тис. осіб	245,3	240,0	245,0
Середньомісячна заробітна плата (у розрахунку на одного штатного працівника), грн	16452	18720	20360

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4
Рівень безробіття населення у віці 15-70 років (за методологією МОП), у % до робочої сили відповідної вікової групи	22,0	21,0	20,5
Працевлаштування за сприяння служби зайнятості, тис. осіб	3,4	3,5	3,9

На діаграмі рис. 2.4 зображено детальніше коливання деяких показників.

Рис. 2.4 Коливання обраних показників з 2023-2025 роки

Перші стовбці це експорт товарів – у 2023 році цей показник є найнижчим 51,9% , 2024 року він зростає до 115,5% і прогнози на 2025 рік показують, що він може трохи впасти до 106,7%. Другі стовбці це імпорт товарів – він з року в рік зростає і прогноз на 2025 рік показує зростання до 101,8%. Треті стовбці це прямі інвестиції в економіці Запорізької області – у 2023 році - низький показник 84,2% , в 2024 спостерігається різке зростання 97,8% , а прогноз на 2025 рік показує максимальне значення серед трьох років 99,8%. Четверті стовбці це обсяг реалізованої промислової продукції – низький показник у 2023 році це 90,3% , а в подальших роках є зростання цього показника до 112,7%. Враховуючи відсутність статистичної інформації щодо поточної ситуації (Закон України від 03.03.2022 № 2115-IX «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни») прогнози основних показників соціально-економічного розвитку Запорізької області на 2025 рік проведено виходячи з реальних

можливостей, наявних даних та тенденцій у 2024 році, а також окремих припущень та прогнозів, зокрема підготовлених Міністерством економіки України, Національним банком України.

У висновку, розглянуті показники демонструють позитивну динаміку в період 2023-2025 років. Значне зростання в прямих інвестиціях є позитивним знаком. Позитивні показники експорту та імпорту можуть вказувати на посилення міжнародної торгівлі.

2.2 Аналіз факторів інвестиційної привабливості Запорізької області

Щоб оцінити інвестиційну привабливість Запорізької області необхідно проаналізувати фактори які визначають інвестиційну привабливість.

За основу взято описово-творчий підхід, він заключається в описі факторів, точніше обираються найбільш значущі фактори та формуються на їх основі висновки щодо інвестиційного клімату [90].

Економічні фактори:

- загальні показники бюджету Запорізької міської територіальної громади доходна частина бюджету за 2023 рік склала 9 504,5 млн грн, в тому числі доходи загального фонду – 7 601,6 млн грн, спеціального фонду – 292,6 млн грн [116].

Станом на 2024 рік склала 5 073,6 млн грн, в тому числі доходи загального фонду – 3 872,2 млн грн, спеціального фонду – 149,7 млн грн (рис.2.5).

Спостерігається скорочення доходної частини бюджету в 2024 році, що може показувати, що є зниження економічної активності, зміни фінансувань громади, вплив воєнних дій.

Зокрема, доходи загального фонду зменшилися, що свідчить про загальне падіння доходу громади.

Внутрішній борг за 2023 рік складає - 1 128 764 202 грн, за 2024 - 1 064 122 189 грн, спостерігається тенденція спадання боргу.

Рис. 2.5 Показники доходності Запорізької області*

*Примітка. Складено на основі [27]

Експорт товарів за 2023 рік складає 1456,7, за 2024 рік - 1682,2, прогноз на 2025 рік - 1795,9. Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) – 2023 рік - 168,8 млрд.грн; 2024 рік - 183,3 млрд. грн; прогноз на 2025 рік - 206,5 млрд. грн (рис.2.6).

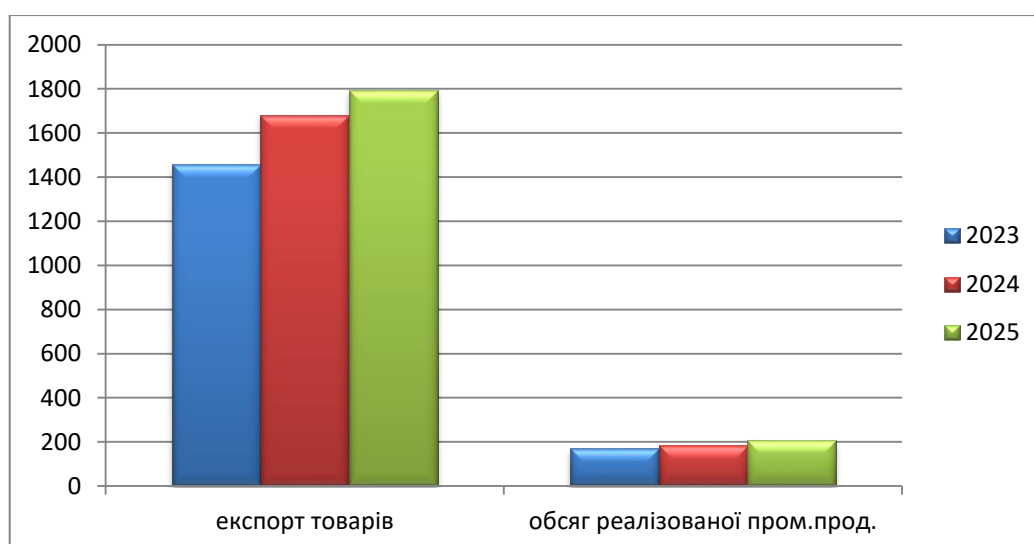

Рис.2.6 Показники експорту товарів та обсягу реалізованої промислової продукції*

*Примітка. Складено на основі [39]

На діаграмі зображено, що з кожним роком є стабільне зростання експорту товарів та обсягу реалізованої промислової продукції.

Запорізька область зацікавлена у припливі інвестицій, приході нових «гравців» у промисловий сектор, на ринок переробки сільгосппродукції, у важку промисловість.

Тенденція до спаду внутрішнього боргу є позитивною, це може свідчити про фінансову дисципліну та поступового погашення боргу.

Однак скорочення боргу в умовах зменшення бюджетних надходжень може обмежити здатність фінансувати важливі проєкти.

Збільшення експорту товарів є позитивною ознакою для економіки області, оскільки сприяє стабілізації та розвитку економічної активності. Прогнозоване зростання експорту у 2025 році свідчить про потенціал розвитку галузей, орієнтованих на зовнішній ринок.

Зростання обсягів реалізації продукції свідчить про стабільний розвиток промисловості. Збільшення обсягів продажів можна пояснити:

- розширенням ринків збуту та/або покращенням експортних показників;
- підвищення ефективності підприємств;
- можливі інвестиції у модернізацію виробництва.

Фактори людських ресурсів :

Чисельність наявного населення області на 01.12.2021 року становила 1640876 тис.осіб, на 01.01.2022 чисельність склала 1638,5 тис. осіб.(рис.2.7)

Виступає висновок, що зберігається тенденція скорочення чисельності населення, а інформація не оприлюднюється, причинами є демографічні виклики, міграція, воєнні дії в області. Це може негативно впливати на формування трудових ресурсів.

Середньооблікова кількість штатних працівників, тис. осіб за 2023 рік - 245,3², за 2024 рік - 240,0, прогноз на 2025 рік - 245,0.

Середньомісячна заробітна плата (у розрахунку на одного штатного працівника): - за 2023 рік - 16452² грн;

- за 2024 рік - 18720 грн;

- прогноз на 2025 рік – 20360 грн [39].

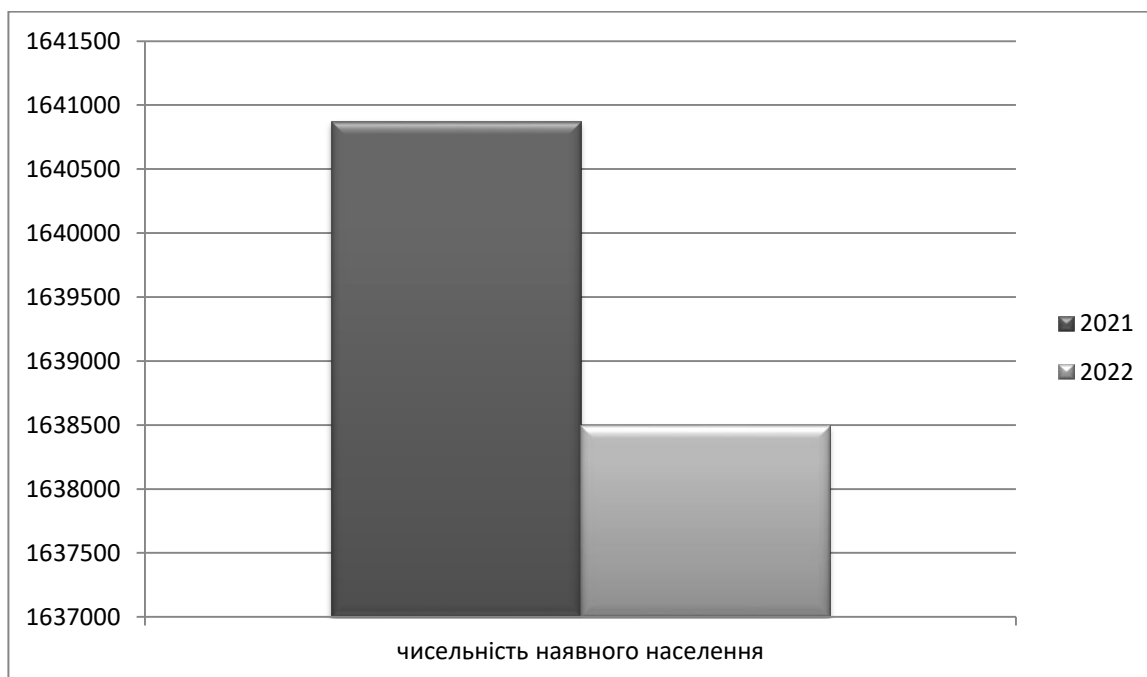

Рис.2.7 Чисельність наявного населення*

*Примітка. Складено на основі [39]

На діаграмі зображено різке скорочення чисельності населення. В табл. 2.6 наведено фактори пов'язані з зайнятістю населення області.

Таблиця 2.6

Фактори зайнятості населення*

Фактор	Роки					
	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Працевлаштування за сприяння служби зайнятості, тис. осіб	-	-	-	3,4	3,5	3,9
Робоча сила у працезданому віці тис.осіб	759,7	751,9	-	-	-	-
Рівень безробіття населення у віці 15-70 років (за методологією МОП), у %	-	-	-	22,0	21,0	20,5

*Примітка. Створено на основі [21]

Зростання кількості осіб працевлаштованих через службу зайнятості, є позитивною тенденцією і свідчить про те, що доступ населення до роботи розширюється. Прогнози на 2025 рік також вказують на потенціал для покращення ситуації на ринку праці.

Зменшення кількості населення працездатного віку може свідчити про міграційні процеси, старіння населення та недостатню економічну активність. Зниження рівня безробіття свідчить про поступове поліпшення ситуації на ринку праці; прогнози на 2025 рік вказують на повільне, але стабільне зниження безробіття.

Незначне зниження середньооблікової кількості працівників у 2024 році може бути тимчасовим явищем; прогнози на 2025 рік свідчать про повернення до рівня 2023 року, що є позитивним сигналом. Зростання середньомісячної заробітної плати, є позитивною зміною в оплаті праці та сприяє підвищенню добробуту населення та покращує економічну активність.

Фактори підприємництва (табл. 2.7):

Таблиця 2.7

Фактори підприємництва*

Кількість діючих підприємств за видами економічної діяльності	Роки	
	2022	2023
Промисловість(великі підприємства)	19 одиниць (у % до загальної кількості діючих підприємств відповідного виду діяльності = 1,3)	13 одиниць (0,8%)
Сільське, лісове та рибне господарство (середні підприємства)	20 одиниць (3,0%)	11 одиниць (0,7%)
Будівництво (середні підприємства)	14 одиниць (2,3%)	10 одиниць (1,5%)

*Примітка. Створено на основі [19]

В таблиці 2.7 спостерігається негативна динаміка зменшення кількості великих та середніх підприємств, що може бути зумовлено нестабільною економічною ситуацією в країні та воєнними діями в області.

Станом на 1 жовтня 2023 загальна кількість зареєстрованих фізичних осіб-підприємців у Запорізькій області складає – 49079 одиниць, станом на 1 жовтня 2024 року - 52225 одиниць.

Для порівняння, з 1 вересня по 1 листопада 2023 року в Запоріжжі зареєстрували 1 630 ФОПів, а у 2022 році за цей же період – 900. Натомість у 2021 році за ці ж два місяці у регіоні з'явилося 1914 ФОПів. Порівняно з 2021 роком, з вересня по листопад 2024 року в Запорізькій області зареєстрували на 614 ФОПів менше. Від початку 2024 року припинили свою роботу 3 749 ФОПів у Запорізькій області [95, 104]. Частка надходжень від суб'єктів малого та середнього підприємництва до бюджетів усіх рівнів по м.Запоріжжю станом на 01.10.2023 склала 56,7% (у 2021 році вона становила 69,6%) [104]. Це пояснюється тим, що малий та середній бізнес зазнали значних збитків та руйнувань, що призвело фінансові труднощі.

Аналіз дає висновок, що є зменшення кількості великих і середніх підприємств у 2023 році порівняно з 2022 роком:

- у промисловості кількість з 19 великих підприємств зменшилася до 13 одиниць, у відсотковому співвідношенні до загальної кількості діючих підприємств відповідного виду діяльності з 1,3% зменшилися до 0,8%;

- у сільському, лісовому та рибному господарстві кількість підприємств також скоротилася з 20 до 11 одиниць, у відсотковому співвідношенні з 3% до 0,7%;

- у будівництві також є спад підприємств з 14 до 10 одиниць, у відсотковому співвідношенні з 2,3% до 1,5%.

Зменшення кількості середніх та великих підприємств відображає труднощі, з якими вони стикаються зокрема, нестабільна політична та економічна ситуація та присутність війни в країні. Загальна кількість зареєстрованих ФОПів у Запорізькій області зросла з 49 079 (2023 рік) до 52 225 (2024 рік). Аналіз реєстрації ФОПів за період вересень-листопад свідчить про позитивну динаміку між 2022 та 2023 роками: кількість нових ФОПів зросла з 900 до 1 630. З початку 2024 року свою діяльність припинили 3 749

ФОПів, що є значною цифрою навіть на фоні збільшення нових реєстрацій. Це свідчить про те, що, незважаючи на активність малого бізнесу, підприємці стикаються зі значними ризиками та викликами.

Фактори розвитку інфраструктури:

- експлуатація та технічне обслуговування житлового фонду – 2023 рік 57 190, 848 тис.грн; 2024 рік – 21 806,863 тис.грн; 2025 рік – 33 230,873 тис.грн;

- забезпечення діяльності виробництва, транспортування, постачання теплової енергії – 2023 рік – 0 тис. грн; 2024 рік – 44 109,806 тис.грн; 2025 рік – 0 тис.грн;

- будівництво об'єктів житлово-комунального господарства та пам'яток архітектури(нові об'єкти, розширення, реконструкція, реставрація) – 2023 рік – 8 724,687 тис.грн; 2024 рік – 16 118,387 тис.грн; 2025 рік- 13 387,705 тис. грн;

- реалізація проєктів з відновлення об'єктів житлового фонду, пошкоджених/знищених внаслідок збройної агресії – 2023 рік – 0 тис. грн; 2024 рік – 8 767,980 тис.грн; 2025 рік – 0 тис.грн; Програми розвитку та утримання житлово-комунального господарства м. Запоріжжя – бюджет міської територіальної громади – 2023 рік – 1 265 919,418 грн; 2024 рік – 1 339 657, 056 грн; 2025 рік – 173 332, 399 грн. У табл. 2.8 зображені розрахунки відносного та абсолютного відхилення факторів розвитку інфраструктури. Аналіз показує, що витрати на інфраструктуру в Запоріжжі значно варіюються з року в рік, в тому числі через заходи з відновлення після військової агресії та інших факторів.

Таблиця 2.8

Кількісна оцінка факторів інфраструктури*

Фактори	Роки		Абсолютне відхилення	Відносне відхилення, %
	2023	2024		
1	2	3	4	5
Розвиток установ соціально-культурної сфери	3 159,2 млн грн	3 380,3 млн.грн	221,1	1,06

Продовження таблиці 2.8

1	2	3	4	5
Освіта	2 531,5 млн грн	2 742,6 млн грн	211,1	1,08
Охорона здоров'я	342,2млн грн	333,3 млн грн	-8,9	0,97
Культура та фізична культура і спорт	214,4 млн грн	220,4 млн грн	6	1,02
Установи соціального захисту	71,1 млн.грн	84,0 млн.грн	12,9	1,18
Видатки бюджету на житлово-комунальне та дорожнє господарство	1 756,6 млн.грн	1 459,5 млн.грн	-297,1	0,83
На розвиток транспортної галузі	409,8 млн.грн	448,6 млн.грн	38,8	1,09
Видатки на заходи та роботи з територіальної оборони та підтримку військових формувань, правоохоронних органів, інших структур	198,4 млн.грн	368,6 млн.грн	170,2	1,85

*Примітка. Створено на основі[82,83]

За 2023 рік у галузі благоустрою міста основну увагу зосереджено на забезпеченні належного утримання та функціонування вулично-дорожньої мережі. На утримання та розвиток автомобільних доріг та дорожньої інфраструктури спрямовано 198,184 млн грн, зокрема на:

- поточний ремонт 126,133 тис. кв. м доріг на 139,482 млн грн;
- поточний ремонт 17,636 тис. кв. м тротуарів - 26,709 млн грн;
- поточний ремонт мереж зливової каналізації 217,20 п/м - 11,620 млн грн;
- нанесення 37,605 тис. кв. м дорожньої розмітки - 8,967 млн. грн.
- експлуатацію та утримання 5,222 тис. п/м мереж зливової каналізації - 4,878 млн грн;
- експлуатацію та утримання 13 мостів - 3,789 млн грн;
- розробку 36 схем організації дорожнього руху - 2,640 млн грн.

Крім того, КРБП «Зеленбуд» брало участь у ліквідації наслідків

руйнувань через ведення бойових дій (вивезено 5,1 т сміття) та заходах з ліквідації надзвичайних ситуацій, які виникли через несприятливі погодні умови.

На виконання робіт по завданнях і заходах Програми розвитку та утримання житлово-комунального господарства міста в звітному періоді спрямовано 69,956 млн грн або 83,6% від затвердженого плану. На комплекс ремонтно-будівельних робіт, направлених на поліпшення експлуатаційних показників житлового фонду видатки склали 23,800 млн грн або 48,8% від плану.

У 2024 рік на організацію благоустрою міста спрямовано 1,049 млн грн, а саме:

- на утримання та поточних ремонт 774 од. МАФів (КП «ЕЛАУШ») - 0,455 млн грн;
- демонтаж 17 од. малих архітектурних форм та інших конструкцій, встановлених без відповідних дозвільних документів – 0,214 млн грн;
- дезінсекцію 181,24 га анофелогенних водоймищ – 0,38 млн грн.

На утримання та розвиток автомобільних доріг та дорожньої інфраструктури (КП «ЕЛАУШ») освоєно 162,113 млн грн, а саме на:

- експлуатацію та утримання доріг на площі 8 518,0 тис. кв. м - 103,55 млн грн;
- експлуатацію та утримання 43 од. мостів - 0,675 млн грн;
- поточний ремонт доріг та тротуарів (дрібний (ямковий) 49,5 тис. кв. м - 0,055 млн грн;
- поточний ремонт 68 од. мереж зливової каналізації – 0,911 млн грн;
- поточний ремонт 43 од. мостів – 0,531 млн грн;
- нанесення дорожньої розмітки 1,689 тис. кв. м – 1,318 млн грн.

Значні видатки з бюджету ЗМТГ витрачаються на заходи із запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій та наслідків стихійного лиха - 5,284 млн грн, зокрема на:

- запобігання та ліквідацію наслідків руйнувань через ведення бойових

дій та інші заходи з попередження та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій (КП «ЕЛУАШ») - 3,002 млн грн;

- вивезення твердих побутових відходів (ЗКАТП-082801 «Комунсантрансекологія») 10,431 тис. куб. м - 1,818 млн грн;

- придбання талонів на утилізацію відходів - 0,427 млн грн тощо.

На виконання робіт по завданнях і заходах Програми розвитку та утримання житлово-комунального господарства міста в звітному періоді спрямовано 755,710 млн грн або 66,0% від затвердженого плану. На комплекс ремонтно-будівельних робіт, направлених на поліпшення експлуатаційних показників житлового фонду видатки склали 9,628 млн грн або 54,1% від плану [82,83].

Зниження витрат на експлуатація житлового фонду. У 2023 році було виділену значну суму на утримання житлового фонду, але у 2024 році сума скоротилася, а в 2025 році знову планується зростання, це може свідчити про спробу оптимізувати витрати та/або зміщення фокусу на інші напрями.

У 2024 році було виділено значну суму на фінансування теплопостачання, це було спричинено необхідністю відновлення теплових мереж внаслідок військової агресії. Зростання фінансування будівництва та відновлення свідчить про активне відновлення інфраструктури.

У 2023 році значна частка видатків була спрямована на утримання доріг та дорожньої інфраструктури, а також на ремонт пошкоджень, спричинених бойовими діями та військовою агресією; у 2024 році фінансування громадських робіт, зокрема утримання доріг та інфраструктури, залишилось на високому рівні.

Підсумок аналізу факторів :

- позитивні аспекти – це зростання експорту та обсягу промислової продукції вказує на стабільний розвиток окремих секторів, які можуть бути привабливими для інвесторів; зниження внутрішнього боргу, є ознакою фінансової дисципліни та управління; збільшення кількості фопів є позитивним сигналом для розвитку малого бізнесу, хоча є нестабільність через закриття

підприємств.

- негативні аспекти – зниження доходної частини бюджету може бути внаслідок економічної нестабільності та бойових дій в області та країні; скорочення кількості великих і середніх підприємств вказує на проблеми в цих секторах через значні виклики та складну ситуацію в країні; міграція та демографічні зміни можуть обмежити доступ до кваліфікованих робітників.

Інфраструктурні показники показують активне інвестування у відновлення та ремонт інфраструктури, це є важливо для стабільного розвитку економіки та особливо це стосується відновлення пошкоджених об'єктів через війну. Значні варіації у витратах свідчать про оптимізацію ресурсів та адаптацію до нинішніх умов.

Фактори, які на даний момент обмежують і знижують інвестиційну привабливість Запорізької області:

- військові дії на території України;
- дефіцит власних ресурсів на розробки, що вимагають значних інвестицій у галузь;
- невизначеність економічної ситуації в країні;
- недосконалість нормативно-правової бази, що регулює інвестиційні процеси, яка містить суперечності щодо аспектів інвестиційної та інноваційної діяльності, фондового ринку, державної фінансової допомоги та умов її надання, податкових пільг тощо; нестабільність політичного курсу та законодавства; низький рівень інноваційної активності; залежність від постачань сировини з інших країн; корумпованість державного апарату.

Отже, це все свідчить про те що у Запорізькій області йде відновлення інфраструктури, що є найбільш вагомим фактором інвестиційної привабливості. Область має потенціал для інвестицій у сферах промисловості, сільське господарство, будівництво, інфраструктура. Проте воєнна ситуація поки, що може зменшити інтерес інвесторів, тому міська влада має дотримуватися всіх потрібних заходів, а саме пошук нових шляхів для зацікавлення інвесторів та стабілізації «загальної картини» в області.

2.3 Оцінка інвестиційної привабливості Запорізької області

При проведенні комплексної оцінки інвестиційного потенціалу регіону доцільно використати SWOT-аналіз інвестиційного потенціалу шляхом оцінки сильних і слабких сторін регіону як місця для інвестицій, потенційних можливостей і небезпек, який допомагає виявити вузьке коло ключових проблем [72]. SWOT-аналіз - це аналіз в стратегічному плануванні, визначення сильних і слабких сторін, а також можливостей і загроз, що виходять з конкурентного середовища. Проведення SWOT-аналізу зводиться до заповнення матриці SWOT-аналізу. У відповідні осередки матриці необхідно занести сильні і слабкі сторони, а також можливості і загрози. Проведено аналіз зовнішніх та внутрішніх факторів впливу [13,16]. Фактори внутрішнього та зовнішнього середовища Запорізької області необхідних для SWOT-аналізу наступні. Розглянуто сильні сторони (S) (табл 2.9):

Таблиця 2.9

Сильні сторони Запорізької області

Сильні сторони (S)
1) Зростання обсягу промислової продукції; 2) Зростання експорту; 3) Зниження внутрішнього боргу; 4) Збільшення кількості штатних працівників; 5) Збільшення кількості відкриття ФОПів; 6) Активне відновлення та ремонт інфраструктури пошкоджених внаслідок війни; 7) Зменшення рівня безробіття; 8) Збільшення середньомісячної заробітної плати; 9) Наявність великих промислових підприємств (машинобудування, металургія, хімічна промисловість); 10) Розвинений аграрний сектор; 11) Наявність провідних технічних університетів та навчальних закладів, які забезпечують підготовку кваліфікованих кадрів.

Зростання обсягу промислової продукції підтверджує активну діяльність підприємств, високу конкурентоспроможність та стійкість промислового сегменту. Зростання експорту свідчить про розширення зовнішніх ринків збуту та сприяє залученню іноземної валюти. Зменшення внутрішнього боргу

дозволяє виділяти ресурси на розвиток різних програм. Зростання зайнятості вказує на покращення економічної ситуації. Збільшення кількості ФОПів дорівнює збільшенню робочих місць. Активне відновлення інфраструктури є важливим для стабілізації регіону та інвестиційної привабливості. Підвищення доходів покращує якість життя та стримує міграційні процеси. Наявність великих промислових підприємств підвищує привабливість для інвесторів. А сільське господарство є важливим джерелом як доходу так і «годування» населення, а також зменшує залежність від імпорту. Якісна освіта підготовлює кваліфіковані кадри які піднімуть економіку регіону.

Наступними розглянуті слабкі сторони (W) (табл.2.10):

Таблиця 2.10

Слабкі сторони Запорізької області

Слабкі сторони (W)
1)Скорочення малих та середніх підприємств; 2)Зниження дохідної частини бюджету; 3)Зменшення чисельності наявного населення; 4)Зменшення робочої сили працездатного віку; 5)Високий рівень промислового забруднення; 6)Зношеність інфраструктури; 7)Близькість до зони бойових дій; 8)Загроза інвестицій через військовий конфлікт; 9)Низька інноваційна активність; 10)Проблема утилізації промислових і твердих побутових відходів; 11)Зруйнована або пошкоджена інфраструктура; 12)83% окупованої території області; 13)Складність обробки земель (замінування, нерозірвані снаряди).

Скорочення кількості МСП призводить до втрати робочих місць та зменшує податкові надходження. Зниження дохідної частини бюджету може обмежувати можливості для фінансування області. Зменшення чисельності, зменшення робочої сили населення веде за собою зменшення робочого потенціалу та дефіциту кваліфікованих працівників. Промислові організації спричиняють значний вплив на навколишнє середовище, що негативно позначається на здоров'ї населення, також впливає на якість життя та екосистему області. Зношеність інфраструктури створює ризики для безпеки та

потребує значних фінансових вкладень. Близькість до зони бойових дій підвищує ризики для бізнесу, також створює невизначеність для інвесторів, а це за собою уповільнює економічний розвиток. Низька інноваційна активність знижує конкурентоспроможність та продуктивність підприємств. Неefективне управління відходами призводить до екологічних та санітарних проблем, що впливають на якість життя та репутацію. Зруйнована та пошкоджена інфраструктура створює бар'єри для відновлення економіки та повернення населення. Більша частина окупованої території області обмежує повноцінний доступ до ресурсів, логістики, знижує продуктивність регіону. Замінування та небезпека від снарядів ускладнює роботу фермерів, а в кінцевому результаті зменшує сільськогосподарський врожай.

Аналізуючи наявну інформацію можна виділити можливості (О) (табл.2.11):

Таблиця 2.11

Можливості Запорізької області

Можливості
<ul style="list-style-type: none"> А. Інтеграція в європейські ринки; Б. Державна підтримка; В. Фінансова міжнародна допомога; Г. Зростання світового попиту на продукцію агропромислового комплексу; Д. Орієнтація значної частки українського населення на внутрішній туризм; Е. Розвиток міжнародної співпраці; Ж. Автоматизація та діджиталізація в землеробстві; З. Залучення міжнародних грантів; И. Реалізація проектів з сонячними панелями; К. Енергозберігаючі технології; Л. Мотивуючі заохочення для розвитку малих і середніх підприємств.

Вихід до ринку ЄС відкриває доступ до більшої кількості споживачів, збільшує експорт, покращує якість продукції завдяки європейським стандартам та допомагає залучити інвестиції. Урядові програми підтримки створюють умови для сталого розвитку регіону. Фінансова міжнародна підтримка сприяє відновленню інфраструктури, підтримці бізнесу. Попит на українську сільськогосподарську продукцію сприяє збільшенню експорту, зростанню

доходів аграріїв та покращенню інвестиційного клімату в сільському господарстві. Внутрішній туризм стимулює розвиток готелів, туристичних об'єктів, ресторанів, хостелів та створює нові робочі місця в сфері обслуговування. Співпраця з іноземними партнерами може допомогти залучити інвестиції, обмінятися новими знаннями, технологіями та ноу-хау, які можуть бути використані для економічного розвитку та реконструкції інфраструктури.

Автоматизація та діджиталізація в землеробстві підвищить ефективність виробництва, якість продукції, забезпечить життя працівників під час праці на свіжорозмінованих полях. Грантові програми сприяють розвитку інновацій та бізнес-проектів. Розвиток проектів по відновлювальних джерелах енергії сприяє енергетичній незалежності, сприяє екологічній безпеці. Інновації у сфері енергозбереження допоможуть зменшити витрати на енергоносії та залежність від традиційних джерел енергії, що особливо важливо у воєнних умовах. Мотивуючі заохочення повинні сприяти зростанню підприємництва та розширенню економічної бази.

А також наявні загрози (Т) (табл.2.12):

Таблиця 2.12

Загрози для Запорізької області

Загрози
<ul style="list-style-type: none"> А. Політична нестабільність; Б. Конкуренція між областями; В. Світова економічна нестабільність; Г. Низький рівень довіри до судової системи; Д. Зміна клімату, засухи, природні катаклізми; Е. Територіальне поширення зони бойових дій; Ж. Зростання психологічних хвороб, загострення хронічних хвороб через війну; З. Підвищення цін на енергоресурси; И. Загрози обстрілів критичної інфраструктури; К. Можливі перебої постачання електроенергії через обстріли; Л. Нестабільність валюти; М. погрози підриву ЗАЕС (надзвичайна ситуація техногенного характеру).

Політична невизначеність може негативно вплинути на інвестиційну привабливість, стабільність бізнесу, економічне планування. Інші регіони

також стрімко борються за державну підтримку, активно залучають інвестиції це може ускладнити просування проєктів Запорізької області. Світова економічна нестабільність може знижувати попит на експортну продукцію. Відсутність правового захисту бізнесу та громадян знижує довіру інвесторів і створює бар'єри для розвитку бізнесу. Екологічні зміни негативно впливають на аграрний сектор, енергетичну інфраструктуру, водні ресурси. Посилення бойових дій несе пряму загрозу для життя населення, а також спричиняє психологічні та ускладнює хронічні захворювання. Високі ціни на енергоресурси ускладнюють функціонування бізнесу, населення. Загрози обстрілів критичної інфраструктури ускладнюють становище області та створюють додаткові ризики для інвесторів. Нестабільність енергопостачання впливає на базові потреби населення, промисловість та сільське господарство. Нестабільність валюти ускладнює фінансове планування, збільшує ризики для бізнесу. Ризик аварії на ЗАЕС може мати довгострокові наслідки як для населення, так і для екології та економіки регіону, та є катастрофічною загрозою.

Під час проведення аналітичної частини SWOT-аналізу на перетині полів матриці формуються чотири стратегічні дії, а саме:

а) комбінація «сильні сторони – можливості», (SO) відображає перспективи розвитку Запорізької області:

1,2,3,4,5,6,9,10,11 – А,Б,В,Г,Е,Ж,З: сильні сторони, а саме зростання обсягу промислової продукції, зростання експорту, зниження внутрішнього боргу, збільшення кількості штатних працівників, збільшення кількості відкриття ФОПів, активне відновлення та ремонт інфраструктури пошкоджених внаслідок війни створюють вигідні умови для інтеграції в європейські ринки, спонукають до державної підтримки, закликають фінансову міжнародну допомогу, зростання світового попиту на продукцію агропромислового комплексу, розвитку міжнародної співпраці, автоматизації та діджиталізації в землеробстві та залученню міжнародних грантів.

б) комбінація «сильні сторони – загрози» (ST) потребує розроблення

захисної стратегії за допомогою використання сильних сторін:

1,2,5,10 – Б : загрозу конкуренції між областями можуть запобігти декілька сильних сторін, зростання обсягу промислової продукції, зростання експорту, збільшення відкриття ФОПів та розвиненим аграрним сектором.

2 – Л : нестабільність валюти може запобігти зростання експорту, бо це забезпечує надходження іноземної валюти, що може стабілізувати гривню.

3,8 – А : загрозу політичної нестабільності може вирішити та стабілізувати зниження внутрішнього боргу та збільшення середньомісячної заробітної плати.

6 – И, М : загрози обстрілів критичної інфраструктури та погрози підриву ЗАЕС (виникнення надзвичайної ситуації техногенного характеру) зможе запобігти сильна сторона, така як активне відновлення та ремонт інфраструктури пошкоджених внаслідок війни.

10,11 – Д : зміну клімату, засухи, природні катаклізми зможуть запобігти/підлаштуватися кваліфіковані кадри розвиненого аграрного сектору.

11 – Г : низький рівень довіри до судової системи зможуть виправити освічені кваліфіковані кадри, які зможуть стимулювати розробку технологій, що підвищать прозорість.

в) комбінація «слабкі сторони – можливості» (WO), показує як покращити та усунути слабкі сторони за допомогою використання можливостей:

1,2,6,11 – Б,В,Е,З,Л : скорочення малих та середніх підприємств можливо вирішити мотивуючими заохоченнями для розвитку малих та середніх підприємств, зниження дохідної частини бюджету, зношеність інфраструктури, зруйнована або пошкоджена інфраструктура можна це все вирішити за допомогою державної підтримки, фінансової міжнародної допомоги, завдяки міжнародні співпраці, залученню міжнародних грантів.

9 – Е : низьку інноваційну активність можна збільшити за допомогою міжнародної співпраці, завдяки обміну досвідом та новими знаннями.

13 – Ж : складність обробки земель (замінування, нерозірвані снаряди) це все вирішується за допомогою автоматизації та діджиталізації в землеробстві.

г) комбінація «слабкі сторони – загрози» (WT) показує найбільші загрози та вимагає негайних дій для поліпшення ситуації:

3,4,7,8,12,13 – А,Д,Е,Ж,И,К,М : зменшення чисельності наявного населення, зменшення робочої сили працездатного віку, близькість до зони бойових дій, загроза інвестицій через військовий конфлікт, 83% окупованої території області, складність обробки земель (замінування,нерозірвані снаряди) цим слабким сторонам загрожують політична нестабільність, зміна клімату, засухи, природні катаклізми, територіальне поширення зони бойових дій, зростання психологічних хвороб, загострення хронічних хвороб через війну, загрози обстрілів критичної інфраструктури, можливі перебої постачання електроенергії через обстріли, погрози підризу ЗАЕС (виникнення надзвичайної ситуації техногенного характеру), але деякі з перелічених загроз неможливо контролювати.

Крім безпосереднього стимулювання реальних секторів економіки, особливо важливе значення набуває формування точок зростання, які могли б спричинити розвиток регіону загалом. Крім того, як вказується у роботі [24], величина обсягів інвестиційних вкладень може бути врахована при прийнятті управлінських рішень на будь-якому рівні.

Ринкову економіку важко уявити без інвестиційних вкладень. З одного боку, виникає зацікавленість потенційних інвесторів у розвитку господарських зв'язків, зміні структури виробництва, підвищення конкурентоспроможності виробництва. З іншої сторони, інвестування призводить до підвищення добробуту населення, до зменшення безробіття та зростання трудової активності.

Крім фінансових вкладень інвестиційні вкладення супроводжуються впровадженням нових технологій та модернізацією виробництва [3].

В даний час інвестиційна привабливість регіону визначає ступінь його конкурентоспроможності. Приплив інвестицій у регіон створює передумови для зростання продуктивності праці та якості життя його населення. Стабільність сприятливих умов для інвестування є найважливішим фактором

інвестиційної привабливості.

Під час проведення SWOT- аналізу ми орієнтувалися на такі показники (табл.2.13):

Таблиця 2.13

Показники інвестиційної привабливості регіону*

Перелік показників для оцінювання інвестиційної привабливості регіону
1) Економічні показники
-доходна частина бюджету -доходи загального фонду -доходи спеціального фонду -внутрішній борг -експорт товарів -обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг)
2) Розвиток інфраструктури
-експлуатація та технічне обслуговування житлового фонду -забезпечення діяльності виробництва, транспортування, постачання теплової енергії - будівництво об'єктів житлово-комунального господарства та пам'яток архітектури(нові об'єкти, розширення, реконструкція, реставрація) - реалізація проєктів з відновлення об'єктів житлового фонду, пошкоджених/знищених внаслідок збройної агресії - програми розвитку та утримання житлово-комунального господарства - забезпечення функціонування та розвиток установ соціально-культурної сфери - видатки бюджету на житлово-комунальне та дорожнє господарство - видатки на заходи та роботи з територіальної оборони та підтримку військових формувань, правоохоронних органів, інших структур - галузі благоустрою міста - утримання та розвиток автомобільних доріг та дорожньої інфраструктури
3) Людські ресурси
-працевлаштування за сприяння служби зайнятості, тис. осіб за 2024-2025 -робоча сила за віком у 2020-2021 роках -рівні безробіття населення за віком у 2023-2025 -середньооблікова кількість штатних працівників, тис. осіб за 2023-2025 -середньомісячна номінальна заробітна плата 1 штатного працівника, грн. за 2023-2025рік
3) Підприємництво
- кількість діючих підприємств за видами економічної діяльності за 2022-2023 рік: -кількість фізичних осіб-підприємців

*Примітка. Створено на основі [41]

Можливість втручання регіональних органів влади в інвестиційні процеси у вигляді формування штучних бар'єрів входу в регіон; нав'язуванні оптимальних, з їхньої точки зору, моделей регіонального бізнесу; визначення пріоритетних галузей розвитку та масштабів бізнесу, розміщеного на території

регіону може негативно позначитися на інвестиційній привабливості регіону.

У цьому випадку часто порушуються інтереси одного з основних учасників інвестиційного процесу - бізнесу, що інвестує в регіон.

Для підтримки високого рівня інвестиційної привабливості регіону необхідно:

- підтримувати сприятливий інвестиційний клімат регіону у довгостроковій перспективі (п'ять – десять років);

- обмежувати державне регулювання інвестиційного процесу регіону, основний акцент у цьому зв'язку слід зробити на розвитку інфраструктури, створення умов для інтеграції бізнесу та його розвитку, прямі заходи втручання та регулювання бізнесу по можливості виключити;

- будувати відносини бізнесу і влади на принципах партнерства: дохідний і процвітаючий бізнес формує бюджетні доходи і позитивні соціальні ефекти, влада, у свою чергу, повинна сприяти залученню та розвитку всіх видів бізнесу у вигляді політики стимулювання і преференцій як для великого, так малого та середнього бізнесу; особливу увагу у сучасних умовах необхідно приділити розвитку форм та методів державно-приватного партнерства;

- розробити форми та механізми ефективної інтеграції бізнесу, у тому числі на основі кластерного підходу.

Таким чином, інвестиційна привабливість регіону визначається комплексом регіональних умов і є результатом діяльності та взаємодії всіх учасників та зацікавлених осіб інвестиційного процесу, включаючи бізнес, регіональну владу, населення. Важливу роль у процесі підвищення інвестиційної привабливості регіону відіграють інтеграційні механізми та партнерські відносини.

SWOT-аналіз надає важливі висновки щодо характеристики Запорізької області, оцінює поточний стан, показує сильні та слабкі сторони. Можливості якими ми можемо скористатися та загрози які ми повинні запобігти.

Механізм реалізації великого регіонального інвестиційного проекту повинен передбачати оцінку рівня інвестиційної привабливості регіону в

цілому та у сфері інвестування зокрема, а також з урахуванням комплексу інтеграційних механізмів і зв'язків усіх учасників та зацікавлених сторін зазначеного проекту.

Запорізька область має всі умови для великої інвестиційної привабливості - розвинену промислову базу, вигідне географічне положення, природні ресурси. Проведений SWOT-аналіз вказав на основні сильні сторони

- енергетичний сектор, транспортна інфраструктура та кваліфіковані трудові ресурси;

- слабкі сторони, якими є екологічні проблеми, висока залежність від традиційних галузей промисловості та низький рівень інноваційних рішень.

Водночас регіон має великі шанси для зростання завдяки розвитку альтернативної енергетики, стимулюванню інноваційного підприємництва та покращенню умов для малого та середнього бізнесу.

Проте такі чинники, як економічна нестабільність, війна та конкуренція з іншими регіонами, можуть стримувати швидкість прогресу. Отже, щоб підвищити інвестиційну привабливість Запорізької області, важливо реалізовувати плани, спрямовані на вирішення проблем, використання можливостей і зменшення наслідків ризиків.

Висновки до розділу 2

Департамент економічного розвитку та торгівлі є важливою складовою Запорізької обласної державної адміністрації, він забезпечує збалансований економічний та соціальний розвиток міста, ефективне використання наявних ресурсів. Департамент виконує такі завдання як:

- забезпечує реалізацію та участь у формуванні території області;
- бере участь у реалізації державної політики з різних питань.

Узагальненими основними функціями департаменту є:

- виконання нормативних актів та законів;
- планування та аналіз;

- регуляторна та інвестиційна діяльність;
- адміністративна та організаційна діяльність;
- публічна та інформаційна діяльність.

Також департамент розробляє програми економічного та соціального розвитку Запорізької області. Програма визначає мету, основні завдання, пріоритети, заходи виконання яких передбачає спільну роботу місцевих органів виконавчої влади. Вектори програми направлені на стабільне функціонування економіки області, створення сприятливих умов для діяльності суб'єктів, забезпечення безпечного рівня життя населення, взаємодію органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. Для оцінки інвестиційної привабливості та розроблення інвестиційної політики Запорізької області важлива загальна характеристика поточного стану області.

Проаналізовані фактори інвестиційної привабливості Запорізької області у висновку такі:

- економічні фактори такі - скорочення доходної частини бюджету та загального фонду, спостерігається спадання боргу, підвищення експорту товарів та обсягу реалізованої промислової продукції;

- людські ресурси, є скорочення чисельності населення, зростання кількості працевлаштованих та зменшення рівня безробіття;

- фактори підприємництва - кількість підприємств скоротилося, а кількість ФОПів коливається від зменшення до збільшення;

- активне інвестування у відновлення та ремонт пошкодженої/зруйнованої інфраструктури підвищує ймовірність повернення населення яке мігрувало.

SWOT-аналіз показав, що Запорізька область загалом має інвестиційну привабливість. Область потребує залучення інвестицій, проте основний ризик, який стримує інвесторів є близькість до зони бойових дій. Однак можливим є інвестування в сфери спрямовані на наукові розробки технологій виробництва, малі та середні підприємства, оскільки вони не потребують великих інвестицій, та не буде великого ризику втрати вкладень, а за можливої загрози, можлива зміна локації підприємництва.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1 Сучасні тенденції на інвестиційних ринках

Сучасний світ постійно змінюється. Новації не оминули стороною інвестиції також. У цій сфері також формуються нові тренди, що визначають розвиток ринку у найближчі роки.

Інвестиційний ринок являє собою ринок, на якому об'єктами купівлі-продажу виступають різноманітні інвестиційні товари та інструменти, а також інвестиційні послуги, що забезпечують процес реального та фінансового інвестування. Під інвестиційним ринком, слід розуміти складний механізм взаємодії суб'єктів інвестиційного процесу (суб'єкти інвестування (інвестори), споживачі інвестицій (об'єкти інвестування), органи адміністративного управління, неформальні органи (кримінальні структури, політичні партії, об'єднання громадян та інші формування, які здатні здійснити певний вплив на перебіг інвестиційних процесів)), регулювання їх діяльності та надання інвестиційних послуг метою функціонування якого є об'єктивно-ефективний (для учасників інвестиційного процесу) перерозподіл інвестиційного ресурсу між споживачами інвестицій. До основних функцій інвестиційного ринку можна віднести наступні:

- перерозподіл інвестиційного капіталу (в будь-якій його формі);
- формування попиту та пропозиції на інвестиційний ресурс та визначення на основі його співвідношення вартості об'єктів інвестування та інвестиційного ресурсу;
- зосередження суб'єктів інвестиційного процесу (окрім державних регулюючих органів);
- зниження інвестиційних ризиків через можливість диверсифікації

об'єктів інвестування;

- прискорення загальної швидкості обігу капіталу тощо [8].

Важливим трендом у сфері інвестицій стала висока мобільність. Це стосується як бізнесу та роботи торгових майданчиків, так і реакцій інвесторів. Якщо раніше трейдеру потрібно було знаходитися безпосередньо в будівлі біржі, щоб купувати чи продавати цінні папери, то тепер можна інвестувати з будь-якої точки світу.

Україна на світовій арені вважається країною із високими ризиками. Це сильно обмежує надходження інвестицій. З іншого боку, дохідність вкладень в Україні може досягати показників у кілька разів вище, ніж у країнах із розвинутою економікою.

У середньостроковій перспективі очікується приплив інвестицій у традиційні сектори – інфраструктуру, енергетику, агросектор. Рівень стану нашої інфраструктури такий, що без суттєвої її модернізації, розвиток інших секторів буде під питанням.

У різні періоди історії країни мапа інтересу інвесторів змінювалася. Раніше до військового конфлікту в зоні АТО, східні області були дуже привабливими для інвесторів. Зараз інвестор йде туди, де почувається безпечніше: це центр та західний регіон. На заході України приходу інвесторів, окрім близькості до ЄС, дуже сприяє прогресивний підхід та висока активність місцевих органів влади.

Інвестори при виборі регіону для розміщення оцінюють крім інфраструктури, легкість взаємодії з органами влади на місцях та сприяння з їхнього боку, а також настрої місцевих представників силових структур.

Інвестиційна привабливість регіону – це інтегральний показник, що визначається за сукупністю її економічних та фінансових показників, показників державного, суспільного, законодавчого, політичного та соціального розвитку. Інвестиційна привабливість визначає вектор руху фізичного, фінансового, інтелектуального та людського капіталів в країну або за її межі.

Структура інвестиційної привабливості регіону проявляється у комплексній характеристиці соціально-економічного об'єкта за безліччю параметрів, що показує інвестору ступінь доцільності інвестування у нього. Параметри, за яким проводиться оцінка привабливості, визначаються метою та об'єктом інвестування.

Визначальними є параметри, що характеризують ефективність та ризикованість вкладення коштів: соціально-політичні, економічні, виробничі, природно-кліматичні та екологічні.

Діяльність регіональних органів управління має бути спрямована на завоювання та утримання переважної частки інвестиційного ринку, на досягнення переваги над конкурентами, що забезпечується певною мірою ефективною організацією системи оцінки інвестиційної привабливості регіону.

На відміну від більшості розвинених європейських країн, сільське господарство в Україні – найбільш ємна галузь для залучення іноземних інвестицій в економіку. Цьому сприяють як ринкові переваги, так і проблеми інших галузей.

Серед позитивних факторів – сприятливі природні умови та виграшне розташування країни на карті світового агробізнесу, дешевизна локальних ресурсів та історична схильність до сільського господарства, наявність розвиненої інфраструктури та сільськогосподарського машинобудування, сусідство із провідними світовими ринками-споживачами: країнами ЄС та Близького Сходу.

Сучасною тенденцією на інвестиційних ринках Запорізької області є збільшення інтересу інвестування у великі аграрні проекти.

Українські аграрії станом на 27 серпня 2024 рік зібрали пшениці 258.5 тис. тонн (намолочено) та понад 176,33 тис. тонн соняшнику. Інфраструктура для зберігання та транспортування зерна зношена і часто не відповідає вимогам міжнародних компаній [13, 66].

За даними Світового банку станом на 2019 рік, українські аграрії щорічно через поганий стан логістичних об'єктів недоотримують від \$600 млн. до \$1,6

млрд. Це 20-50% від поточного обсягу банківських позик сільському господарству [40].

Збитки та втрати, яких зазнало сільське господарство України в результаті повномасштабного вторгнення, складають близько \$80,1 млрд. Таку оцінку дав Світовий банк у своєму звіті про збитки від війни на потреби відновлення України станом на грудень 2023 року [94].

За прогнозами консалтингової компанії Grand View Research Inc., 2025 року світовий ринок точного землеробства перетне позначку в \$10,23 млрд. Використання технологій точного землеробства у світі дає змогу підвищити річну ефективність аграрних угідь із територією від 300 га на \$11 тис. і 1000 га — на \$39 тис.

Ринок інновацій України — це близько \$50 млн на 30% станом на 2020 рік усього сектору економіки. Він зачіпає здебільшого тільки великі холдинги, які впроваджують системи автопілотів та курсовказівники для важкої техніки. У світі точне землеробство і, зокрема, супутникові дані — це напрям для розвитку саме малих і середніх підприємств.

В Україні саме супутникові технології можуть стати ключовим фактором для росту не лише цього прошарку агровиробників — фермерів, а й аграрного сектору загалом [101].

Україна демонструє позитивну динаміку в експорті органічної продукції протягом останніх років. Згідно з даними, у 2017 році експорт органічної продукції перевищив \$90 млн.

У 2020 році обсяг експорту органічної продукції з України становив \$204 млн.

У 2022 році, незважаючи на повномасштабну війну, Україна експортувала 245,6 тис. тонн органічної продукції на суму \$219 млн до 36 країн світу. 95% цього експорту було спрямовано до європейських країн (рис 3.1).

У 2023 році Україна експортувала до ЄС понад 173 720 тонн органічної продукції на суму близько \$129 млн, посівши п'яте місце серед найбільших постачальників органічної продукції до Європейського Союзу [34, 37, 77].

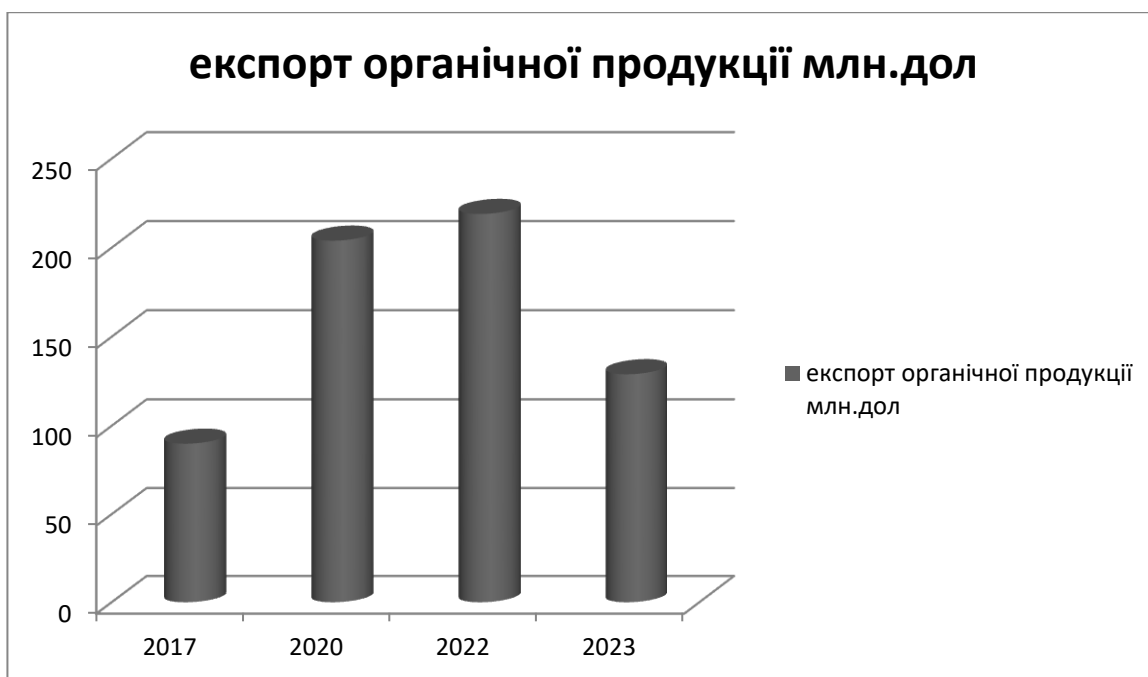

Рис.3.1 Динаміка експорту органічної продукції

Найбільшими імпортерами української продукції стали Німеччина, Швейцарія, Нідерланди, Італія, Польща, Велика Британія, Австрія, Франція, Бельгія, Угорщина. Також українські виробники експортують органічну продукцію до США, Канади, Австралії та деяких країн Азії.

Україна має серйозні конкурентні переваги щодо залучення іноземних інвестицій у сільське господарство. Однак нерідко інвесторів насторожує високий рівень бюрократії та корупції, нестабільне законодавство, високі ризики та поширеність неринкових методів ведення бізнесу, можуть злякати іноземних інвесторів, які звикли працювати у значно комфортнішому бізнес-середовищі.

Якщо житлова нерухомість у більшості регіонів «просіла» під час повномасштабної війни, земля зберегла свою цінність. Більше того, з 1 січня 2024-го ринок землі відкрився і для юросіб — це відчутно збільшить попит. Сільськогосподарські угіддя в Україні досі значно дешевші, ніж у європейських сусідів, проте навіть воєнний стан не зменшує їхньої привабливості. Зараз невелика ділянка під інвестиції коштує приблизно 4 тис. дол.

Землю неможливо знищити навіть під час активних бойових дій. Чимало сільгоспземель забруднені наслідками вторгнення чи ворожих атак, та земля досить швидко відновлюється до придатного для обробки стану.

Нижчі ціни на ділянки, очевидно, в областях, наближених до бойових дій. Ціни становлять від 1,500 тис.дол. за гектар. Далі до центру країни ціни становлять від 2,000 тис. дол. до 2,500 тис. дол. за гектар.

Дві основні складові отримання прибутку — це дохід від здачі землі в оренду та її перепродаж після здорожчання. За останній рік у деяких регіонах ціна землі виросла в доларі на 20% за рік. З відкриттям ринку землі для юросіб та збільшенням лімітів, ціни можуть і далі зростати. Прогнози аналітиків стверджують, що українська сільгоспземля поступово дожене наших сусідів за регіоном, як-от Польщу чи Словаччину, де ціни в три-чотири рази вищі.

Якщо скористатися послугами професійних операторів земельного ринку, така інвестиція потребуватиме мінімум зусиль. Наразі існує до десяти компаній, які фахово допоможуть придбати ділянку з урахуванням інвестиційної стратегії та забезпечать повний юридичний супровід. Деякі з них працюють у форматі керуючої компанії: забезпечують подальший супровід угоди, вирішують усі питання з орендарями щодо своєчасної сплати та покращення умов оренди, знаходять покупця та закривають угоду, коли інвестор бажає вийти з інвестиції [67].

Наступною по рахунку сучасною тенденцією на інвестиційних ринках Запорізької області є збільшення інвестицій в землю. Оформлення угоди інвестору коштує недешево. Комісійні витрати 10-15 тис. на один гектар, незалежно від розміру ділянки. Суттєвою перевагою землі є потенційний захист від інфляції, адже земля безпосередньо пов'язана з агровиробництвом, яке переважно орієнтоване саме на експорт та на отримання виручки.

Інвестору з плануванням від чотирьох до десяти років інвестиція може принести в два або навіть три рази більший дохід від початкового капіталу, якщо орієнтуватися на досвід інших східноєвропейських країн [103].

У Запорізькій області є Запорізький регіональний центр з інвестицій та

розвитку – державна бюджетна установа, яка належить до сфери управління центрального органу виконавчої влади у сфері інвестиційної діяльності, входить до складу Державного агентства України з інвестицій та розвитку. Метою утворення є забезпечення інформаційно-аналітичної, методичної, організаційної та іншої підтримки процесу активізації інвестиційної діяльності, стимулювання розбудови регіональної інвестиційної інфраструктури та розвитку економіки регіону.

Основними завданнями центру є:

- сприяння залученню інвестицій, пошук потенційних інвесторів та кредиторів;
- надання державної підтримки (здешевлення кредитів, співфінансування, гарантій);
- надання допомоги у підготовці інноваційних та інвестиційних проектів;
- управління проектами та їх супровід;
- з 01.01.2012 року надання суб'єктам інвестиційної діяльності послуг з отримання дозвільних документів, які дають право на реалізацію інвестиційного проекту (Закон України «Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна») [26].

Один із найбільш перспективних секторів для мільярдних капіталовкладень – це інфраструктура. Поки що інвестицій у цьому секторі не так багато. Головним чином, гроші приходять у проекти із уже відпрацьованими бізнес-моделями, майбутнє яких легко спрогнозувати. Як і ще одна сучасна тенденція на інвестиційному ринку Запорізької області це вигідне інвестування у відновлювальні джерела енергії, оскільки діє «Зелений тариф», який щорічно знижуватиметься до 2025 року, а скасують його лише 2030-го як тимчасовий стимул розвитку відновлюваних джерел енергії. Це дозволяє прорахувати терміни окупності таких популярних останніми роками проектів, як сонячні станції. Головним стимулом у розвиток цього ринку нашої країні стало стрімке здешевлення сонячних панелей. Основні тренди розвитку ринку сонячної енергетики в Україні до них належать такі:

- зростання потужностей сонячних станцій. Інвестори бачать перспективи розвитку альтернативної енергетики в Україні завдяки високим показникам інсоляції в південних регіонах країни;

- фокус на децентралізації. Модернізація енергетики буде спрямована на активний розвиток малих і середніх енергетичних проєктів України, що знизить залежність від централізованих джерел енергії. Домашні сонячні панелі для енергетики, ферми та батареї стають популярними рішеннями;

- поліпшення інфраструктури зберігання енергії – один з ключових напрямків для інвестиції в сонячну енергетику;

- зелені тарифи на сонячну енергетику та державна підтримка. Програми розвитку ринку зеленої енергії сонця продовжують коригувати з урахуванням вимог ЄС;

- впровадження нових технологій у сонячній енергетиці – використання більш ефективних фотоелементів, панелей з двосторонньою генерацією і технологій концентрації електроенергії;

- міжнародні інвестиції. Партнери продовжують підтримувати розвиток української зеленої енергетики. Важливу роль у цьому процесі відіграють Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) і Світовий банк [102].

Зараз інвестиції в 1 МВт потужності (станції) в Україні коливаються на рівні 0,75-1,05 млн. євро. У 2016 році було введено 120,6 МВт потужностей об'єктів відновлюваної електроенергетики (в 4 рази більше, ніж в 2015-му). З них 99,1 МВт – це саме сонячні електростанції.

Сонячної активності в Україні достатньо, щоб забезпечувати окупність інвестицій за 6-7 років з використанням зеленого тарифу і за 13-15 років – без нього. Цей термін можна порівняти з окупністю класичної ТЕС [40].

Зараз всі системи розподілу електроенергії (від високовольтних до середнього вольтажу) працюють у напівавтоматичному, а частіше – в ручному режимі управління. У той час як станції генерації енергії з альтернативних джерел стають улюбленим об'єктом інвестування, магістральні мережі поступово занепадають. За оцінками Укренерго, до 2026 року потреба

капіталовкладень у цей актив становить близько 130 млрд. грн. Одне з основних завдань – автоматизація керування енергомережами [108].

Тенденція збільшення вкладень у автопромисловість на інвестиційному ринку. Через жорсткі сертифікаційні та технічні норми українські машинобудівники поки що не можуть пробитися на Захід (при цьому, хоч і повільно, але нарощують постачання до країн ЄС). Протриматися допомагають Азія та Близький Схід, які традиційно купують різну техніку (див.рис.3.2).

На діаграмі зображено негативні показники виробництва українських легкових автомобілів в Україні. У 2008 році виробництво досягло вершини – 401 тис. автомобілів, але вже у 2009 році впало до 66 тис. автомобілів, це пов'язано з фінансовою кризою у 2008 році.

Виробництво продовжувало скорочуватися, та досягло мінімального показника 4-7 тис. автомобілів у 2016-2017 роках. У 2009 році імпорт скоротився до 61 тис. автомобілів, а вже з 2010 року знову почав зростати. Максимальні показники імпорту автомобілів у 2012 році – 205 тис., та 2017 році – 154 тис. Політична нестабільність, економічна криза, конкуренція з боку імпорту стали ключовими факторами спаду виробництва.

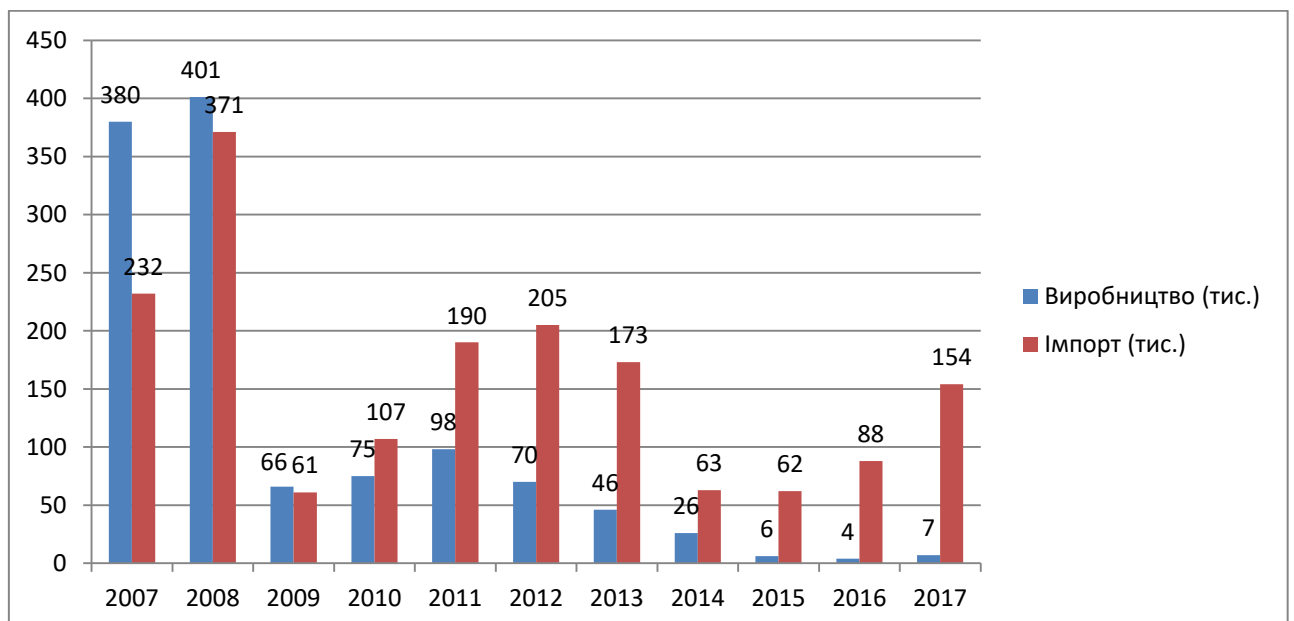

Рис.3.2 Динаміка виробництва та імпорту авто в Україні [106]

Незважаючи на всі труднощі, українські машино-будівні заводи намагаються вийти на нові ринки. А великі західні корпорації шукають можливості для інвестицій в українське машинобудування. Найбільшим попитом за кордоном користуються вантажні транспортні засоби. На другому місці експорту - легкові автомобілі (табл 3.1).

Таблиця 3.1

Види експортованих автомобілів[33]

№ п/п	Вид експортованого ТЗ	Кількість експорту, шт	Відсоток від загальної кількості
1.	Вантажівки	1 217	58,12%
2.	Легкові авто	429	20,49%
3.	Причепи	174	8,31%
4.	Мотоцикли	134	6,4%
5.	Напівпричепи	105	5,01%
6.	Автобуси	32	1,53%
7.	Мопеди	3	0,14%

Останні кілька років на заході нашої країни розвивають виробництво великі світові корпорації з виробництва авто-компонентів. Західні компанії в Україні приваблюють низькі виробничі витрати, дешева робоча сила і можливість поставок до країн ЄС [51].

В Україні виготовляють дрібні деталі майже для всіх європейських автомобілів, у тому числі для преміальних марок. Переважно йдеться про деталі, які потребують великого обсягу ручної роботи, наприклад, укладання кабельних мереж чи пошив автосидінь.

За даними Ernst & Young, «в Україні працюють 22 світові та регіональні виробники в галузі деталей для авто. На цих підприємствах створено близько 60 тис робочих місць, а загальна кількість інвестицій у секторі становить 400-800 млн євро».

Основна частина іноземних компаній-виробників автокомпонентів сконцентрована на заході України. Такий вибір регіону пояснюється насамперед логістичною близькістю до кінцевих споживачів.

"Україна була і є цікавою для виробництва автодеталей. В Україні

розвинена інфраструктура, є вільні виробничі майданчики та індустріальні парки, доступна та конкурентна кваліфікована робоча сила, конкурентний рівень операційних витрат" – пояснює виконавчий директор урядового офісу із залучення та підтримки інвестицій UkraineInvest Сергій Цівкач. Найбільш популярна Львівська область. За день продукцію з Львівщини можна доставити автотранспортом в будь-яку країну Європи. Крім того, місцева влада максимально сприяє таким інвестиціям [31].

Серед відомих компаній, які мають виробництва в Україні, можна виділити:

- LEONI: Німецька компанія, що виготовляє кабельні мережі для брендів Opel, Porsche, Volkswagen, Audi, Lamborghini та MAN. Перший завод відкрито у 2003 році поблизу Стрия на Львівщині, а у 2017 році — другий завод під Коломиєю на Івано-Франківщині;

- Fujikura: Японська компанія, що спеціалізується на виробництві кабельних мереж для автомобілів. Має заводи у Львівській області;

- Elektrokontakt GmbH: Німецький виробник електричних систем для автомобілів, що також має виробничі потужності у Львівській області;

- Bader: Німецька компанія, яка спеціалізується на пошитті шкіряних чохлів для автомобілів преміумкласу. Має завод у Городку Львівської області;

- Kostal: Німецька компанія, що спеціалізується на випуску автомобільної електроніки. Завод розташований на Київщині, де виготовляють кермові колонки, панелі управління та інші електронні компоненти [111]. Незважаючи на успіхи цього сектора, динаміка його розвитку визначатиметься темпами додаткових інвестицій, а це залежить від інвестиційної привабливості України загалом.

Тенденція збільшення інвестицій в фармацевтичну галузь – це неосяжне поле для роботи іноземних інвесторів в Україні. За даними аналітичного агентства Бізнес-Кредит, близько чверті ліків на українському ринку - імпортні. Згідно з даними Міністерства економіки України, обсяг капітальних інвестицій у фармацевтичний сектор зростав з \$65 млн у 2016 році до \$106 млн у 2021 році

[4]. Можливості відкриття виробництва у країні для іноземних компаній є (див. рис. 3.3).

Рис.3.3 Динаміка аптечного ринку з 2015 по 2020 рік [1]

На підсумки першого кварталу 2024 року обсяг аптечних продажів склав 47,7 мільярдів гривень та 334,6 мільйонів упаковок. Порівняно з аналогічним періодом минулого року, обсяги продажу зросли на 20% у гривневому вираженні та на 4% у натуральному. У доларовому вираженні обсяги продажу становлять 1,2 мільярда доларів США і збільшилися на 15%. У першому кварталі 2024 року компанії “Фармак”, “Дарниця” і “Корпорація Артеріум” вибороли перші позиції за обсягами аптечного продажу лікарських засобів та дієтичних добавок у грошовому вираженні [1].

Чим залучає інвесторів український фармацевтичний сектор:

- перше, іноземні компанії надають великого значення наявності кваліфікованого персоналу в Україні;
- друге, ринок є відносно відкритим і існують державні програми підтримки бізнесу у фармацевтичному секторі.

Генеральний директор інвесткомпанії «Concorde Capital» Ігор Мазепа

зазначає: «Вони (іноземні інвестори) вважають, що українські виробничі потужності мають значний потенціал для нарощування, де можна виробляти широкий спектр препаратів за найновішими світовими рецептурами.» [32].

При цьому деякі світові фармгіганти вже локалізували виробництво в Україні – зокрема, японська Takeda, швейцарська Asino Pharma або французька Sanofi.

Запізнюється з інвестиціями не лише фармацевтика, а й лікарняна інфраструктура. Медичне обладнання у більшості українських лікарень найчастіше виступає ровесником пацієнтів. За словами засновниці та організаторки Medical Business Forum, а також директорки з маркетингу німецької Фармацевтичної компанії Farmaplant Лії Сmekун, «Україна не стала менш ризикованою для німецьких інвесторів, але вона не є державою нон-грата».

Фармацевтика та біотехнології залишаються найбільш високотехнологічними галузями у світі за обсягом абсолютних та відносних витрат. На них припадає 70% усіх інвестицій у медсфері – понад \$1 трлн. У період 2017-2025 років світовий фармацевтичний ринок (включаючи біотехнології) зростатиме в середньому на 4,6%, а до 2025 року його обсяги становитимуть \$1,7 трлн [107].

Україна зі своїм підвищеним інтересом до аграрного сектору не зовсім вписується у світові тенденції. Але тренд популярності суміжних із основними індустріями сфер (банки, фармацевтика, цифрові технології в охороні здоров'я, тощо) в Україні також помітний. Особлива активність спостерігається в аграрній інфраструктурі (порти, елеватори), можлива активність в аграрному машинобудуванні, виробництві засобів захисту рослин та добрив, створення нових технологій в агросекторі.

Погоня за високими технологіями та продуктивністю не підігріватиме інтерес інвесторів до базових секторів української економіки (ми не можемо похвалитися зусиллям інновацій у металургії, хімічній промисловості, машинобудуванні, енергетиці тощо), але є тенденція підвищеного інтересу до

українських інженерів та IT-фахівців з боку потенційних інвесторів. У цій ситуації нашим компаніям вже доведеться конкурувати за умов та технології за рівнем світових цін – звичний дисконт до українського бізнесу не особливо застосовується до маневрених IT та наукових фахівців.

Таким чином, ризики, пов'язані з інвестиціями в абсолютно нові розробки, непомірно великі порівняно з ризиками класичного інвестування. Тому такі інвестиції зазвичай реалізуються в мінімально ризикованому економічному середовищі: навіть інвестору у сфері розробок нести ризики України, якщо можна реалізовувати проекти в більш захищених країнах з наявністю доступних для цього ресурсів.

За 9 місяців 2024 року експорт IT-послуг приніс Україні приблизно \$4,8 мільярда — на 5% менше, ніж за той самий період 2023 року. Серед основних причин падіння виторгу можна виділити скорочення іноземних замовників, міграцію компаній за кордон і відкриття офісів в інших країнах.

Світовий тренд на розвиток штучного інтелекту, Big Data і впровадження хмарних рішень так само поширений і в Україні.

Українські компанії активно впроваджують AI-рішення для автоматизації бізнес-процесів, аналізу великих обсягів даних і створення нових продуктів. Україна посідає друге місце за кількістю AI-компаній серед країн Центральної та Східної Європи.

Попри зниження доходів, український IT-сектор досі є однією з найприбутковіших галузей. IT становить 38% експорту послуг, а саме \$4,8 мільярда. Комп'ютерні послуги також займають друге місце в загальному експорті країни (11,6%), поступаючись лише продовольчим товарам [49].

Враховуючи поточний рівень інвестиційної привабливості України як країни, важко уявити реалізацію таких проектів у нас. Інформаційні технології, інновації, інжиніринг, Big Data, Internet of things, різні нові software-продукти – це ті ніші, інтерес до яких зростає з кожним днем незалежно від континенту чи країни. І за цими областями майбутнє. Ця ніша настільки різнопланова і потенціал для зростання настільки великий, що інтерес до неї не згасне ще

довгий час. Є сподівання, що Україна якнайшвидше пройде шлях становлення у цій галузі – від лідера у software outsourcing до серйозного гравця на світовій сцені нових розробок.

Згідно з даними Ukrainian IT Association, «українська IT-галузь демонструє стабільний ріст, зокрема, у 2020 році експорт IT-послуг склав понад \$5 мільярдів». Це свідчить про високий потенціал України в сфері технологій та інновацій.

Незважаючи на те, що в цілому в галузі технологій та IT ми досить відстали в порівнянні зі світовими лідерами, є багато нішевих технологій, в яких наші компанії навіть випередили світові тенденції або істотно вплинули на них. IT – ринок демонструє здатність до адаптації та шукає нові можливості для розвитку. Ключові рушійні сили в галузі це сучасні підходи до організації роботи. Вони підвищують ефективність процесів, дозволяють компаніям швидко впроваджувати рішення, відповідати викликам часу, залишатися конкурентоспроможними на ринку.

Синергія двох галузей сільського господарства та IT могла б стати платформою для виведення України у світові лідери щодо розробки технологічних рішень для сільського господарства. Виклики, з якими стикається світ в енергетичній сфері (вичерпання традиційних джерел енергії, потреба в охороні навколишнього середовища), дають Україні гарні можливості для вирощування енергетичних сільськогосподарських культур (наприклад, ріпак). Посилення конкурентних відносин на світових та вітчизняних ринках, стрімкий розвиток та зміна технологій, зростаюча диверсифікація бізнесу, ускладнення бізнес-процесів та інші фактори зумовлюють необхідність формування системи оцінки та моніторингу інвестиційної привабливості регіону. Аналіз сучасної практики свідчить про явне протиріччя між інвестиційними потребами регіонів та нинішнім рівнем їх інвестиційної привабливості. Необхідно мати вміння правильно оцінити рівень інвестиційної привабливості регіону з метою розробки системних та продуктивних управлінських рішень та дій.

3.2 Обґрунтування плану підвищення інвестиційної привабливості Запорізької області

Сприяння залученню інвестицій є основним напрямком економічного розвитку регіону. Фахівці Світового банку сформулювали визначення сприяння залученню інвестицій, вони пояснюють це, як діяльність із розповсюдження інформації про інвестиційні можливості або спроба створення позитивного іміджу об'єктів інвестування, а також надання інвестиційних послуг для потенційних інвесторів [73].

Інвестиції відіграють важливу роль у соціально-економічному розвитку регіону. Вони сприяють вирішенню соціальних проблем, модернізують виробництво, забезпечують високий рівень зайнятості, впроваджують передові технології та збільшують потужності підприємств та покращують дохідні фонди.

Особлива увага приділяється прямим іноземним інвестиціям, оскільки вони мають багато переваг. Ці інвестиції є довгостроковим капіталовкладенням, їх надходження позитивно впливає на розвиток економіки через:

- збільшення попиту на продукцію національних компаній з боку компаній з іноземними інвестиціями;
- створення робочих місць;
- збільшення доходів працівників цих компаній, стимулюючи додатковий попит на товари національного виробництва;
- збільшує податкові надходження та інші платежі до місцевих бюджетів.

Інвестиційні процеси в області тісно пов'язані із загальними тенденціями інвестування на державному рівні, тому розвиток інвестиційної діяльності як у регіоні, так і в Україні стикається з різними ускладнюючими бар'єрами.

Чинники, які гальмують залучення інвестицій:

- недосконала правова база;
- відсутність ефективної довгострокової стратегії (бачення) залучення

іноземних інвестицій;

- неналежна система правових, економічних гарантій для іноземних інвесторів;

- незавершені реформи в окремих сферах і галузях розвитку держави, що негативно вплинуло і на сферу іноземного інвестування;

- «закритість» економіки України для іноземних інвесторів;

- корупція в діяльності державних інституцій;

- існування великої кількості адміністративних бар'єрів та бюрократії, що гальмує залучення іноземних інвестицій в розвиток економіки та інших сфер життя суспільства [112, с.15].

Країні необхідно здійснити першочергові заходи щодо підвищення інвестиційної привабливості як на регіональному, так і загальнодержавному рівнях. У цілому нині державна політика капіталовкладень країни має бути спрямована на структурну перебудову економіки з урахуванням ресурсозберігаючих і нових технологій, широкої комп'ютеризації, і навіть нових систем управління, які включають підвищення ролі та відповідальності місцевої влади.

Основними цілями для підвищення інвестиційної привабливості є:

- формування позитивного іміджу області та популяризація серед потенційних інвесторів;

- міжнародне співробітництво та розширення міжнародних контактів забезпечить стійке економічне зростання регіону в майбутньому та матиме позитивний вплив на залучення інвестицій через спільні проекти;

- створення сприятливих умов для бізнесу та інвестування;

- надання необхідної інформації потенційним інвесторам;

- підготовка та аналіз інвестиційних проєктів;

- підвищення конкурентоспроможності регіону шляхом вдосконалення, оновлення, впровадження сучасних технологій виробництва, менеджменту, управління.

Проведений SWOT- аналіз показав, що Запорізька область має сильні

сторони економічних факторів, відновлення інфраструктури, людські ресурси, а саме в сфері зайнятості та кваліфікації працівників, а також агро-сектор. Серед слабких сторін екологічні фактори, наближення до фронту, зменшення чисельності населення. Загрозами є політична та світова економічна нестабільність, загрози обстрілів, нестабільність валюти. Можливостями є державна підтримка, міжнародна фінансова допомога, розвиток міжнародної співпраці.

SWOT-аналіз за результатами поглибленого опитування експертів до війни показує лише сильні сторони в промисловій інфраструктурі та інженерно-технічних кадрах. Слабкі сторони - це інституційна незахищеність інвесторів, забрудненість навколишнього середовища, низька якість медичного обслуговування. Загрозами є погіршення інвестиційного клімату, рейдерство та тимчасові коливання попиту на ринках. Можливості - активізація ділової активності [50, с.186].

Основною слабкою стороною області у сфері іноземного інвестування є відсутність чіткої політики щодо залучення прямих іноземних інвестицій. З метою вироблення системного підходу необхідно розробити стратегію залучення ПІІ, яка забезпечить чітке бачення ролі ПІІ в економічному розвитку регіону.

За результатами досліджень до війни найбільш перспективні галузі економіки для інвестицій були:

а) енергетика - енергетичний комплекс Запорізької області – найпотужніший в Україні. Запорізька область це регіон, де енергію виробляють як традиційними, так і нетрадиційними методами: АЕС, ТЕС, ГЕС, а також вітрова та сонячна електростанції.

б) агропромисловий комплекс - Запорізька область є одним із найбільших виробників сільськогосподарської та харчової продукції серед регіонів України. Площа сільськогосподарських угідь області складає 2246,3 тис. га, (5,4% сільгоспугідь України), у тому числі 1904,0 тис. га ріллі та 240,7 тис. га зрошувальних земель. У структурі сільськогосподарського виробництва

переважає продукція рослинництва. Центральне місце в рослинництві в даний час і на перспективу займає зерновий підкомплекс, як основа для розвитку інших галузей сільгоспвиробництва, і, насамперед, збільшення обсягів виробництва продукції тваринництва. В усіх агрокліматичних зонах наявні сприятливі умови для вирощування овочів та баштанних культур. Пріоритетним напрямком розвитку тваринництва на найближчі декілька років визначено птахівництво та свинарство. Сільськогосподарські підприємства всіх форм власності нарощують поголів'я свиней та птиці. Основними складовими інвестиційної привабливості агропромислового комплексу регіону є родючі землі, недорогі та кваліфіковані трудові ресурси, значні потужності переробної галузі, вигідне географічне положення для експорту продукції.

в) машинобудування - Запорізька область — один із найбільших в Україні виробників авіаційних двигунів, силових трансформаторів, легкових автомобілів та іншої високотехнологічної продукції. Область входить до кола індустріальних лідерів країни, посідаючи 4 місце серед регіонів за обсягом промислового виробництва.

Інвестори зацікавлені в таких підприємствах:

- АТ «Мотор Січ»;
- Державне підприємство Запорізьке машинобудівне конструкторське бюро «Прогрес» ім. академіка О.Г. Івченка;
- ПАТ «Запоріжтрансформатор»;
- ПАТ «Запорізький електровозремонтний завод»;
- ПАТ «Запорізький автомобілебудівний завод».

г) гірничо-металургійний комплекс - області представлений такими відомими в усьому світі підприємствами чорної та кольорової металургії, як акціонерні товариства «Запоріжсталь» – провідний виробник сталей та чавуну, «Дніпроспецсталь» – виробник спеціальних сталей, «Український графіт» провідний виробник графітованих електродів, «Титано–магнієвий комбінат» – виробник титанової продукції високої якості.

д) ІТ-сфера - понад 10 університетів Запорізької області навчають та

підвищують кваліфікацію фахівців з цієї галузі. Фахівці цієї галузі стають найбільш затребуваними не тільки на ринку праці України, але й за її межами. У м. Запоріжжі знаходиться ITSTEP Academy – це міжнародний навчальний заклад, що спеціалізується на комп'ютерній освіті. А також, це найбільший авторизований навчальний центр Microsoft, Cisco, Autodesk. У ITSTEP Academy навчання проводиться за унікальними авторськими методиками, які мають високу оцінку IT-індустрії. Журнал Time назвав проект студентів академії “Винаходом року”. Розробка студентів – це сенсорні рукавички, що трансформують мову жестів в слова - увійшла в ТОП-10 кращих винаходів, поряд з марсоходом Curiosity, окулярами Google Glass і електромобілем Tesla model S. Починаючи з 2014 року проводяться щорічні IT-форуми [45].

Згідно аналізу статті за 2024 рік інвестиційний інтерес наразі проявляють до гуртової та роздрібною торгівлі, сфери ремонту автотранспортних засобів та мотоциклів.

Також значний інтерес проявляють до :

- переробної промисловості;
- IT;
- професійної та науково-технічної діяльності;
- торгівлі;
- транспортної сфери.

Згідно з даними Міністерства економіки України станом на 31.04.2024 найбільші обсяги прямих інвестицій спрямовані до підприємств промисловості – 38,9%, установ та організацій, що здійснюють гуртову та роздрібну торгівлю, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 17,0 відсотків [43].

Запорізька область має промисловий потенціал, розвинену інфраструктуру, кваліфікованих кадрів, залучення інвестицій для розвитку її економіки є необхідним та важливим.

Потрібне залучення інвестицій для:

- вирішення внутрішніх проблем (наприклад допомога населенню, для цього необхідно відслідковувати надання допомоги від благодійних фондів);

- подальшого розвитку (пошук та зацікавлення інвесторів).

На основі аналізу статистичних даних та спираючись на SWOT-аналіз та із урахуванням стратегії регіонального розвитку, план для підвищення інвестиційної привабливості Запорізької області повинен включати такі напрями роботи:

- напрям «Підтримка малого та середнього бізнесу» має такі завдання:

а) розвиток стартапів із залученням інвесторів;

б) надання консультацій та правової підтримки підприємцям;

в) створення грантів, вигідних кредитних програм для малих та середніх підприємців;

- напрям «Підвищення дохідної частини бюджету» має такі завдання:

а) впровадження цифрових платформ для прозорого управління бюджетом;

б) розвиток секторів з високим потенціалом доданої вартості (ІТ, сільське господарство, тощо);

в) стимулювання розвитку нового бізнесу через податкові пільги для інвесторів;

- напрям «Зменшення демографічного спаду» має такі завдання:

а) впровадження заохочувальних програм, для людей які повертаються з-за кордону;

б) створення програми соціальної підтримки сімей та молоді;

в) покращення комфортних умов життя та праці;

- напрям «Покращення ситуації на ринку праці» має такі завдання:

а) організування заходів професійної перепідготовки для населення працездатного віку;

- напрям «Екологічні заходи» має такі завдання:

а) проведення модернізації підприємств щодо зниження промислового забруднення навколишнього середовища (наприклад: установка фільтрів для зменшення викидів, сенсори для моніторингу забруднення, тощо);

б) розроблення програми утилізації відходів;

- в) розвиток відновлювальної енергетики (вітряки, сонячні панелі, тощо);
  - г) реалізація екологічних проєктів (наприклад: озеленення територій, встановлення станцій для моніторингу якості повітря);
  - д) контроль за дотриманням підприємствами зниження викидів в навколишнє середовище;
  - е) стимулювання підприємства впроваджувати нові технології виробництва, які б мінімізували викиди (наприклад: ввести податкові пільги для підприємств, встановлення екологічних стандартів яких мусять дотримуватися підприємства і жорсткий аудит виконання);
  - є) стимулювання модернізації та будівництва нових очисних споруд (наприклад: надання фінансових стимулів для модернізації старих очисних споруд з використанням нових технологій);
- напрям «Реконструкція інфраструктури» має такі завдання:
    - а) проведення перевірки та визначення пріоритетності відновлення ключових об'єктів інфраструктури;
    - б) залучення міжнародної допомоги та кредитів для модернізації транспортної та соціальної інфраструктури;
  - напрям «Мінімізація ризиків, що пов'язані з близькістю до зони бойових дій» має такі завдання:
    - а) створення зон із податковими пільгами, які можуть компенсувати ризики;
    - б) співпраця з міжнародними організаціями для забезпечення безпеки інвестицій;
  - напрям «Підвищення інноваційної активності» має такі завдання:
    - а) розвиток співпраці між бізнесом та університетами для впровадження інновацій;
    - б) пошук міжнародних організацій для надання грантів на розробки та дослідження;
    - в) створення технологічних парків і бізнес – інкубаторів;
  - напрям «Розв'язання проблем утилізації відходів»:

а) стимулювання підприємств до впровадження та розробки екологічно чистих технологій (наприклад: залучати іноземні фінансування розробок, міжнародна співпраця задля обміну інформацією цього напрямлення);

- напрям «Обробка земель та розмінування» має такі завдання:

а) співпраця та розробка технологій з міжнародними організаціями для проведення розмінування територій;

б) використання сучасних розробок для очищення землі (наприклад: дрони для обстеження території, використання іноземної розробки - саперних роботів «Talon»);

в) підтримка аграріїв через пільгове кредитування та страхування ризиків;

- напрям «Відновлення деокупованих територій» має такі завдання:

а) розробка довгострокових стратегій відбудови;

б) залучення міжнародної фінансової допомоги для відновлення інфраструктури;

в) забезпечення умов для повернення населення на деокуповані території (наприклад: виплати компенсацій за зруйноване/пошкоджене майно, створення центрів для допомоги постраждалим, проведення донорських конференцій для збору коштів на відбудову);

- напрям «Прозорість діяльності» має такі завдання:

а) звітність використаних коштів для розвитку області;

б) оприлюднення інформації щодо розвитку області.

Ці напрями та виконані завдання допоможуть знизити вплив слабких сторін та покращити інвестиційну привабливість.

В країні зараз стрімко проходить цифровізація, тому пропонуємо такі заходи для розповсюдження інформації про Запорізьку область в цілому:

- активна інформаційна-рекламна діяльність з метою просування інформації про область;

- створення офіційної сторінки в соцмережах для публікації буденних новин області;

- співпраця з місцевими блогерами задля залучення великої кількості

аудиторії;

- розроблення зображення бренду, яке популяризуватиме область;
- просування області як туристичний об'єкт з центром у місті Запоріжжі, острів Хортиця;
- проведення інвестиційних форумів та семінарів;
- прийом представників країн партнерів;
- виготовлення відеороликів та презентацій про потенціал області;

Індекс інвестиційної привабливості України у 2024 році зріс до 2,49 бала (з можливих 5) порівняно з 2,44 бала у 2023 році, що свідчить про покращення інвестиційного клімату в країні. За даними дослідження, проведеного Європейською Бізнес Асоціацією у співпраці з NEQSOL Holding, кількість компаній, які планують інвестувати в Україну, зросла до 70%. Цей показник на 13% вищий, ніж у попередньому році.

Основні країни з яких надходять інвестиції в Україну станом на 2024 рік:

- Нідерланди – 1,19 млрд дол.;
- Кіпр – 1,13 млрд дол.;
- США – 361 млн дол.;
- Велика Британія та Ірландія – 297 млн дол.;
- Люксембург – 284,5 млн дол.;
- Австрія – 276,8 млн дол.;
- Франція – 263,7 млн дол.;
- Польща – 191,6 млн дол.;
- Швейцарія – 189,2 млн дол.;
- Угорщина – 101,9 млн дол. [44].

Для розповсюдження, конкретизації та зручності використання інформації про область, для інвесторів важливо створити:

- інвестиційний веб-портал: наочно показує та просуває інвестиційні можливості Запорізької області, демонструє переваги регіону, інвестиційні пропозиції. Це інструмент для взаємодії з інвесторами (потенційно зацікавленими чи діючими). Повинен містити зворотній зв'язок, прийом та

оперативний розгляд звернень інвестора. Важливим в порталі є онлайн-карта з відображеннями пропозицій для інвестування. Інформація на порталі повинна постійно оновлюватися, щоб не було застарілих чи вже неактуальних пропозицій. Інвестиційний веб-портал буде ефективним інструментом для просування регіону;

- інвестиційний паспорт регіону: це джерело яке поширюється під час заходів та інвестиційних зустрічей, надсилається на різні канали зв'язку в тому числі та електронними. В паспорті повинно міститися інформація про: керівництво регіону, характеристика області, пропозиції та контакти для зв'язку.

- буклети, брошури, інформаційні листки, відео або презентація регіону.

Існують стандарти залучення та професійного супроводу інвестора:

- забезпечення процедури першого контакту з інвестором. Часто перший контакт потенційного інвестора з представниками регіону здійснюється саме по електронній пошті, шляхом надсилання інвестиційного запиту.

- часові рамки реагування на запити інвестора.

підтвердження отримання запиту, відправленого по електронній пошті або по факсу – не більше 24 годин з часу одержання запиту; відправлення відповіді на додаткові питання, поставлені інвестором – не пізніше, ніж 48 годин після отримання запитань; якщо питання (запит) інвестора є складним і вимагає багато зусиль термін не повинен перевищувати 7 днів, про що необхідно додатково повідомити інвестора;

- підготовка інвестиційної місії та організація візиту інвестора;

- стандарти проведення зустрічей з інвестором: перша зустріч не повинна проводитися в адміністрації (офісу), презентація регіону, міста чи району та інвестиційної пропозиції не повинна тривати більше ніж 30 хвилин;

- особливості зустрічей з іноземними інвесторами: достатній рівень володіння іноземними мовами, враховувати правила дипломатичного протоколу;

- ведення переговорів та прийняття інвестиційного рішення;

- продовження контактів з інвестором в процесі реалізації проекту;
- підтримка планів розвитку компанії та реінвестування [65].

У висновку, реалізація запропонованих напрямів та завдань дозволить створити велику інвестиційну привабливість Запорізької області, підвищить конкурентоспроможність серед інших регіонів та допоможе в залучення нових іноземних інвесторів.

Висновки до розділу 3

Інвестиційний ринок, це складний механізм взаємодії суб'єктів інвестиційного процесу.

Важливо врахувувати сучасні тенденції на глобальних інвестиційних ринках для формування ефективної стратегії підвищення інвестиційної привабливості Запорізької області.

Сучасними тенденціями на інвестиційних ринках Запорізької області є:

- збільшення інтересу інвестування у великі аграрні проекти;
- збільшення інвестицій в землю;
- вигідне інвестування у відновлювальні джерела енергії;
- збільшення вкладень у автопромисловість;
- збільшення інвестицій у фармацевтичну галузь;
- підвищення інтересу інвестування до українських інженерів та ІТ-фахівців.

План інвестиційної привабливості для регіону базується на використанні переваг, а також на подоланні існуючих обмежень.

Станом на 2024 рік інвестиційний інтерес проявляють більше до:

- торгівлі;
- сфери ремонту автотранспорту та мотоциклів;
- переробної промисловості;
- транспортної сфери;
- ІТ;
- професійно та науково-технічної діяльності.

Обґрунтовані рекомендації передбачають модернізацію інфраструктури, стимулювання інноваційного розвитку, залучення інвестицій у пріоритетні галузі, розвиток державно-приватного партнерства та забезпечення прозорості умов для бізнесу.

Таким чином, реалізація розроблених заходів сприятиме підвищенню конкурентоспроможності Запорізької області на інвестиційному ринку, покращенню її економічного потенціалу та забезпеченню стійкого розвитку регіону в умовах сучасних викликів.

Напрями та завдання плану підвищення інвестиційної привабливості охоплюють усі ключові аспекти — від екологічно безпечної промисловості до підтримки населення.

Впровадження екологічних технологій і підтримка екологічно чистих виробництв сприятимуть збереженню природного середовища.

Покращення бізнес-клімату, підтримка малих та середніх підприємців забезпечать економічну стабільність.

ВИСНОВКИ

1) Визначено сутність та категорії інвестиційної привабливості регіону. На даний момент існує безліч визначень категорії поняття «інвестиційна привабливість регіону». Узагальнивши погляди різних авторів, визначено що : «інвестиційна привабливість – це комплексне поняття, яке охоплює сукупність економічних, соціальних, політичних та інституційних умов, які створюють сприятливе середовище для залучення інвестицій та забезпечують їх ефективне використання. Це не просто кількість залучених інвестицій, а скоріше потенціал регіону чи країни для залучення капіталу та отримання стійкого економічного ефекту від інвестиційної діяльності.».

Інвестиційна привабливість тісно пов'язана з такими поняттями як, інвестиційний клімат, інвестиційна активність, інвестиційний потенціал, інвестиційний ризик.

Інвестиційний клімат – це узагальнена характеристика сукупності передумов, що зумовлюють привабливість і чи слід інвестувати в той чи інший об'єкт.

Інвестиційна активність – це інтенсивність залучень інвестицій в економіку регіону.

Інвестиційний потенціал – це можливість вкладення капіталу з метою наступного його збільшення.

Інвестиційний ризик – це ймовірність виникнення загроз під час здійснення інвестиційної діяльності.

2) Визначено фактори інвестиційної привабливості регіону. Наведено класифікацію факторів інвестиційної привабливості: економічні, фінансові, природно-ресурсні, виробничі, інфраструктурні, інноваційні, законодавчі, трудові, соціальні, інституційні, політичні, екологічні. Впливаючи на фактори можна керувати інвестиційною привабливістю. Ключові фактори залежать від специфіки регіону, а також можуть змінюватися для конкретного регіону в часі.

Показники аналізується рівень інвестиційної привабливості регіону:

- фактори безпосереднього впливу на рівень інвестиційного потенціалу регіону;

- фактори визначення рівня некомерційних ризиків;

- інвестиційна активність.

3) Розглянуто і охарактеризовано методи оцінки інвестиційної привабливості регіону. Сучасні методика поділені за двома класифікаціями :

- методи обробки даних;

- система показників;

За методами обробки даних виділено – описовий та рейтинговий підхід.

Описовий полягає в описі показників, структури та динаміки розвитку регіону.

Рейтинговий на основі результатів опитування, вони групуються та формується загальний рейтинг регіону.

Існують такі методика оцінювання даних : кількісні методи оцінки, методика експертних оцінок, методика, які комбінують підходи.

Переваги методу експертних оцінок – простота, оперативність, низька затратність на експертизу.

Дослідження інвестиційної привабливості регіону проводять в декілька етапів:

- визначення факторів та показників;

- оцінка інвестиційної привабливості;

- інтерпретація оцінки.

4) Охарактеризовано департамент економічного розвитку і торгівлі Запорізької обласної державної адміністрації. Департамент здійснює організаційно-функціональні повноваження у соціально-економічній сфері. Департамент має право:

- одержувати в установленому законодавством порядку від інших структурних підрозділів документи та матеріали для виконання завдань;

- залучати до виконання окремих робіт спеціалістів;

- вносити пропозиції;

- користуватися в установленому порядку інформаційними базами та системами зв'язку;

- скликати наради.

Департамент виконує такі завдання:

- забезпечення реалізації та участь у формуванні на території області;
- участь у реалізації державної політики з різних питань.

Узагальнено групи функцій департаменту:

- виконання нормативних актів та законів;
- планування та аналіз;
- регуляторна та інвестиційна діяльність;
- підтримка малого та середнього підприємництва;
- адміністративна та організаційна діяльність;
- публічна та інформаційна діяльність;
- інші повноваження.

5) Проаналізовано фактори інвестиційної привабливості Запорізької області. Загалом:

- економічні показники – скорочення дохідної частини бюджету, зменшення внутрішнього боргу, зростання показника експорту товарів та обсягу реалізованої продукції;

- людські ресурси – є зменшення чисельності населення, але кількість штатних працівників збільшилася, також зберігається тенденція збільшення заробітної плати, зросла кількість працевлаштованих через службу зайнятості;

- підприємництво – є тенденція зменшення кількості малих та середніх підприємств, коливання ФОПів то зменшення, то збільшення;

- інфраструктура – витрати варіюються з року в рік, є зростання фінансування на будівництво та відновлення інфраструктури.

Фактори які стримують інвестиційну привабливість Запорізької області:

- військові дії;
- низький рівень інноваційної активності;
- нестабільна економіка країни;

- політична нестабільність.

6) Проведено оцінку інвестиційної привабливості у вигляді SWOT-аналізу. Запорізька область має всі умови для великої інвестиційної привабливості. SWOT-аналіз вказав на основні сильні сторони – позитивні економічні показники, кваліфіковані кадри, великі промислові підприємства, відновлення інфраструктури; слабкі сторони – високий рівень забруднення, близькість до зони бойових дій, більша частина окупованої області. Для підтримки високого рівня інвестиційної привабливості необхідно:

- підтримувати інвестиційний клімат;
- обмежувати державне регулювання інвестиційного процесу регіону;
- відносини бізнесу і влади будувати як партнерство;
- сприяти ефективній інтеграції бізнесу.

7) Визначено тенденцій на інвестиційних ринках Запорізької області.

Такими тенденціями є:

- збільшення інтересу інвестування у великі аграрні проекти;
- збільшення інвестицій в землю;
- вигідне інвестування у відновлювальні джерела енергії;
- тенденція збільшення вкладень у автопромисловість;
- збільшення інвестицій у фармацевтичну галузь;
- підвищення інтересу до українських інженерів та ІТ-фахівців.

8) Обґрунтовано план підвищення інвестиційної привабливості Запорізької області. Найбільш цікаві галузі для інвестування зараз:

- торгівля;
- переробна промисловість;
- ІТ;
- професійно та науково-технічна діяльність;
- транспортна сфера.

Запропоновано план для підвищення інвестиційної привабливості Запорізької області, він має такі напрями:

- напрям «Підтримка малого та середнього бізнесу»;

- напрям «Підвищення дохідної частини бюджету»;
- напрям «Зменшення демографічного спаду»;
- напрям «Покращення ситуації на ринку праці»;
- напрям «Екологічні заходи»;
- напрям «Реконструкція інфраструктури»;
- напрям «Мінімізація ризиків, що пов'язані з близькістю до зони бойових дій»;
- напрям «Підвищення інноваційної активності»;
- напрям «Розв'язання проблем утилізації відходів»;
- напрям «Обробка земель та розмінування»;
- напрям «Відновлення деокупованих територій»;
- напрям «Прозорість діяльності»;

Реалізація цього плану дозволить створити велику інвестиційну привабливість Запорізької області, допоможе забезпечити сталий економічний розвиток регіону та сприятиме зміцненню позиції області як інвестиційно привабливого регіону України та забезпечить конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Ефективна співпраця влади, бізнесу, населення стане ключовим фактором успіху плану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аптеки України: підсумки 1 кварталу 2024 року. URL: <https://proximaresearch.com/ua/ua/novini/pharmacy-ukr-q1-2024/> (дата звернення 20.11.2024).
2. Батченко Л., Мойсеєнко К., Константинова Ю. Механізм управління експортно-імпортними операціями підприємства. *Сучасні проблеми державного управління різним сферами і галузями економіки* : зб. наук. пр., м. Донецьк. 2013. С. 27–40.
3. Бережна І.Ю. Теоретико-економічні підходи до обґрунтування змісту інвестиційного потенціалу. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2010. №6. С. 253 – 258.
4. Бізнес Цензор. Фармацевтична галузь залучить сотні мільйонів доларів інвестицій для відновлення України. URL: https://biz.censor.net/news/3495311/farmatsevychna_galuz_zaluchyt_sotni_milyoni_v_dolariv_investytsiyi (дата звернення 11.11.2024).
5. Бланк І. А. Інвестиційний менеджмент : навчальний курс . Київ. : Ельга-Н, Ніка-Центр, 2001. 448 с.
6. Бланк І.А. Основи інвестиційного менеджменту. Київ: Ніка-Центр, 1999. Т. 2. 512 с.
7. Бушинський Є. В. Методи оцінки інвестиційної привабливості: регіональний вимір URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2021-1_0-pages-157_163.pdf (дата звернення 24.11.2024).
8. Васильєва Т.А. Сутнісний аналіз інвестиційного ринку та його ролі у функціонуванні економічної системи. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства* : Економічні науки. Харків. 2009. Вип. 85. С. 16- 22.
9. Венгуренко Т. Г., Плахотнюк В. В. Аналіз інвестиційної привабливості України. Київ. 2020. URL: <https://www.business->

inform.net/export_pdf/business-inform-2020-4_0-pages-103_111.pdf (дата звернення 12.10.2024).

10. Витяг із положення про Департамент економічного розвитку і торгівлі Запорізької обласної державної адміністрації, затвердженого розпорядженням голови обласної державної адміністрації від 30.09.2020 № 420.

11. Вітчизняна фармацевтична індустрія та ринок лікарських засобів у 2021 році. URL: <https://thepharma.media/uk/marketing/26979-vitcznyana-farmaceuticna-industriya-ta-rinok-likarskix-zasobiv-u-2021-roci-25102021> (дата звернення 17.11.2024).

12. Віханський О. Стратегічне управління : підручник. 2-ге вид. Гардарики, 2002. 296 с.

13. Врожай онлайн 2024. URL: <https://latifundist.com/urozhaj-online-2024> (дата звернення 08.10.2024).

14. Гапак Н. Формування бізнесового клімату як фактору управління економікою регіону (на матеріалах Закарпатської області) : дис. канд. екон. наук: 08.00.04. Ужгород, 2002. 424 с.

15. Гапоненко А., Панкрутин А. Стратегічне управління : підручник. Омега-Л, 2004. 472 с.

16. Гелеверя Є. М., Сергієнко Ю. І. Інвестиційна привабливість регіонів як основа сталого розвитку країни. *Бізнесінформ*. Розділ Економіка інвестиційні процеси. 2020. № 4. с. 105.

17. Глібчук В.М. Вплив інвестиційних ризиків на реалізацію проектів. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*: «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». Львів: Вид-во Національного університету «Львівська політехніка». 2007. № 606. С. 263-270

18. Головне управління статистики у Запорізькій області. Діючі підприємства. URL: <https://www.zp.ukrstat.gov.ua/index.php/statystychna-informatsiia/39-statystichna-informatsiya/arkhiv-statystychnoi-informatsii/221-diiialnist-pidpriemstv/277-2-2-1-1-kilkist-pidpriemstv-za-jikh-rozmirami-za-vidami->

ekonomichnoji-diyalnosti (дата звернення 01.10.2024).

19. Головне управління статистики у Запорізькій області. Робоча сила. URL: <https://www.zp.ukrstat.gov.ua/index.php/statystychna-informatsiia/38-statistichna-informatsiya/arkhiv-statystychnoi-informatsii/demohrafichna-ta-sotsialna-statystyka/257-1-2-1-2-osnovni-pokazniki-rinku-pratsi> (дата звернення 11.09.2024).

20. Гомельська В. В. Організаційно-економічні аспекти поліпшення інвестиційного клімату регіону. *Регіональна економіка*. 2003. № 3. С. 62-70.

21. Гудзь П.В. Причинно-наслідковий вплив інформаційних технологій на розвиток економіки України та її регіонів. *Сталий розвиток економіки*. 2018. № 4 (41). С.182-183.

22. Гура А. О. Інвестиційний клімат в Україні: сучасний стан та напрями покращення. *Економіка*. 2015. № 15. С. 188–196.

23. Гурова К. Економічна реформа (деякі аспекти реалізації). Харків : Фоліо, 2000. 388 с.

24. Гуткевич С.О. Інвестиційний розвиток економіки: орієнтири і пріоритети. *Інформаційна культура в сучасному світі*: матеріали наук. семінару, Київ: НУХТ, 2015. № 8, Ч. 1.

25. Данілов О., Івашина Г., Чумаченко О. Інвестування : навч. посіб. Ірпінь : Комп'ютер прес, 2001. 363 с.

26. Державна бюджетна установа «Запорізький регіональний центр з інвестицій та розвитку». URL: <https://www.zoda.gov.ua/news/9557/adm@zoda.gov.ua> (дата звернення 11.11.2024).

27. Довідка про виконання бюджету Запорізької міської територіальної громади за 2023 рік. URL: <http://surl.li/bnojac> (дата звернення 05.09.2024).

28. Додаток 1 до Програми економічного і соціального розвитку Запорізької області на 2025 рік. Основні прогнозні показники економічного і соціального розвитку Запорізької області на 2024-2025 роки.

29. Додаток до Звіту про стратегічну екологічну оцінку Програми

економічного і соціального розвитку Запорізької області на 2025 рік.

30. Дудчик О.Ю., Пашикян І.С., Соловійова А.Г. Інвестиційна привабливість України. *Економіка і суспільство*. 2013. № 2 .С. 541–548.

31. Економічна Правда. Заводи, які працюють на Mercedes, Porsche та Audi. Що Україна виробляє для світового автопрому.URL: <https://epravda.com.ua/publications/2021/07/15/675949/> (дата звернення 17.11.2024).

32. Економічна правда. Топ-5 галузей економіки, які першими в Україні прийматимуть зарубіжних інвесторів.URL: <https://epravda.com.ua/publications/2015/12/09/570529/> (дата звернення 17.11.2024).

33. Експорт вживаних транспортних засобів з України. Куди вивозять лідерів експорту?URL: <https://tehosmotr.com.ua/ua/news/eksport-mashin-skolko-kuda-kakiye-avto-eksportirovali-ukraintsy-v-proshlom-godu> (дата звернення 17.11.2024).

34. Експорт органічної продукції з України в 2020 році – понад 200 мільйонів доларів США.URL: <https://organicinfo.ua/news/ukrainian-organic-export-2020/> (дата звернення 10.10.2024).

35. Єлейко Я.І., Єлейко О.І., Раєвський К.Є. Інвестиційний ризик, прогноз. Львів: ЛІБС, 2000. 176 с.

36. Єпіфанов А., Мінченко М., Дадашев Б. Управління регіоном : навч. посіб. Суми : УАБС НБУ, 2008. 359 с.

37. Загальний обсяг експорту української органічної продукції.URL: https://www.facebook.com/story.php?id=100063661747979&story_fbid=1090228436442538 (дата звернення 10.10.2024).

38. Захарова С.В., Золотарчук В.В. Систематизація чинників регіональної інвестиційної активності . *Вчені нотатки ТОГУ*. 2018. № 2. С. 12-18.

39. Звіт про стратегічну екологічну оцінку Програми економічного і соціального розвитку Запорізької області на 2025 рік.

40. Зовнішня інвестиційна привабливість країни. URL: <https://ldaily.ua/zovnishnya-investitsijna-privablivistkrayini.html> (дата звернення 07.09.2024).
41. Іванов С.В. Методологічні підходи до визначення сутності інвестиційного потенціалу. *Економіка: проблеми теорії та практики*. 2004. Випуск 95. С. 98-104.
42. Іванова Ю., Данилів А. Оцінка інвестиційної привабливості регіону: порівняльний аналіз сучасних методик. *Наукові записки*. Т. 56. С. 16–22.
43. Інвестиції в українську економіку: найбільше компаній з іноземним капіталом зосереджено у Києві. URL: <https://www.04598.com.ua/news/3860582/investicii-v-ukrainsku-ekonomiku-najbilshe-kompanij-z-inozemnim-kapitalom-zoseredzeno-u-kievi> (дата звернення 08.09.2024).
44. Інвестиційний клімат в Україні покращується: 70% опитаних компаній інвестуватимуть в Україну попри війну. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/news/investycijnyj-klimat-v-ukrayini-pokrashhuyetsya-70-opytanyh-kompanij-investuvatymut-v-ukrayinu-popry-vijnu/> (дата звернення 18.09.2024)
45. Інвестиційний паспорт Запорізької області URL: https://snia.ro/Uploads/Zaporizhzhia%20presentation_32082_74319.pdf (дата звернення 12.10.2024).
46. Інвестиційний рейтинг регіонів України у 2002 році. Київ: Недержавний Аналітичний Центр Інститут Реформ, 2003, 52 с.
47. Інвестування : підручник / В. Гриньова та ін. Київ : Знання, 2008. 452 с.
48. Індекс інвестиційної привабливості України 2015, European Business Association. URL: <http://goo.gl/JZfAU6> (дата звернення 18.10.2024).
49. IT-сектор в Україні: стан ринку наприкінці 2024 року. URL: <https://itedu.center/ua/blog/articles/it-market-in-ukraine-end-of-2024/?srsltid=AfmBOoqDK8bogBDmUaSr5NVW0LtNWBISvEBCEQHBTljqavyBl>

cOkXS- (дата звернення 20.11.2024).

50. Київський міжнародний ін-тут соціології. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів. Київ : Ін-т екон. дослідж. та політ. консультацій, 2013. 353 с.

51. Китайський інвестор в українському автопромі.URL: <https://aucc.org.ua/kitayskiy-investor-v-ukrayinskomu-avtopromi/> (дата звернення 11.11.2024).

52. Коренюк П. Концептуальні підходи та методи визначення інвестиційної привабливості національної економіки. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2018. № 2. С. 56-62.

53. Корольков, В. В. Прогнозування економічного розвитку регіону з використанням фактору технічного прогресу. *Науково-виробничий журнал «Держава та регіони»*. Серія: Економіка та підприємництво, №3 (72). 2013 р. С.50-57.

54. Коротка Ю. М. Фінансовий контроль як інструмент забезпечення фінансової стійкості підприємства. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України Т. 4* : зб. наук. праць. Суми : Ініціатива. 2008. С. 292.

55. Кукош М. Концепція формування інвестиційного потенціалу регіону. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Т. 2, №19.

56. Купалова Г.І., Коренева Н.О. Статистичне забезпечення аналізу інвестиційної привабливості регіонів України. *Статистика України*. 2009. №1. С. 76-81.

57. Кутідзе Л.С., Брик Т.В. Зміни мотивації персоналу під час воєнного стану. *Сучасні тренди соціально-економічних перетворень та інтелектуалізації суспільства в умовах сталого розвитку: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції*. Запоріжжя. 2023. С. 234

58. Кутідзе, Л. С. Впровадження нових принципів планування

регіонального розвитку у контексті євроінтеграції України. *Сучасний рух науки: тези доп. VI міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*. Дніпро, 2019. С.619-624.

59. Лякін Д. Теоретичний концепт формування інвестиційної привабливості аграрного підприємства. *Наукове мислення : Восьма всеукр. практ.-пізнав. конф.* Миколаїв, 2013. URL: <https://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/38-vosma-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-konferentsiya-naukova-dumka-suchasnosti-i-majbutnogo/109-teoretichnij-kontsept-formuvannya-investitsinjoji-privablivosti-agrarnogo-pidприємства> (дата звернення: 04.12.2024).

60. Ляшенко І. М., Онищенко І. М. Агрегування еколого-економічних балансових моделей «витрати-випуск» . *Науковий вісник Чернівецького національного університету*. 2009. Вип. 493. С. 112–122.

61. Максименко С. Місцевий та регіональний розвиток в Україні: досвід Полтавщини / За ред. С. Максименка. Київ: Міленіум, 2001. 285 с.

62. Маниліч М. Відтворюваний потенціал регіону на прикладі Чернівецької області : дис. канд. екон. наук. Львів, 2003.

63. Мартиненко В. Формування державного механізму управління інвестиційним процесом в Україні: проблеми невизначеності та методи їх зняття. *Економіка України*. 2004. № 8. С. 50-56.

64. Маслак О.І., Таловер В.А. Комплексна оцінка інвестиційної привабливості країни. *Економічний форум*. 2016. №3. С. 51-59.

65. Методичні рекомендації щодо залучення та супроводу інвесторів у Запорізькій області. URL: <https://www.zoda.gov.ua/news/34138/metodichni-rekomendatsiji-shodo-zaluchennya-ta-suprovodu-investoriv-u-zaporizkiy-oblasti.html> (дата звернення 07.09.2024).

66. Міністерство аграрної політики та продовольства. URL: <https://minagro.gov.ua/map> (дата звернення 08.10.2024).

67. Мінфін. ОВДП, земля чи золото: що обрати для інвестицій у 2024 році. URL: <https://minfin.com.ua/ua/invest/articles/tri-varianta-kuda-mozhno->

investirovat-v-ukrainu-v-2024-godu/(дата звернення 10.10.2024).

68. Музиченко А.С. Державне регулювання інвестиційної діяльності. Київ: Вид-во Науковий світ. 2001. 345 с.

69. Національна економіка : навч. посіб. / А. Мельник та ін. Київ : Знання, 2011. 463 с.

70. Нечаєва І. А., Лавріненко В. О. Сучасний стан інвестування в економіку запорізького регіону в контексті зміцнення його соціально-економічної безпеки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 24. С. 152–158. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.24.152: 27.12.2020).

71. Нечитайло У. П. Інвестиційний потенціал та інвестиційний клімат: особливості формування та співвідношення. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2011. №2. С. 97-103.

72. О.І. Щукін, Н.О. Целіна, Я.М. Дерев'янку. Методичні підходи оцінки інвестиційного потенціалу регіону. Дніпропетровський університет економіки та права.

73. О.М. Шаров. Питання стратегії залучення прямих іноземних інвестицій у контексті дотримання інтересів економічної безпеки держави. *Стратегічні пріоритети*. 2015. № 1. С. 41-50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/spa_2015_1_8 (дата звернення 17.11.2024).

74. Оболадзе А.Н., Нечаєва І.А. Багатофакторна модель оцінки інвестиційної привабливості підприємства. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Economics"*, 7(2), 8-21. DOI: 10.31339/2313-8114-2020-7(2)-8-21.

75. Олександренко І.В . Оцінка інвестиційного потенціалу регіонів країни. *Регіональна економіка*. 2009. № 3. С. 80–91.

76. Оніщенко І.О. Інвестиційна привабливість України: проблеми та шляхи їх вирішення. *Траєкторія науки. Електронний науковий журнал*. 2016. № 3(8). С. 289–295.

77. Органічна Україна в інфографіці. URL: <https://agroportal.ua/publishing/infografika/organicheskaya-ukraina-v->

infografike (дата звернення 10.10.2024).

78. Офіційний сайт Інституту Реформ. URL: <http://ir.org.ua>
<http://ir.org.ua/docs/vytiagy.pdf> (дата звернення 10.12.2024).

79. Петровська С.А. Оцінки інвестиційної привабливості регіону: порівняльний пофакторний аналіз. *Механізм регулювання економіки*. 2012. № 2. С. 90–97.

80. Покотилова В.І. Система управління ризиками інноваційної діяльності. *Економіка АПК*. № 2. 2009. с. 42-46.

81. Принципи покращення інвестиційного клімату в умовах воєнного стану / Б. Торбич та ін. *Академічні візії*. 2024. № 27.

82. Програма економічного і соціального розвитку запорізької міської територіальної громади на 2024 рік. URL: <http://surl.li/zgjqqj> (дата звернення 12.10.2024).

83. Програма економічного і соціального розвитку запорізької міської територіальної громади на 2025 рік. URL: <http://surl.li/mhqzww> (дата звернення 07.10.2024).

84. Пуліна Т. В. Управління якістю в проектному менеджменті органів публічної влади. *Інвестиції: практика та досвід*. № 18. 2017. С. 65-69.

85. Пуліна Т. В., Тесленок І.М., Нестеренко А.Г. Розробка стратегії енергоефективності запорізької області. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. № 11. 2018. С. 65-69.

86. Пуліна Т. В., Череп А.В. Інноваційний менеджмент. К. : Кондор, 2014. 452 с.

87. Пуліна Т.В., Пешиков С.А. Smart-спеціалізація, як інструмент повоєнного відновлення Запорізького регіону. *Управління змінами та інновації*. № 4 (9). 2023. С. 43-49.

88. Пуліна Т.В., Хмара Н.О., Скрипка Н.О. Створення концепції агропромислового кластеру у запорізькій області. *Менеджмент та підприємництво: тренди розвитку*. №4. 2018. С.53-61.

89. Рейтинг Інвестиційної Привабливості Регіонів. Київ. 2013 URL:

http://www.ier.com.ua/files/publications/Experts_comments/2013/____.pdf

90. Реслер, М. В., Гоблик, В. В., Гаврилець, О. В. Підвищення інвестиційної привабливості регіону з позицій регіонального маркетингу. *Економічний простір*. (172). 2021. 19-22.

91. Розпорядження голови обласної державної адміністрації, начальника обласної військової адміністрації 07.02.2024 № 50 . URL: <https://www.zoda.gov.ua/news/67889/programa-ekonomichnogo-i-sotsialnogo-rozvitku-zaporizkoji-oblasti-na-2024-rik.html> (дата звернення 28.12.2024).

92. Розпорядження голови обласної державної адміністрації, начальника обласної військової адміністрації 26.12.2024 №. URL: <https://www.zoda.gov.ua/news/72270/programa-ekonomichnogo-i-sotsialnogo-rozvitku-zaporizkoji-oblasti-na-2025-rik.html> (дата звернення 29.12.2024).

93. Савіцька О., Бай Т. Особливості залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014.№24.С.10-11.

94. Світовий банк: на відновлення агросектору України необхідно \$56 млрд. URL: <https://agroportal.ua/news/ukraina/svitoviy-bank-na-vidnovlennya-agrosektoru-ukrajini-neobhidno-56-mlrd> (дата звернення 08.10.2024).

95. Скільки ФОПів зареєстрували на Запоріжжі у вересні-жовтні 2024 року: статистика. URL: <https://vidbudova.zp.ua/skilky-fopiv-zareiestruvaly-na-zaporizhzhhi-u-veresni-zhovtni-2024-roku-statystyka/> (дата звернення 03.09.2024).

96. Слава С. С., Грін Г. Місцевий економічний розвиток: сучасні концепції та методи. Вибірковий огляд досвіду США в контексті умов України. Ужгород: Мистецька лінія, 2000. 236 с.

97. Сонько С. П., Мусшафін В. І. Ринок і регіоналістика. Київ: Ніка-Центр. 2002. 395 с.

98. Соріна О.О., Брик Т.В. Особливості формування проектних команд. *Сучасні тренди соціально-економічних перетворень та інтелектуалізації суспільства в умовах сталого розвитку: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції*, Запоріжжя, 10 листопада 2023

р. С. 344-345.
 URL: https://zp.edu.ua/uploads/dept_s&r/2023/conf/1.7/STSEPtaIS_2023_proc.pdf (дата звернення 17.12.24) .

99. Соріна О.О., Кривошей Я.М. Системні проблеми політики децентралізації в сучасних умовах. «Відновлення України та її регіонів в контексті глобальних трендів: управління, адміністрування та забезпечення». Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції, Запоріжжя, 25–26 травня 2023 р. С. 257-259.

100. Стеченко Д. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика : навч. посіб. Київ : Вікар, 2002. 374 с.

101. Супутники для фермерів: чому аграріям України потрібні дані з орбіт. URL: <https://propozitsiya.com/ua/suputnyky-dlya-fermeriv-chomu-agrariyam-ukrayiny-potribni-dani-z-orbity> (дата звернення 08.10.2024).

102. Тенденції розвитку сонячної енергетики в Україні у 2024 році. URL: https://svoya-energy.com.ua/tendentsiyi-rozvytku-sonyachnoyi-energetyky-v-ukrayini-u-2024-rotsi/?srsltid=AfmBOoptSRXP6KbA-pYHlpWOGzTEdEht1hZ290iM-P5P_jBhX_vIwr9Q& (дата звернення 20.11.2024).

103. Три варіанти, куди ви можете інвестувати в Україні в 2024 році. URL: <https://dou.ua/forums/topic/47029/> (дата звернення 11.11.2024).

104. Закрилося майже чотири тисячі ФОПів у 2024 році. URL: <https://vidbudova.zp.ua/u-zaporizkii-oblasti-zakrylosia-maizhe-chotyry-tysiachi-foriv-u-2024-rotsi/> (дата звернення 04.11.2024).

105. Федорчак О. Основні підходи до наукового визначення інвестиційного клімату. *Ефективність державного управління*. 2016. ВИП. 1/2 (46/47). Ч. 1.

106. Формула успіху. URL: <https://fra.org.ua/uk/an/publikatsii/analitika/formula-uspikhu> (дата звернення 17.11.2024).

107. Цирулик В. Шляхи формування привабливого інвестиційного клімату в економіці України. Київ. 2021.

108. Чебаненко Д. Проблеми на шляху розвитку відновлюваної енергетики в Україні. *Сучасні тенденції розвитку світової економіки: нові виклики та проблеми* : Матеріали VI міжнар. науково-практ. конф., м. Одеса, 19 квіт. 2019 р. Одеса, 2019. С. 55–58.
109. Школа І., Ореховська Т., Козменко І. Економічний потенціал регіону: пріоритети використання : монографія. Чернівці : за ред.І.М. Шк., 2003. 464с.
110. Щербань О. Визначення інвестиційної активності українських підприємств. 2014. URL: [http://zt.knute.edu.ua/files/2014/2\(73\)/uazt_2014_2_26.pdf](http://zt.knute.edu.ua/files/2014/2(73)/uazt_2014_2_26.pdf) (дата звернення 10.09.2024).
111. Що пропонують українцям виробники автодеталей: зарплати, умови, «плюшки».URL: <https://finance.ua/ua/saving/shczo-proponuut-ukrainciam-vyrobnyku-avtodetalej> (дата звернення 17.11.2024).
112. Ю.О. Світлична. Сучасні напрямки регіональної інвестиційної політики на Харківщині: стан і перспективи розвитку.*Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*. Харків. 2018.с.15-16.
113. Яськов Є.О. Категоріальна оформленість понять «інвестиційна привабливість» та «інвестиційний клімат» . *Економічний вісник Дніпровської політехніки*. 2024, №1.
114. Euromoney's Country Risk Rankings URL: <http://www.euromoney.com>. (дата звернення 21.12.2024).
115. Feldman, M.P., & Florida, R. (1994). The Geographic Sources of Innovation: Technological Infrastructure and Product Innovation in the United States. *Annals of the Association of American Geographers*, 84(2), 210-229.
116. Florida, R. (2002). The Economic Geography of Talent. *Annals of the Association of American Geographers*, 92(4), 743-755.
117. Ganna Kharlamova “Investment attractiveness of Ukrainian regions: rating assessment and marketing promotion”, *Journal of International Studies*, Vol. 7,

No 1, 2014, pp. 9-26.

118. Higgins, B. (1959). *Economic Development: Principles, Problems, and Policies*. W.W. Norton & Company.

119. Institutional Investor. Офіційний сайт URL: <http://www.institutionalinvestor.com> (дата звернення 22.12.2024).

120. Investment Climate Surveys / World Bank. URL: <http://rru.worldbank.org/InvestmentClimate/> (дата звернення 17.12.2024).

121. Moody's Investor Service. URL: <http://www.moody.com>. (дата звернення 20.12.2024).

122. Rodríguez-Pose, A., & Crescenzi, R. (2008). Research and Development, Spillovers, Innovation Systems, and the Genesis of Regional Growth in Europe. *Regional Studies*, 42(1), 51-67.

123. Salashenko, T. I. "Natsionalni osoblyvosti reorhanizatsii enerhetychnykh rynkiv Ukrainy u konteksti realizatsii yii mizhnarodnykh zoboviazan" [National Features of Reorganization of Energy Markets of Ukraine in the Context of Realization of Its International Obligations]. *Ekonomichnyi rozvytok i spadshchyna Semena Kuznetsia*. Kharkiv, 2017. 404-407.

124. Schneider, I., and Roozbehani, M. "Energy Market Design for Renewable Resources: Imbalance Settlements and Efficiency-Robustness Tradeoffs". *IEEE Transactions on Power Systems*, vol. 33, no. 4 (2018): 3757-3767.

125. Wang, J., and Wang, J. "Forecasting energy market indices with recurrent neural networks: Case study of crude oil price fluctuations". *Energy*, vol. 102 (2016): 365-374. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.energy.2016.02.098>.

ДОДАТКИ

Додаток А

ПРОЄКТ

Додаток 1

до Програми економічного і соціального розвитку Запорізької області на 2025 рік

ОСНОВНІ ПРОГНОЗНІ ПОКАЗНИКИ економічного і соціального розвитку Запорізької області на 2024-2025 роки

Показники	2023 рік розрахунково/ факт	2024 рік очікуване	2025 рік прогноз
1	2	3	4
Індекс промислової продукції до попереднього року, %	94,5	110	101,5
Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг), млрд грн	168,8	183,3	206,5
у % до попереднього року	90,3	108,6	112,7
Продукція сільського господарства, млн грн	8681,5	8959,3	8987,4
у % до попереднього року	62,9	101,5	100,3
Виробництво продукції рослинництва:			
зернові та зернобобові культури, тис. тонн	382,8	339,1	345,3
соняшник, тис. тонн	262,2	176,3	189,1
Виробництво продукції тваринництва:			
жива маса сільськогосподарських тварин, реалізованих на забій, тис. тонн	6,0	5,9	6,0
молоко, тис. тонн	16,0	17,0	17,5
яйця від птиці свійської, млн штук	69,2	90,0	95,0
Експорт товарів – всього, млн дол. США	1456,7	1682,2	1795,9
у % до попереднього року	51,9	115,5	106,7

Продовження додатка 1

1	2	3	4
Імпорт товарів – всього, млн дол. США	829,9	848,3	863,6
у % до попереднього року	69,4	102,2	101,8
Прямі інвестиції (інструменти участі в капіталі) в економіці Запорізької області: залишки, млн дол. США	1140,4 ¹	1115,3	1112,7
у % до попереднього року	84,2	97,8	99,8
Середньооблікова кількість штатних працівників, тис. осіб	245,3 ²	240,0	245,0
Середньомісячна заробітна плата (у розрахунку на одного штатного працівника), грн	16452 ²	18720	20360
Фонд оплати праці штатних працівників, млн грн	48428,1	53913,6	59858,4
Рівень безробіття населення у віці 15-70 років (за методологією МОП), у % до робочої сили відповідної вікової групи	22,0	21,0	20,5
Створено нових робочих місць, одиниць	10036	10500	11000
Працевлаштування за сприяння служби зайнятості, тис. осіб	3,4	3,5	3,9
Залучення громадян до громадських та інших робіт тимчасового характеру, суспільно корисних робіт, осіб	2113	3855	4100
Видано ваучерів на навчання (підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації), осіб	850	880	950

Виконавач обов'язків директора
Департаменту економічного
розвитку і торгівлі облдержадміністрації

Людмила ГРАБЧИЛЄВА

¹ – статистичні дані Національного банку України.² – дані Головного управління Пенсійного фонду України, сформовані за даними Реєстру застрахованих осіб на підставі звітності страховальників за грудень 2023 року.

Додаток Б

ЗАТВЕРДЖЕНО

Розпорядження голови обласної
державної адміністрації

22.12.2018

№ 691

ПОЛОЖЕННЯ про Департамент економічного розвитку і торгівлі Запорізької обласної державної адміністрації

1. Департамент економічного розвитку і торгівлі Запорізької обласної державної адміністрації (далі - Департамент) утворюється головою Запорізької обласної державної адміністрації, входить до її складу і в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці забезпечує виконання покладених на цей підрозділ завдань.

2. Департамент підпорядкований голові Запорізької обласної державної адміністрації, а також підзвітний і підконтрольний Міністерству економічного розвитку і торгівлі України та Міністерству регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України.

3. Департамент у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, інших центральних органів виконавчої влади, розпорядженнями голови Запорізької обласної державної адміністрації, а також цим Положенням.

4. Основними завданнями Департаменту є забезпечення реалізації на території області:

- 1) державної політики економічного і соціального розвитку;
- 2) державної регіональної політики;
- 3) державної цінової політики на споживчому ринку;
- 4) державної політики з питань розвитку підприємництва, державної регуляторної політики, надання адміністративних послуг та дозвільної системи у сфері господарської діяльності;
- 5) державної політики у сфері торгівлі та побутових послуг;
- 6) державної політики у сфері управління об'єктами державної власності, що належать до сфери управління обласної державної адміністрації;
- 7) державної політики у сфері капітального будівництва;
- 8) державної політики з питань охорони довкілля;
- 9) державної політики щодо ефективного використання бюджетних коштів під час здійснення публічних закупівель.

Додаток В

ВИТЯГ ІЗ ПОЛОЖЕННЯ
про Департамент економічного розвитку і торгівлі
Запорізької обласної державної адміністрації,
затвердженого розпорядженням голови обласної державної адміністрації
від 30.09.2020 № 420

3. Основними завданнями Департаменту є:

- 1) забезпечення реалізації та участь у формуванні на території області: державної політики економічного і соціального розвитку; державної політики, спрямованої на розвиток підприємництва, надання адміністративних послуг; державної політики у сфері торгівлі та побутових послуг; державної цінової політики на споживчому ринку;
- 2) участь у реалізації державної політики з питань: регіонального розвитку та стимулювання розвитку регіонів; капітального будівництва; охорони довкілля; управління об'єктами державної власності, що належать до сфери управління обласної державної адміністрації; ефективного використання бюджетних коштів під час здійснення публічних закупівель; регуляторної діяльності та дозвільної системи у сфері господарської діяльності.

4. Департамент відповідно до покладених на нього завдань виконує такі функції:

- 1) організовує виконання Конституції і законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, наказів Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Міністерства розвитку громад та територій України;
- 2) проводить аналіз стану та тенденцій економічного і соціального розвитку регіону, секторів і галузей економіки, адміністративно-територіальних одиниць регіону;
- 3) розробляє прогнози економічного і соціального розвитку на середньостроковий період та програми економічного і соціального розвитку області на короткостроковий період;
- 4) готує за участю органів місцевого самоврядування пропозиції щодо програм подолання депресивності територій області та проведення моніторингу їх виконання;
- 5) здійснює методологічне керівництво та координацію діяльності з підготовки стратегії регіонального розвитку і планів заходів з її реалізації;
- 6) забезпечує проведення моніторингу та оцінки результативності виконання стратегії регіонального розвитку і планів заходів з її реалізації, підготовку й подання відповідних звітів центральним органам виконавчої влади;

Продовження додатку В

7) бере участь у розробці проєктів:

прогнозів економічного і соціального розвитку України на середньо- та короткостроковий період і загальнодержавних програм економічного, соціального розвитку, інших державних цільових програм;

Державної стратегії регіонального розвитку України, плану заходів з її реалізації та інших програм і проєктів регіонального розвитку;

8) здійснює відповідно до законодавства:

оцінку внутрішньорегіональної диференціації економічного і соціального розвитку територій регіону, а також готує аналітичні матеріали та пропозиції щодо запобігання поглибленню диференціації;

проведення, в установленому порядку, моніторингу соціально-економічних та інших показників розвитку регіону в порівнянні з іншими регіонами України, а також підготовку пропозицій до переліку показників, за якими проводиться моніторинг;

проведення моніторингу виконання Державної стратегії регіонального розвитку України, плану заходів з її реалізації та інших програм і проєктів регіонального розвитку, з питань компетенції Департаменту;

9) здійснює організаційно-методичне керівництво, забезпечує взаємодію та координує діяльність структурних підрозділів облдержадміністрації, структурних підрозділів райдержадміністрацій та органів місцевого самоврядування, до компетенції яких віднесені питання економічного розвитку, з питань:

розроблення прогнозів економічного і соціального розвитку області, районів та міст обласного значення на середньо- та короткостроковий періоди;

надання адміністративних послуг, забезпечення діяльності центрів їх надання;

реалізації державної регуляторної політики та дозвільної системи у сфері господарської діяльності;

10) проводить моніторинг впливу на економіку цінової політики на споживчому ринку регіону, аналізує стан ціноутворення на продовольчі товари, його вплив на економічний та соціальний розвиток регіону;

11) бере участь у регулюванні цін (тарифів) у сфері торгівлі у межах наданих обласним державним адміністраціям повноважень;

12) розробляє проєкти регіональних програм розвитку малого і середнього підприємництва, забезпечує виконання заходів таких програм, здійснює моніторинг їх виконання, бере участь у реалізації державних програм і заходів у цій сфері;

13) сприяє формуванню інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва;

14) сприяє діяльності громадських об'єднань, що представляють інтереси суб'єктів малого і середнього підприємництва;

15) забезпечує спільно з іншими структурними підрозділами облдержадміністрації виконання облдержадміністрацією повноважень уповноваженого органу управління об'єктами державної власності, що під час

Продовження додатку В

корпоратизації не увійшли до статутних капіталів господарських організацій, засновником яких виступала облдержадміністрація;

16) забезпечує проведення інвентаризації та ведення обліку об'єктів державної власності та юридичних осіб, що належать до сфери управління облдержадміністрації, надання розпоряднику Єдиного реєстру об'єктів державної власності відповідних відомостей;

17) забезпечує у межах повноважень разом з іншими структурними підрозділами участь підприємств та організацій регіону у виставково-ярмаркових заходах;

18) розробляє проекти регіональних програм будівництва, реконструкції об'єктів інфраструктури, соціально-культурного та екологічного призначення, здійснює моніторинг виконання таких програм;

19) розробляє пропозиції щодо необхідних обсягів державних коштів для будівництва (реконструкції) найважливіших об'єктів інфраструктури, соціально-культурного та екологічного призначення, здійснює моніторинг використання цих коштів;

20) забезпечує підготовку та проведення попереднього конкурсного відбору інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку, та організаційний супровід роботи регіональної комісії, а також подання відібраних регіональною комісією переліків програм (проектів) до уповноваженого центрального органу виконавчої влади;

21) бере участь у реалізації економічного механізму природокористування;

22) готує проекти розпоряджень голови облдержадміністрації щодо виділення коштів із резервного фонду обласного бюджету та звернення до Кабінету Міністрів України про виділення коштів із резервного фонду державного бюджету;

23) веде моніторинг, аналізує та готує керівництву облдержадміністрації інформацію щодо стану використання замовниками області електронної системи закупівель «ProZorro» під час здійснення закупівель предметів, закупівля яких за вартісним показником не регулюється вимогами Закону України «Про публічні закупівлі» (допорогові закупівлі);

24) забезпечує методологічне супроводження закупівельної діяльності замовників області, бере участь в організації заходів з підвищення рівня їх професіоналізації;

25) вносить в установленому порядку пропозиції щодо удосконалення законодавства України з питань, віднесених до компетенції Департаменту;

26) готує самостійно або разом з іншими структурними підрозділами інформаційні та аналітичні матеріали для подання голові облдержадміністрації;

27) готує (бере участь у підготовці) проекти угод, договорів, меморандумів, протоколів зустрічей делегацій і робочих груп у межах своїх повноважень;

28) вносить пропозиції до проекту обласного бюджету;

Закінчення додатку В

29) забезпечує ефективне і цільове використання бюджетних коштів, головним розпорядником яких є Департамент;

30) розробляє проекти розпоряджень голови облдержадміністрації, у визначених законом випадках - проекти нормативно-правових актів з питань, віднесених до компетенції Департаменту;

31) бере участь у розробці проектів розпоряджень голови облдержадміністрації, проектів нормативно-правових актів, головними розробниками яких є інші структурні підрозділи;

32) бере участь у погодженні проектів нормативно-правових актів, розроблених іншими органами виконавчої влади;

33) бере участь у підготовці звітів голови облдержадміністрації в частині питань, що віднесені до компетенції Департаменту;

34) забезпечує здійснення заходів щодо запобігання і протидії корупції;

35) розглядає (бере участь у розгляді) в установленому законодавством порядку звернення громадян і юридичних осіб з питань, віднесених до компетенції Департаменту;

36) опрацьовує запити і звернення народних депутатів України та депутатів відповідних місцевих рад;

37) забезпечує у межах повноважень Департаменту разом з іншими суб'єктами владних повноважень захист прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб;

38) забезпечує доступ до публічної інформації, розпорядником якої є Департамент;

39) інформує населення про стан здійснення визначених законом повноважень;

40) контролює виконання органами місцевого самоврядування наданих їм законом повноважень органів виконавчої влади та надає відповідну методичну допомогу в межах компетенції Департаменту;

41) здійснює повноваження, делеговані органами місцевого самоврядування;

42) забезпечує у межах своїх повноважень виконання завдань мобілізаційної підготовки цивільного захисту населення, дотримання вимог законодавства з охорони праці, пожежної безпеки;

43) організовує роботу з укомплектування, зберігання, обліку та використання архівних документів;

44) забезпечує у межах своїх повноважень реалізацію державної політики стосовно захисту інформації з обмеженим доступом;

45) бере участь у вирішенні відповідно до законодавства колективних трудових спорів (конфліктів);

46) забезпечує захист персональних даних;

47) здійснює інші, передбачені законом повноваження.

Додаток Д

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення міської ради
30.10.2024 № 5

Додаток 1.1
до Програми розвитку та утримання
житлово-комунального господарства
м.Запоріжжя на 2023-2025 роки

Завдання і заходи
з виконання Програми розвитку та утримання житлово-комунального господарства м. Запоріжжя на 2023-2025 роки

Найменування завдання	Найменування заходу	Головний розпорядник бюджетних коштів, виконавці	Джерела фінансування (бюджет міської територіальної громади, державний, обласний бюджет, інші)	Прогнози обсяги, тис.грн			
				Всього	за роками		
					2023	2024	2025
1	2	3	4	5	6	7	8
Утримання та ефективна експлуатація об'єктів житлово-комунального господарства							
Експлуатація та технічне обслуговування житлового фонду, в тому числі:	комплекс ремонтно-будівельних робіт, направлених на поліпшення експлуатаційних показників житлового фонду	департамент з управління житлово-комунальним господарством Запорізької міської ради	бюджет міської територіальної громади	112 228,584 104 912,875	57 190,848 55 628,148	21 806,863 20 119,023	33 230,873 29 165,704
	капітальний ремонт квартир комунальної власності					1 687,840	
	придбання та встановлення водонагрівачів в місцях загального користування гуртожитків				1 562,700	1 562,700	

Продовження додатку 1.1

Архітектурні, інженерні та геодезичні послуги, в тому числі:	послуги з інструментального спостереження за деформацією житлових будинків в м.Запоріжжя (передпроектні роботи)	департамент з управління житлово-комунальним господарством Запорізької міської ради	бюджет міської територіальної громади	7 957,422	2 274,460	2 474,946	3 208,016
				5 258,913	1 512,751	1 608,146	2 138,016
				2 698,509	761,709	866,800	1 070,000
Забезпечення діяльності з виробництва, транспортування, постачання теплової енергії	Реконструкція котельні з встановленням газопоршневих когенераційних установок	департамент з управління житлово-комунальним господарством Запорізької міської ради	бюджет міської територіальної громади	44 109,806	0,000	44 109,806	0,000
	Реконструкція котельні з встановленням газопоршневих когенераційних установок Концерну "Міські теплові мережі"			35 718,524	0,000	35 718,524	0,000
	Придбання обладнання та устаткування для проведення робіт господарським способом			3 691,282	0,000	3 691,282	0,000
	Придбання матеріалів для проведення робіт господарським способом			4 700,000	0,000	4 700,000	0,000
Забезпечення діяльності водопровідно-каналізаційного господарства, в тому числі:	Співфінансування придбання дизель генераторів та шафи синхронізації дизель-генераторів КП «Водоканал»	департамент з управління житлово-комунальним господарством Запорізької міської ради	бюджет міської територіальної громади	15 399,998	0,000	15 399,998	0,000
				15 399,998	0,000	15 399,998	0,000
Забезпечення надійної та безперервної експлуатації ліфтів, в тому числі:	модернізація, заміна, капітальний ремонт ліфтів	департамент з управління житлово-комунальним господарством Запорізької міської ради	бюджет міської територіальної громади	61 015,643	13 759,325	23 997,656	23 258,662
				60 217,756	13 664,325	23 997,656	22 555,775
	0,000			0,000	0,000	0,000	
	експертне обстеження ліфтів						